

MEMORIES

Recollections Of
Almost A Century
of A Personal Life
Recorded By
Abraham Zumoff

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

AN AUTOBIOGRAPHY

The book
"MEMORIES" is
issued in
honor of my two sons,
Nathan and
Dr.Barnett
Zumoff
and in cherished
memory of:
Nellie
Stella
And *Jennie*

1986 **A.Z.**

MEMORIES

Assembled from the recollections of a lifetime of more than 90 years, set down in writing by Abe Zumoff.

The manuscript was written first in Yiddish and then translated into English by my younger son, Dr. Barnett Zumoff. Looking back over the more than nine decades of my life, it is interesting, I think, to write down my recollections of the events I have lived through.

PROLOGUE

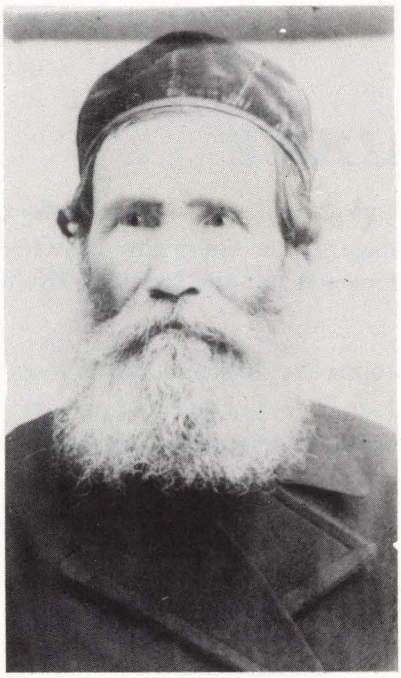
I begin this biography with my paternal grandfather, Dov-Ber Zumsky (Zumoff), who lived in Korop, a good-sized village in the Chernigov district in Russia (Ukraine), and with my parents, Menachem-Mendl and Nechama-Dvora Zumoff (Zumsky).

My grandfather Dov-Ber came to Korop as a youth of about 15-16 years, with his wife, Chaya-Riva, who was a few years older. There he made his home and lived his life. At first he was a teacher. Later he became a candle-maker, first wax candles and

then tallow candles. Finally, he opened a soap factory. Of his two sons, the elder, Ben-Zion, was the salesman for the factory and the younger, Mendl, was the "cooker." He and his wife also had eight daughters.

My maternal grandfather, Moishe-Yitzkhok Israelev, lived in Sosnitza, a rather large town about 30 or 35 miles from Korop. He was a merchant who dealt in cattle, and also dealt with butchers, whose fat he bought, rendered, and supplied to companies that used it for manufacturing soap.

Moishe-Yitzkhok Israelev

My father, Mendl, after returning from his military service in the Czar's army (as an infantryman), was introduced by a matchmaker to my mother, a daughter of the merchant Moishe-Yitzkhok Israelev of Sosnitza. A year or so after they met, the couple were married.

Ita-Chana Israelev

Nechama-Dvora Zumoff (Nee Israelev)

Mendl Zumoff

Chapter 1
(Here begins my biography)

I was born in 1894 in Sosnitza. My parents settled in Korop and lived in my grandfather Zumsky's large house. The Zumsky soap factory, whose emblem was "Kolokol" (a bell), had already been given up by my grandfather and he had retired. His two sons, Ben-Zion and Mendl, were already married and had left to seek a livelihood for their families. My mother and I, together with my little brother, Sammy, continued to live with my grandfather in Korop. From time to time my father came home from his trips to look for work. I remember that when I was three years old, my father started teaching me the alphabet.

When I was five years old I had already started to study with a tutor. My first tutor was my uncle Joshua Rifkin, a teacher in a Talmud Torah. Being a Yeshiva teacher, he had time to teach me only before he went to his Talmud Torah, that is 7 AM, and of course I had to get up very early.

My uncle Joshua's home town was Krolovetz, a village not far from Korop. There, too, lived my aunt Mary, an older sister of my father, and her husband, Isaac Hindin.

My uncle Joshua, my tutor, lost his job in the Korop Yeshiva and returned to Krolovetz, where he opened a cheder. I don't remember why, but our family moved to Krolovetz and I entered my uncle's cheder. We, that is my mother and the children, lived in my uncle's apartment with him and my aunt Dvoshe.

We spent only a short time in Krolovetz and then went back to Korop. My father hired the finest tutors for me in Korop and Sosnitza and I studied with them.

My father, again looking for a job, traveled around through various cities in the Ukraine and came to the city of Novgorod-Seversk in the district of Chernigov. There he opened his own soap factory and later brought his family there to live. The business in Novgorod-Seversk was not successful and the whole family (which now included another sister and brother) returned to Korop.

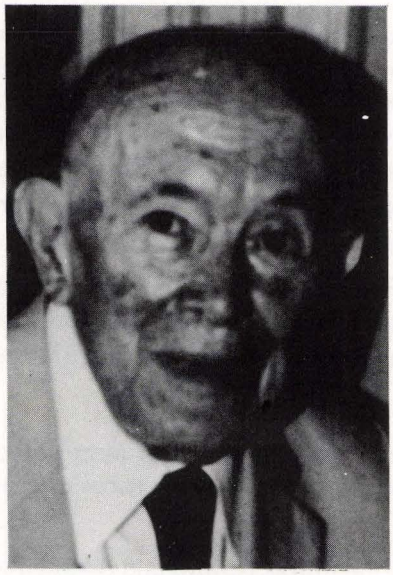
The years flew by. I was now 8 years old (1902). Once again my father left the family in Korop and went looking for a job.

We rented an apartment not far from the house of my uncle Ben-Zion (my father's elder brother), who lived there with his six children, three boys and three girls. He made his living by running a small laundry there.

Facing on the same courtyard as our apartment, adjacent to us, lived the Kritchevsky family, whose head was a wealthy merchant who dealt in leather and other materials for the manufacture of shoes. I became acquainted with one of Mr. Kritchevsky's children, a girl named Luba, who was about my age, and we fell in love (puppy love, of course.) I was very much in love with Luba (oh, the romanticism of youth) , and this affair with her lasted quite a long time. We even continued to write to one another after my family later moved to Kiev.

Chapter 2

In the year 1904, my father, still looking for someplace he could make a living, traveled to Kiev, the provincial capital of the Ukraine. He got a job with the Barispolsky company, headed by a merchant of the first rank, at first as a renderer of fat, which was bought from butchers and used to cook soap. Very soon thereafter, after my father had taken a test in Felz's soap factory as a master soap-maker, he took a job in that capacity in Barispolsky's soap factory in Demievka, a suburb of Kiev.

Abe Zumoff At 90 Years

Because my father was officially recognized as a master craftsman, he obtained the right to live in Kiev. Later on he joined the craftsmen's union.

At the end of 1904, my mother and the children came to Kiev to live. The apartment in which we lived faced the very same courtyard where the soap factory in which my father worked was located. The apartment consisted of a bedroom, a kitchen, a room that was half bedroom and half dinette, a living room, and a dining room off a large foyer with a second entrance from the outside.

Our family was quite well-to-do at that time. We already had a servant, who also took care of the children.

Our living room was separated by a door from the adjacent apartment, in which the Mandeberg family lived. They had two sons and three daughters. Another older son of theirs had gone to America.

At that time my mother gave birth to another child, a girl named Mary, and hired a nursemaid to take care of her. The child died at a young age. My mother always suspected the nursemaid of causing her death.

My father hired the best tutor in Kiev, Aaron Ovseowitch, to teach me Yiddish, Russian, and arithmetic, (which later came in handy), and hired a second tutor for my brother Sam.

After my brother and I had received a considerable Jewish education in cheder, and later a general education in the Brodsky School, our father decided to give us a musical education as well. For this purpose my father bought a guitar for me and another instrument for my brother, and he hired a teacher. I did not become much of a musician, for I studied only a short time. Nevertheless, I developed a feeling for music.

Chapter 3

In the year 1905, pogroms broke out in Russia, and the Jews in Kiev didn't escape them either. I was still writing to Luba, my childhood love. I had traveled to

Korop several times, ostensibly to see my grandfather, but my affair with Luba came to an end because of the troubles in Kiev. After the pogroms quieted down, things were still not peaceful in the streets. One evening, vandals threw a stone into the bedroom of our apartment.

These events brought about a closer relationship between our family and the Mandebergs. Our living rooms were adjacent, and we opened the door between them and became almost like one family.

I struck up an acquaintance with one of their three daughters, Clara, a girl as pretty as a picture and about my age, and we became very close. This closeness lasted for a while, until the Mandebergs left for America. Our two familes met again in Brooklyn after we came to America in 1912.

The second, younger daughter of the Mandebergs, Rachel, was a student in a school in Kiev, and I, as a student also, had the opportunity to help her with her homework. The third daughter, Golda, a young girl, later went to school in Brooklyn. Rachel died in Brooklyn, shortly after the Mandebergs came to America. The girls' older brother lived in Detroit. At a Workmen's Circle convention in Detroit, to which I was a delegate, he came to see me and we became acquainted.

Joshua **Bathsheba** **Mary**

My uncle Joshua Jaffe, his wife Bathsheba, and daughter Mary.

Chapter 4

After the pogrom in Kiev, life was naturally disturbed for the Jews, especially the children, who wanted to continue their higher education in various schools. There were three types of high school in Kiev: a general one, the "Gymnasium", in which all the required courses were taught; a commerical one, in which special commercial courses were taught in addition to the general curriculum; and "Realny" schools, which taught general subjects, arithmetic, and engineering. It was difficult to get into these schools, especially for Jews.

Each of the types of schools mentioned had a distinctive uniform for its students: students in the Gymnasia wore a gray uniform with white stripes around the collar and the sleeves; students in the commercial schools wore a uniform of black material with coral-red decoration on the collar and sleeves; students in the

"Realny" schools had yellow stripes on the collar and sleeves of their black uniform.

Chapter 5

In the middle of the year 1905, Lazar Brodsky (one of the two Brodsky brothers, Lazar and Lev, who were sugar magnates in Russia) got the idea of building and opening a high school especially for Jewish children, for whom it was difficult to get into the other high schools. In the school that he conceived, the uniform consisted of dark blue trousers and jacket decorated with blue trim around the collar and sleeves.

My father felt that it would be a good idea for me and my brother Sam to enroll in the Brodsky School. This school, which Brodsky called the Kiev Jewish High School, was intended to be for Jewish children exclusively, and also mostly for poor

Abe Zumoff (right) and his brother Sam in their school uniform, 1909

families, so the tuition was very low in comparison with the other high schools. Though my parents were well-to-do and my father made a very good and secure living, he took advantage of the fact that the Brodsky School was a Jewish School that had classes on Sunday and was closed on the Sabbath, and in addition had classes in Yiddish as well as other subjects, and he enrolled us both.

Speaking of the Brodsky School in which we studied, I should mention that Brodsky had planned to have in it vocational divisions in which the students could learn a trade, since he intended that mostly children from poor families would be

studying there and he felt that they should also learn a trade so that they would have a skill that would be useful in their later life.

The school was established for the purposes mentioned. In addition to the general curriculum, there were three shops: a carpentry, or cabinet-making shop; a locksmith shop, for making metal instruments and tools; and a blacksmith shop. The latter didn't last very long, because the children had no great desire to enter that trade, and it was replaced by a woodcarving shop.

Among the supporters of the Brodsky School was Baroness Ginsburg, Lazar Brodsky's daughter, who had lived in France. I think she was connected with ORT, and it was for that reason that the vocational shops were introduced into the school. With the support of the Baroness, summer camps were established and some of the children were sent there. I, too, applied for a camp session and I was sent to Boyerke, a summer resort near Kiev, with a pine forest. I spent two summers there.

At the time of the annual graduation exercise for all the classes in the Brodsky School, the work of the vocational students was exhibited in the corridors. From the carpentry shop in which I was enrolled, there were exhibited twin beds that I had made; I was already a skilled carpenter. My younger brother, Sam, who was also enrolled in the carpentry shop, had two night tables that he had made in the exhibition. I was an usher, dressed in my school uniform with white gloves on my hands, and I showed the guests all the accomplishments of the vocational classes.

Several students appeared on the stage before the graduating class. I recited a monologue in Russian from the opera Boris Godunov: "shestoy uz god ya tsarstvoyu spakoyno, a stchastcha nyet v'mayei dushe" (I've been reigning now for six years, but my soul knows no happiness. They suspect me of murdering my own son, Dmitri). I also recited in Hebrew, but I remember only one line: "b'shekhak notsatsim kol k'zakhvi (all the bright stars are shining in the heavens).

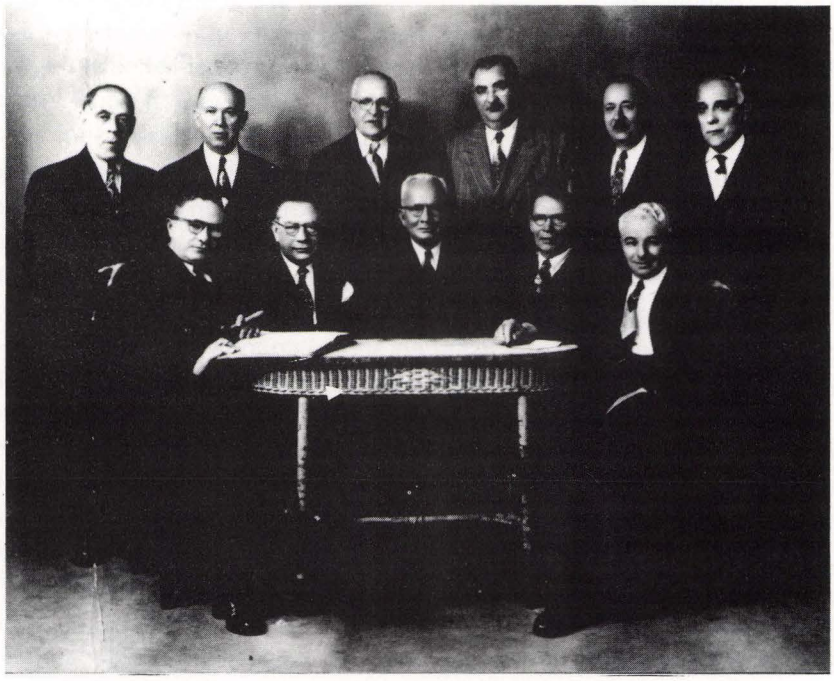
Being a gymnasium student in a recognized school, I had the opportunity to make the acquaintance of students from other gymnasia and to participate in sports. I was a good ice-skater in the winter and a good player of baseball and croquet in the summer.

During one of the summer sessions, I became acquainted with several Jewish boys who were interested in dramatics and theatrical presentations. Having in my house a large veranda where we could study and rehearse, and an open-air building near our house, we began to plan the production of the better one-act plays by literary authors, such as Chekhov and others.

I had no desire to be an actor, but I did want to be part of the management, and I did in fact become the manager of the troupe. Years later, in America, I took the occasion, when I was on my summer vacations in the mountains, to produce and direct two plays there, one in Yiddish ("Undzer Rebenyu") and one in English ("The Nuremberg Stove").

During intersessions in Kiev, when there were no classes, we boys, and the girls too, took walks to interesting places. We often visited the Imperial Garden in Krestchatek, the Merchants' Park, and the Hill of Alexsandroff, with a view across the Dnieper to Slobodka and the amusement places there. (Jews were allowed to live in Slobodka, which was in the Chernigov district.)

As students, we had the opportunity to visit the amusement places, and I did go to several opera performances in the Gorodskoi Theater on Fundekleyevsky Street, ballet performances, and dramatic performances. We visited the Pecherska Lavra, where monks used to come from all over the country to correct their religious practices. We even went a few times to the statue of Bogdan Cmielnicki on Vladimirski Street, and secretly spat on it because of his terrible treatment of the Jews. Incidentally, I should mention that Stolipin, the Premier of Russia in the time of Czar Nicholas II, was murdered in the Gorodskoi Theater in the year 1910.

My first Executive session in Branch 315 (Brooklyn), transferred from Philadelphia in 1930. Seated (r. to l.), J. Levin; J. Horowitz; N. Weinberg, treasurer; G. Gordon, Chair; M. Ginsburg, Rec. Secretary. Standing (r. to l.) M. Noskowitz; J. Kachuck; M. Weiss; S. Halper; A. Zumoff, Fin. Secretary; and I. Gold.

Chapter 6

One summer, in 1909, my grandfather Moyshe-Yitzkhok Israelev (my mother's father) married off his youngest daughter, Chava, in Sosnitza. His family was invited to the wedding. In addition to my mother's family and her brother Mendl Israelev, who lived in Kiev, there were my grandfather's two sons, who lived in Sosnitza, and another son, Itshe-Mayer Israelev, who lived in a village near Snovsk, in the Mogilev district. With Itshe-Mayer (my uncle) came his wife and his children, two sons and two daughters. I took a great liking to the elder daughter, Chasia, who was about my age, and she also became more and more attracted to me (possibly because of my student uniform.) Later, before I left for America with my father, I bought her a present and asked my mother to give it to her. I expected her to become my bride, so much was I in love with her.

By the time we got to America, I learned that Chasia had married another of my maternal cousins, whose name was Schwartz and who was older than I and had a profession (barber).

After the wedding of my mother's sister in Sosnitza, all the relatives went back to their homes. We went back to Kiev and went on with our lives.

Chapter 7

In the year 1910, after the murder of Stolipin in Kiev, my father left his job at Barispolski's because of a quarrel with Barispolski's son, who had pretensions of being a soap-cooker and interfered with my father's work. My father decided to leave Kiev with my mother and the children. He made the acquaintance of a young man, and the two of them decided to go to another city and open a soap factory together there. The village they went to was Kariukovka, in the district of Chernigov. This village was the place where the Brodsky brothers started their sugar business and later became the sugar magnates of Russia. I finished my four-year course at the Brodsky School, got my diploma, and left for Kariukovka, together with my mother and the other children. Besides me, the children included my brother Sam, my sister Bessie, another sister, Hadassah Esther (later called Ada in America), and my brother Meyer.

In Kariukovka, the two partners, my father and the other young man, didn't get along and the soap businsess was dissolved.

Being already a grown young man and having found no work in Kariukovka, I left for Snovsk, where my uncle Mayer (a younger brother of my mother) lived. My uncle opened a small food shop for me and I became the manager of the business. Later on, the rest of my father's family came to Snovsk. There my mother gave birth to a boy, little Aaron (who called himself Harry in America), and later gave birth to another little sister, Bella. Once again, my father left to look for work somewhere.

My job in my uncle's little shop didn't last long, and I looked for another occupation. I started to work in a savings and loan society, and later in an insurance company where life insurance and fire insurance were sold.

The town of Snovsk, to which our family had moved from Kariukovka, had a large pine forest to which patients with tuberculosis came for treatment and recuperation. One of my uncles, Joshua Yaffe, suffered from that disease, and he and his wife, Bathsheba (an older sister of my father), and their daughter Mary came to Snovsk for the summer. I liked Mary, who was about my age, very much (remarkable how much I was attracted to girls), but after the summer the Yaffe family moved back to Konotop, the town where they lived, and I didn't see her any more. It's curious that many years later Mary married another of my cousins, Yankl Rudin, who was a son of my father's older sister Luba Rudinsky (Rudin). Also curious is the fact that in the course of the years covered by these memoirs, three pairs of my cousins, from several separate families, married one another.

Still another curious incident happened to me in Snovsk. Once, when I was walking on the street, I noticed, across from me on the other side of the street, a girl

(or woman) who looked familiar. I turned and looked at her again but I couldn't remember where I had seen the girl (or woman) before. She also glanced at me, as if she recognized me. This happened repeatedly over the next few weeks. I thought it might be Luba, from long ago in 1901, but this was much later, indeed 10 years later, and if it had been the same Luba she would now have been 17 years old and would have changed a lot. which is probably why I was unable to recognize her.

Chapter 8

Having travelled around for some time and not having found work, my father came back home to Snovsk. He and my mother decided to go to America, the land of opportunity to make a living. In America at that time (in Philadelphia) were my father's elder brother, Ben-Zion, and an elder sister, Sophie Blum, and their families.

Chapter 9

Thus, at the end of the year 1911, we (my father and I) were ready to travel to America. As good Russian citizens, we obtained government passports so as not to have to sneak acros the border, and traveled to Liebow to take the ship.

The ship was called the Kursk. Later, in the war of 1914, it was a military ship. It took the two of us to Ellis Island, in New York Bay, arriving on February 6, 1912. There we were met by representatives of the HIAS.

Three days later, we went by train to Philadelphia. Our relatives were waiting for us there at the station, but because of a misunderstanding by the representatives of HIAS in New York, we arrived at a different station and we missed each other, but the Philadelphia representative of HIAS took us by car to my uncle Ben-Zion's house. There, more relatives who lived in Philadelphia were waiting for us. Later the relatives we had missed at the station arrived too.

Among the relatives who met us in my uncle Ben-Zion's house were his two grown daughters, Bessie and Ida, and their little sister, Stella, a girl about 12 years old who took care of the house. Their mother, Dvora-Beyla, had died years before.

My father took up temporary residence with his brother, Ben-Zion, and I went to live with my aunt Sophie Blum.

After having been in America for a few weeks, my father and I started to look for work so we could make our living. My uncle Jacob Blum, who was a manufacturer of men's pants, had a friend who made office furniture, and he took me to see him about a job. There I met a worker I had known at the Brodsky School in Kiev, where he had learned carpentry. This young man advised me not to go into the cabinet-making business. After only one day in the furniture-manufacturing shop I received a dollar for the day's work. At that time, a person who came to a shop to learn a trade worked for a certain length of time without pay, but I did get paid.

My father made the acquaintance of a paper-hanger who agreed to teach him that trade. This new boss of his happened to be a very observant Jew, which my father liked very much, for he too was religiously inclined. Because of that, my father accepted the job. He remained a self-employed paperhanger till his retirement many years later, and he taught my brothers Harry and Meyer the trade as well.

Ben-Zion Zumoff (my father's brother) and his three daughters, Stella, Ida, Bessie, the first ones to greet my father and me at their home in Philadelphia upon our arrival in America in 1912. Stella was at that time about 12 years old.

Through an advertisement in the paper, I learned of a company that wanted to hire apprentices for a luggage shop, to learn to make suitcases for travelers. I went there on foot (about 22 blocks) and took the job. One day, when the master craftsman went off to lunch, he left me in charge of the pot in which we cooked the glue with which we cemented the materials for the suitcases. When he came back from lunch, he realized immediately that I was very good at preparing glue (because I had learned to do it when I was a student at the Brodsky School in Kiev). I got a raise after working there only three or four weeks. A cousin of mine named Kravitz, who had recently come to America, had worked with another company that made trunks and suitcases for travelers. I thought I was learning a fine trade and would be able to make a good living after a while.

My aunt Sophie, with whom I was living, had something else in mind for me. Even before I got to America, she had thought that I should go into the needle trades, because it would be better for me in the end. A manufacturer friend of hers owned the Roomberg Brothers shirt factory, and she advised me to go to work there, where I could learn to be a cutter. My uncle Ben-Zion had worked in a shop where shirts were made; he was a spreader who prepared the material for the cutters. I worked in Roomberg Brothers shirt factory for just under a year, after which the factory went out of business and I was left without a job. Meanwhile my uncle Ben-Zion had opened a small apron-making factory.

Once again my aunt Sophie spoke to another manufacturer of women's shirtwaists, and with her recommendation I went to work for him to continue my education as a cutter (though I was already a skilled cutter). However, this opportunity did not satisfy her. She spoke to other manufacturers she knew, and recommended me to the firm of Perelman, Rochlin, and Lichtenstein, which manufactured womens' skirts and silk dresses (in Rochlin and Lichtenstein's

section of the factory). I took the job there. What my aunt had in mind was that after a while I myself would become a manufacturer in that trade.

I worked in that factory for nearly six years, managed to become a good cutter, and also learned how to grade patterns.

In the year 1915, I joined the International Ladies Garment Workers Union, and in that same year I took part in a strike at my shop. I remember that one day when I was picketing (it was a very cold day), I was wearing a warm coat, and one of the bosses, Rochlin, said to me jokingly: "It's easy to be a picket on such a cold day when you have a nice, warm coat." After picketing for several weeks, we half won the strike. The union leadership settled with the manufacturers for an open shop, which meant that we would work in the factories together with non-union workers.

After the strike, when we had gone back to work, the other boss, Lichtenstein, climbed up on the cutting table and made a short speech, saying that we should be friendly towards the workers who had not gone out on strike (he himself, years earlier, had been a shop-worker in another trade.)

I didn't stay very long in that factory and that trade. In the year 1918, I decided to leave that line of work (I was already a fully skilled cutter, marker, and pattern-grader). Instead, I became a partner in a store that sold books, art supplies, and gifts; we called it "The Fine Art Book and Gift Shop". I stayed in that business for more than three years, until 1921, together with my cousin Dave Sokolick. We developed a good reputation as businessmen and achieved a respected position in the business community. Once, when I was in New York visiting the Waterman fountain-pen company to buy pens for our store, the salesman said to me: "Young man, you are rated by Dun and Bradstreet; that means you have credit."

Chapter 10

In the evenings, after work at the factory, I attended evening school, then known as the 10th and Carpenter (Street) School, to learn to read, write, and speak English. I and the other students went to the school for four semesters that lasted nearly one year each. Our teacher was Miss Cherry, with whom I studied for the whole four years. We remained friends after that, and later on she gave me a lovely gift (a silver-plated cooking spoon) for my wedding.

Before we left the 10th and Carpenter School, we students decided to stick together, and we founded the Philadelphia Educational Society, of which I was elected secretary. In addition to our society, there were other similar societies in Philadelphia at that time. My cousin Ida and her fiance Dave Sokolick, belonged to one of them, the Young People's Aid Society (later Ida was to become my sister-in-law, when I married her sister Stella, my uncle Ben-Zion's daughter.) Also members of that society were a number of boys and girls we knew from going to concerts in the Academy of Music and the Metropolitan Opera House, and to dramatic performances.

My brother Sam had gotten very friendly with one of the girls, Nellie Goodheart, and they had been dating for some time. I don't remember exactly how it happened (perhaps it was because Nellie and I both worked at Rochlin and Lichtenstein's

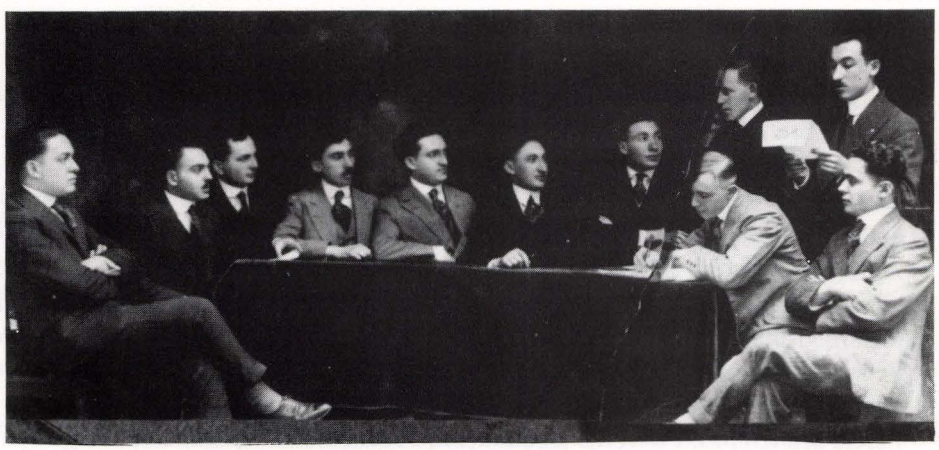
shop, I as a cutter and she as a sewing-machine operator), but gradually I took her away from my brother and carried on a love affair with her (which was already a habit with me). In the year 1917, Nellie and I got married. My brother Sam made the acquaintance of another girl in the Society, Gertrude Wallen, whom he later married and lived with for many years, until his death.

In the year 1915, the members of the merged Philadelphia Educational Society and Modern Educational Society decided to join the Workmen's Circle, and founded the I.L. Peretz Branch 575. Peretz, a famous Yiddish classical poet and writer, had died in 1915, and we decided to eternalize his name in that way.

Chapter 11

In the year 1915, I became a member of the Peretz Branch 575 and was elected recording secretary. A year later, I was elected financial secretary. (I might note that I have remained a financial secretary in various Workmen's Circle branches up to the present, 1986).

In 1916, we young members of the Workmen's Circle and Branch 575 decided to have a statue of Peretz made. We ordered such a statue from the sculptor Alexander Portnow, of Philadelphia, and unveiled it at a large gathering of 3000

First executive session of Workmen's Circle Branch 575 in Philadelphia in 1915, Abe Zumoff, Recording Sec. (seated 2nd from right).

persons at the Philadelphia Opera House at Broad and Poplar Streets. As guests at the unveiling, we had invited from New York the writer Peretz Hirschbein and the manager of the Jewish Daily Forward, Baruch Charney Vladeck. Both spoke about Peretz. All those present congratulated the members of Branch 575 on their accomplishment in having such a statue made to eternalize the name of the great poet Itzkhok Leybush Peretz. The statue was then erected permanently in the Workmen's Circle Lyceum at 505 Reid Street in Philadelphia.

The Peretz Branch 575 was very active in all areas. In addition to doing community work at the meetings, they instituted regular gatherings with well-known writers and artists, and also regular visits to concerts and other suitable

performances. The musical concerts of the Philadelphia Orchestra in the Academy of Music were directed at that time by Leopold Stokowski, and the Opera put on 17 programs a season, with the greatest singers of the day.

Another activity of the Peretz Branch was to set up a large political assembly, again in the Metropolitan Opera House, and invite as guest speaker the Socialist lawyer Morris Hilquith, who had been nominated at that time for the office of Mayor of New York. This assembly was highly successful; three thousand persons were in attendance.

Chapter 12

Throughout all the years since 1915, up to the present day, I have remained active in the Workmen's Circle, in all of its divisions.

In the years after the first World War, splits developed among the members of Branch 575, at first about the activities in Palestine of the Irgun versus the Haganah, and later because of the rise of the Soviet regime in Russia and the Communists. The District Committee of the Workmen's Circle in Philadelphia decided to divide the members who were Social Democrats or leftists (Communists) into separate branches. It installed a newly established Freiheit Branch, which the leftist members entered. I was transferred to Chernigover Branch 520, which had a Socialist orientation.

In the year 1916, I became a member of the Jewish Socialist Verband, in its Central Branch, and I was elected treasurer of the branch.

In additon to being on the District Committee of the Workmen's Circle, I was also a member of the Philadelphia Workmen's Circle Lyceum at 505 Reid Street, and a member of the Cemetery Department and the Central Committee of the Workmen's Circle Schools in Philadelphia. There were five Workmen's Circle schools in Philadelphia at that time, with five teachers and a singing teacher (first Melamed and then Michl Gelbart). In one of the elections for members of the Central School Committee, I was a candidate for the office of Financial Secretary, running against Aaron Fishman, the father of Shikl Fishman. Both of us were members of Peretz Branch 575. I won the election and became the Financial Secretary and the collector of the children's tuition.

At that time, I got the idea of founding a chorus in Philadelphia. I became acquainted with A. Malinowski, a music teacher, and he became the Director of the chorus. Unfortunately, Malinowski died soon thereafter, and the chorus ceased to exist.

In the years 1915 to 1921, there were in Philadelphia, in addition to the five Workmen's Circle schools, 34 Workmen's Circle branches, with about 4000 members. There were also two branches of the Jewish National Worker's Alliance. In one of the latter (Branch 2), my father was Secretary for 25 years. During his terms of office, he was twice a delegate to Alliance Conventions, once in New York and in Canada.

The Philadelphia Workmen's Circle branches were entitled to send 9 delegates to Workmen's Circle conventions. I was nominated as a delegate to the convention

of 1918, because I was an active member of committees. When the election was held, I came out tenth, which made me the first alternate if one of the other nine should be unable to attend for any reason.

Chapter 13

In a previous chapter, I mentioned that in the year 1916 I became a member of the central branch of the Jewish Socialist Verband. In the Verband branch, there was a member named Comrade Margolin, who worked in real estate. Margolin decided to set up a library in the Workmen's Circle Lyceum on Reid Street. He called in representatives of the organized educational societies and some of the Workmen's Circle branches, and with their help he organized the library and appointed librarians, a different one for each evening and a head librarian, a Mr. Waldman, who was a member of the Peretz Branch 575.

During the War years, the United States established a draft system and called up young men to service, to prepare them for the war in Europe. Naturally, our librarians were called up too, including our head librarian, Waldman. Only I and my cousin Dave Sokolick, who was a cloak operator in the garment industry, remained. I was designated head librarian and had to go in several evenings a week to attend to the library.

Since I was in the library every evening and Dave was there several times a week, we got the idea, one day, of buying rare books and selling them to the patrons of the library. Dave was what you call a bookworm. Every day that he wasn't working, he used to visit the Leary Bookshop, famous all over America, and there he bought rare editions of books and took them to the Reid Street Workmen's Circle library. In addition to being a bookworm, he was a great lover of music.

Eventually, this dealing in books gave Dave and me the idea of setting up a book-stand near the entrance to the library to sell the books we had bought. As time went by, we also got in gift items, pictures, fountain pens, binoculars, and other such items to sell. Later on, we moved our business into a house near Reid Street, which was the house where my cousin Dave lived (he had already married my cousin Ida). The house had a large room with windows on the street, and this became the store. We put up a hanging sign with the name "The Fine Art Book and Gift Shop".

We did pretty good business in the store. We sold "complete libraries" (on time payments) to young couples who were interested in setting up such libraries in their homes. We also sold small statuettes of the writers Sholem Aleichem, Peretz, Gordin, and Bialik, and Judge Brandeis and others, which we manufactured. Still later, we bought a stationery store from a Mr. Silver, who had given up his business. We added the word "Stationery" to the name of our store and moved it to a regular store at 419 5th Street, near Pine Street. A year or so later, we moved the store across the street to 412 5th Street.

In this new, enlarged store we sold stationery, ledger books, and all kinds of office equipment to businessmen. We also continued to sell books, statuettes, and gift items on a larger scale. We also devoted one wall, suitably painted, to the exhibition of paintings by various artists.

Our shop became a center for a considerable number of intellectuals: writers, poets, singers, artists, and the sculptor Alexander Portnow. The group decided to publish a literary journal under the editorship of Z. Weinper, a poet and teacher in the Philadelphia Workmen's Circle schools. We put out six issues of this journal, called "By the Fire." Among the contributors to the journal were the poets A. Lutzki and Z. Weinper, the teachers H. Novak, Nathan Minkoff, Solomon Berkowitz, and others, including the sculptor Alexander Portnow and a number of painters. I was the manager of the store and of the journal. My cousin Dave was still working in the factory, and worked in the store evenings and weekends.

Printing and publishing the journal represented a considerable expense, and it was very difficult for the Bookstore to cover it. For that reason, Dave and I were forced to give up publication of the journal, which had received a very favorable review in a literary journal in Warsaw. It is a pity that I did not keep any copies of the journal as a remembrance. It was also an equally great mistake not to keep copies of our beautiful store catalogue or of the statuettes of Peretz, Sholem Aleichem, Gordin, Bialik, and Debs, and the wall-plaques of Judge Brandeis and Sholem Aleichem that we manufactured and sold in large quantities, both in America and in other countries all over the world. Later in New York, when I was in Workmen's Circle Branch 315 and published the Boro Parker, a quarterly journal, I did keep copies of all the nearly 100 numbers over a 20-year period of publication, and I also kept copies of several very beautiful Jubilee journals.

In the beginning of the year 1917, I was called before the draft board to be examined for service in the U.S. Army. I was already married to Nellie Goodheart at that time, and she was already pregnant. Because the draft-board doctors found me unfit for service, and because I was married and expecting a child, I received a rejection notice. In the year 1918, I gave up my job in the factory, and Dave Sokolick also stopped working as a cloakmaker, and the two of us devoted ourselves entirely to our business. Our book and stationery store was doing pretty good business, about $20,000 a year, but because we had started the business practically with pennies (I had invested all of my money, $150, and my cousin Dave had invested $100), we were simply strangled financially when we had to pay the bills. It became necessary for one of us to leave the business, so that the other partner might be able to continue with the store. I left and remained a so-called silent partner, and just came in to the store to help out.

Chapter 14

In 1921, I was out of a job. In addition, my wife Nellie had died in 1918, leaving me with a 3-day-old boy, Nathan, whom we called Neddie, in memory of his mother, Nellie. My mother, Nechama-Dvora, took the child to her house to raise. Neddie (Nathan) stayed with his grandmother for 7 years, and I was a widower.

Not having any work and being unable to find any, I used to drop in at my friend Bichowsky's real estate office to pass the time. One day Bichowsky advised me to go down to the office of the Jewish Daily Forward and see whether they could find some kind of job for me. I took his advice, and went to the Forward office to talk to

the then manager, Louis Goldberg, who hired me as a clerk, at a low salary. One of my tasks was to stand at the counter to which people came with questions about the Forward, and I was also a collector of money from the newstands where the newspaper was sold daily. I also had to deal with the large number of newsboys who delivered the Forward to the readers' homes.

Another of my jobs was to travel every morning to New York to take the Philadelphia business ads and want ads, and also the Philadelphia news, which was written by the Philadelphia City Editor, S. Prenowitz, and his assistant writer, Sam Regensberg.

One day, a singer came to Philadelphia from Italy. His managers arranged a reception for him in an Italian restaurant on Catherine Street and invited representatives of all the newspapers in Philadelphia to come and hear him. Naturally they also invited the Forward. As a lover of music and a frequent opera-goer, I was sent to the reception, and I invited along my friend the writer Regensberg. After the Italian meal, which I didn't eat, I asked Regensberg to write down his impressions. I got a good scolding about that from the Editor, Prenowitz.

In my preceding remembrances, I have written that I was one of those youngsters who went to the opera every week during the season. As a result, I got the idea that, since I was in the Forward's composing room every day, I should translate the librettos of the operas and print them in the Philadelphia edition of the Forward, so the Jewish opera-goers who couldn't read the librettos in a foreign language would be able to understand what was going on on the stage. I translated 20 librettos and printed them on 17 Tuesdays during the Philadelphia opera season.

Things went on this way till 1922, when Baruch Charney Vladeck, then General Manager of the Forward, came to Philadelphia from New York and suggested that I come to New York and become the Superintendent of the composing room. I accepted his proposition, but I didn't go to New York right away. The manager of the Philadelphia office of the Forward, Louis Goldberg, left that office and went to the Milwaukee office. His place was taken by Morris Polin.

I continued to work in the Philadelphia office. After work in the evening, being alone, I used to visit the Fine Art Book, Stationery, and Gift Shop, which was not far from the Forward office, to spend some time with Ida and Dave Sokolick and especially with my darling Stella, Ida's sister and the daughter of my uncle Ben-Zion.

While I was working at the Forward, I spent a lot of time with the bookkeeper, Rose Mind. We often went out together and I visited her home and met her family. Like a sport, I bought her presents on holidays and we took a number of boat-ride excursions together. The Philadelphia manager of the Forward, Mr. Polin, didn't get along with his wife (whom he later divorced), and he was carrying on an affair with Rose Mind, whom he later married. She continued to work as the bookkeeper of the Forward, and, being an employee there, I then kept my relationship with Rose Mind strictly business and no more.

A few years later, Rose and Morris Polin and their child left the Philadelphia office of the Forward to go to Baltimore, and he became the manager of the Forward office there. Later he went to Chicago and was the manager of the Forward office there for quite a long time.

Though Rose Mind and I went our separate ways, we remained close friends. We used to meet at Workmen's Circle affairs and conventions, and on other occasions. The last time I met her was in their home in Florida, and we had a very pleasant get-together.

Chapter 15

In the years after the death of my wife Nellie, I spent a lot of time with my cousin Stella. What I had come to America in 1912, she had been a little girl of 12. Now she was a grown woman, and I dated her frequently. She owned her own canoe on the Schuylkill River in Philadelphia and we used to go out in it when we had some free time. One Saturday evening, we were paddling the canoe and its lamp had gone out. A river guard, who probably suspected that we were planning some crime, came up to us and ordered us to pull over to the shore. After interrogating us, he arrested us and gave Stella, as the owner of the canoe, a summons to appear in court. She went to court with her father, my uncle Ben-Zion, and the judge found her guilty and fined her.

As I have mentioned, I spent most of my free time with Stella, and we grew closer and closer. In the year 1924, when I had been with the Forward for more than two years, I was entitled to a vacation. One beautiful day I was preparing to go to Niagara Falls, and I proposed to Stella that she go with me, at my expense. She accepted my offer, and the two of us traveled by train to Niagara Falls, registered there at the Clifton Hotel on the Canadian side, took a room, and spent more than a week there.

We had registered separately at the hotel, I under the name Abe Zumoff and she under the name Stella Zumoff, her real name. Because our names were the same, the fact that we took only one room didn't raise any eyebrows at the hotel. Every day, we walked across the International Bridge from the Canadian side to the American side of Niagara Falls. There we found a Jewish restaurant-delicatessen and ate our meals. One evening, there was a fancy-dress ball at the Clifton Hotel. We got all dressed up and had a lovely time with the other guests.

During our stay in Niagara Falls, we also visited the cities of Buffalo and Rochester, on a tour bus. When we had finished our vacation in Niagara Falls, we traveled down the Niagara River by ship to Toronto.

On our way home, we stopped in Atlantic City, New Jersey, for a week. There, too, we took one room in a hotel, and we felt very comfortable and close with each other.

Shortly after Stella and I got back home, I went to my uncle Ben-Zion and said to him: "I've called you uncle long enough. How would it be if I called you father-in-law, or Pop, because Stella and I are very much in love and we want to get married". My uncle's answer was: "Could I stop you? Well, I wish you the best of luck."

About a year later, in 1925, Stella and I got married. My cousin Ida (Stella's sister) who by this time had a child with Dave Sokolick, now became my sister-in-law and Dave became my brother-in-law. Stella and I went on our honeymoon on a cruise ship to Florida, stopping at Jacksonville and St. Augustine.

Before it left on the cruise, we booked return passage, but when the day for the return voyage arrived, we were told that our names were not on the passenger list. I insisted that I had to get back to Philadelphia to my job, and the captain had no choice but to take us on the ship. Not being registered for a room, we were invited by the captain to spend the time in his suite, and we even stayed there overnight.

I still remember, to this day, the singing of the colored workers in Jacksonville, who sang Southern melodies in the quiet twilight the evening before we set out on the return voyage.

When we got home from our honeymoon, we took back my son, Nathan, from his grandmother (my mother), who had been raising him for seven years, and we rented an apartment on Diamond Street and made our home there. Stella raised Nathan just as if he were her own son.

One morning at 3 AM, while I was traveling to New York with the material for the Philadelphia edition of the Forward, the Pennsylvania Railroad train on which I was traveling crashed into another train near the Metuchen station. The locomotive ploughed into the rear car of an earlier train and telescoped it into another car, a sleeping-car, injuring the passengers who were sleeping there. I too was slightly injured.

Since I was not too badly hurt, I and the other passengers, together with the train personnel, helped to get the more seriously injured passengers out of the railroad cars. I remembered that I was a newspaperman and found a telephone to report the news first-hand to the Forward. In those days, the paper went to press at 8 A.M. The City Editor, Benjamin Levitin, who was taking the news from me on the telephone, told me that I was "a really good newspaper reporter". That same afternoon, when I returned to Philadelphia, I saw a doctor and a lawyer and started a suit against the Pennsylvania Railroad Company.

After a trial of several weeks, I won the case and received a judgment of several hundred dollars (which was a lot of money at that time). I paid off the doctor and the lawyer and continued in my work at the Forward.

At about that time, the previous Manager, Louis Goldberg, returned from Milwaukee and took Polin's place. After being Manager for a short time, Goldberg died and Harry Berger came from New York to take his place as Manager of the Philadelphia office.

Things went on this way till the end of 1925, when the General Manager of the Forward, Comrade Vladeck, again came to Philadlephia and again proposed that I come to New York and become the Manager of the composing-rooom. This time I accepted his proposal immediately, and I began to prepare to move to New York.

In moving to New York, the idea was that I would be able to stop being so busy with the labor movement and the Workmen's Circle. One of my friends, Morris Shapiro (who was a little jealous of me), hailed my decision to move to another city, where I would be free from my hard work in community affairs. However, when I got to New York (where I lived in Brooklyn), I again got involved in Workmen's Circle activity. I became a member and an officer of the Brooklyn Labor Lyceum on 42nd Street and 14th Avenue. Just as I had bought shares in the Philadelphia Labor Lyceum, so I bought shares in the Brooklyn Lyceum too (and neither time were they paid off).

Chapter 16

In my Workmen's Circle activity in New York, I was drawn into the City Youth Division of the Organization Committee and, together with Bernard ("Papa") Lilienbloom and Jack Zukerman, started to organize the English youth-branches 1001, 1013, and Cardozo Branch 1040, and later Branch 1023 in Brooklyn.

Till the year 1926, though I was already in Brooklyn, I remained a member of Philadelphia Branch 520, but at the end of that year I transferred to Boro Park Branch 315. It wasn't very long (11 years) till I was elected Financial Secretary of the Branch in 1937, following the previous Secretary, Benjamin Gebiner. I still retain my position as Financial Secretary to this day, 1986.

Brooklyn Delegation to W.C. Convention. Abe Zumoff (1st row, second from left).

In the year 1937, after having been a member of the Workmen's Circle for a couple of decades, I was elected a delegate to the Workmen's Circle convention, which took place in Philadelphia for one week. There I was elected Secretary of the convention and had to conduct two roll-call votes, one about establishing a national old-age home for Workmen's Circle members and the other about the delegates' stipend.

In later years, I was a delegate to nearly all the Workmen's Circle conventions, in Chicago, Boston, Detroit, Atlantic City, New York, and Philadelphia. I was a chairman of committees and a secretary (several times) of those conventions.

In the 1970s I agreed to become the Financial Secretary of three additional Branches (146, 200, and 275) because they were unable to find their own officers.

In 1919 I became a member of the National Social Club of the Workmen's Circle, and I have remained a member and remained active to the present day. In 1985, I was invited to give a talk there on "70 Years of the National Social Club."

At the end of 1919, Sam Kramer, the former City Editor of the Forward in Chicago and later a writer for the Forward in New York, proposed me for membership in the Forward Association, which publishes and sets the policy of the Forward. Till the end of 1973, I remained the Manager of the composing room. After retiring, I was elected in 1981 to the Board of Directors of the Association, and served for a term of three years.

Chapter 17

My Activity In The Workmen's Circle

In the course of my 70 years as a member of the Workmen's Circle, I took part in the founding of the I.L. Peretz Branch 575 in Philadelphia in 1915, and was elected its Recording Secretary, and, a year later, its Financial Secretary; I was a member, director, and the Secretary of the Workmen's Circle Lyceum on Reid Street and later helped establish the Philadelphia Labor Institute; and I was a member and Secretary of the Central School Committee in Philadelphia. I was also a member of the Philadelphia Cemetery Department.

When, because of splits, a number of members left Branch 575 and went into Branch 520 at the initiative of the Philadelphia District Committee, I was elected treasurer of Branch 520. In 1926, I was transferred to Branch 315 in Brooklyn, where I was on all the standing committees and the executive board and in 1937 was elected Financial Secretary.

When the new Labor Institute was built in Philadelphia, I was the writer of its constitution in Yiddish; Simon Libros wrote the constitution in English.

At the beginning of 1938, I started to publish the Boro Parker, the Branch 315 bulletin. This journal appeared every quarter till 1960. I was elected the Editor, and the members of the Editorial Board were Morris Noskowitz, Abraham Liebhoff, and Joseph Kachuck.

I was a member of the City Youth Committee in New York, and was instrumental in founding a number of English-speaking branches. I also helped to arrange three jubilees for Branch 315 at the Workmen's Circle Camp, in 1959, 1964, and 1969. I attended many conferences and was frequently Secretary at them. From 1919 till now, I have been a member of the National Social Club of the Workmen's Circle.

Chapter 18

The Activity of Stella Zumoff

This chapter describes the activity of Stella Zumoff. Stella was my second wife. She was the daughter of my uncle Ben-Zion Zumoff, brother of my father, Mendl Zumoff. In other words, Stella was my first cousin. She and I were married in 1925. At that time, I had been a widower for about seven years. My son Nathan, who was brought up in the house of my mother, Nechama-Dvora, was a boy of 7.

When Stella and I got married, she accepted my son as her own son and raised him wonderfully well, with fine musical and general education (degrees from three

universities). She also made a fine wedding reception for him when he got married. I was married to Stella for 48 years, and we lived lovingly and faithfully together.

We lived in Philadelphia for a short time after our marriage, with our son Nathan. After that, we moved to New York, where I worked at the Jewish Daily Forward and she ran the household and raised the children (in 1926, our son, Barnett [Berl] was born). Barnett too was raised wonderfully well in every respect. He was educated in three universities and had a Yiddish education in the Workmen's Circle elementary schools and Mittelshul.

Stella Zumoff (second row, third right) member Br. 315B, a delegate to the W.C. Convention held in New York.

When our two sons, Nathan and Barnett, were grown, Stella decided to get involved in outside activities in addition to running the household. First she got a job in the millinery trade, in which she had worked as a young girl. She worked in the then well-known Abt Shop and became an excellent craftsman in women's hats. In her shop, which was a well-known antiunion establishment, she started to organize the workers to become members of the union. For this, she was thrown out of her job.

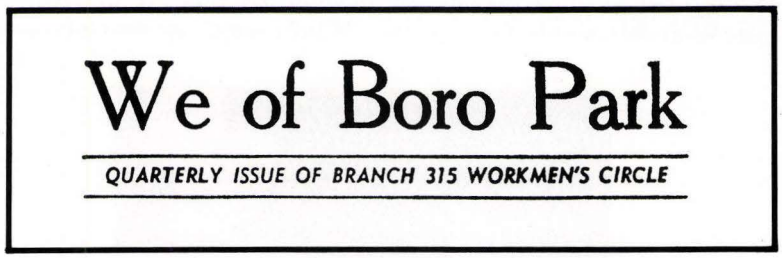
Stella then became acquainted with Max Zaritzky, who was at that time President of the International Millinery Workers' Union, and worked together with him in the interests of the trade and the union.

Stella was also a member of the Socialist Division of the Jewish Socialist Verband, and was the Vice-Chairlady of her local. Later, she became a member of the newly organized Workmen's Circle Branch 315-B in Boro Park. She became a member of the Executive Board and the Financial Secretary, and later, when Branch 315-B merged with Branch 315, she became Treasurer of the combined branch.

In her later years, Stella developed a serious illness. For three or four years, she was very ill; she spent more time in the hospital than at home. In 1973, at the age of 73, she passed away to eternity. In a word, one can say that Stella was a lady in every way: an excellent homemaker and a community activist in all areas. Unfortunately, Stella's fine lifestyle was interrupted by her premature death. Once again I was left a widower until the end of 1974, when I married Jennie Davis (nee Liebowitz) with whom I lived for 8 happy years until her sudden death in August 1982.

Chapter 19
My Community Activities

Member of the New York Workmen's Circle Home; member of the Central School Committee; member of the Reunion of Old-Timers; activist in the Jewish Socialist Verband; contributor to ORT, YIVO, and the Zukerman Fund; Vice-President of the Brooklyn Friends of the Workmen's Circle Home; and member of other cultural organizations in the labor movement.

"We of Boro Park", The quarterly bulletin of Branch 315 W.C. that was printed in nearly 100 numbers (four pages and over).

After my retirement from the Forward, where I worked from 1922 to 1973, the last 47 years as Manager of the composing room, I became in 1981 a member of the Board of Directors of the Forward Association, and served for a 3-year term. In a word, I have been an activist, as they say.

In Workmen's Circle Branch 315 in Brooklyn, I was the Editor-in-Chief of the quarterly bulletin, the Boro Parker, which was published in nearly 100 issues, usually of 4 pages; there were also 3 Jubilee issues, in a larger format with more pages.

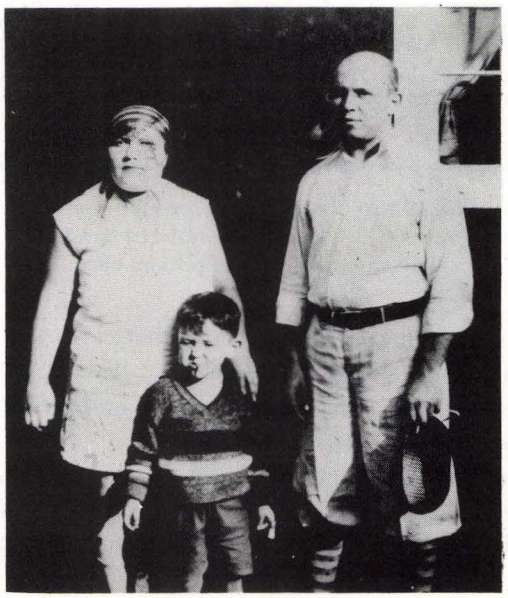
Abe Zumoff

In 1984, on my 90th birthday, I was honored by the Workmen's Circle Division of the Israel Bond Campaign for helping to sell Israel Bonds.

In April 1985, I traveled with a group of Workmen's Circle members to Israel, to take part in laying the cornerstone for a Workmen's Circle-sponsored dormitory in Kibbutz Lohamei Ha'Ghetaot, which will be used for students who come to Israel for Holocaust studies. With the group, I visited the Workmen's Circle-sponsored absorption center in Ashkelon for immigrants from Russia, and recently from Ethiopia.

Chapter 20

Having been an employee of the Forward for a long time, I was entitled to take a vacation during the summer months. To take advantage of the vacation time, I and my family went to Unity House, the vacation place of the International Ladies Garment Workers Union in Pennsylvania. In later years, we went for our vacation to

Abe, Stella, & Berl on vaction at Unity House.

Spring Glen, N.Y., where my son Nathan met his future first wife, Beatrice Melman. Still later, I went to Circle Lodge, the Workmen's Circle Camp, from 1946 to 1986.

During our years in Spring Glen (1934-36), each summer I spent my two weeks of vacation and every weekend there. I made use of my long-ago experience in Kiev, where I and the other students had put on dramatic performances, to produce two plays in the colony's theater, with the other residents. I was the director, and the plays were: "Undzer Rebenyu", based on I.L. Peretz's short story, "If Not, Then Still Higher", and produced in Yiddish, and "The Nuremberg Stove", in English. Both of my sons, Nathan and Barnett, took part in these performances together with my wife Stella and the other adults.

Guests vacationing in Spring Glen, N.Y. in a performance of "Undzer-Rebenyu" — directed by Abe Zumoff in 1935. They are from left: Mrs. Rothberg, Bienstock, Stella Zumoff and Lena Noskowitz.

In the winter months, in Workmen Circle Branch 315, I helped to arrange affairs and concerts with singers and other artists, and literary lectures with well-known writers and workers in the cultural field; to list all their names would take too much space. As I mentioned in a previous chapter, I put out a bulletin for Branch 315, called the Boro Parker, in about 100 issues, and it was contributed to by Tsivyon, the well-known writer from the Forward, Joseph Baskin, the General Secretary of the Workmen's Circle, and several teachers from the Workmen's Circle schools: Benjamin Gebiner, Chayim Ayalti, Israel Silverberg, Katzenellenbogen, and others. I also helped to arrange three Branch jubilees at the Workmen's Circle Camp, in 1959, 1964, and 1969.

In Brooklyn, in addition to being Secretary of Branch 315, I was a director of the Boro Park Labor Lyceum, till it was sold in 1966. Later I became a director and

Secretary-Treasurer of the Boro Park Educational Center that we purchased in 1967, and I worked together with the manager, Morris Weiss, until his sudden death, and with Morris Kaufman, who succeeded him as manager, and with other active men and women from Branch 315 and other organizations. I was also active in the Abraham Reisen Reading Circle, and the Boro Park chapter of the Workmen's Circle Old-Age Home. Currently, I am Vice-President of the Brooklyn chapter of the Friends of the W.C. Old-Age Home.

Chapter 21

Our Sons' Bar-Mitzvahs, My Parents' 50th Wedding Anniversary, And The Family Album.

In the year 1931, 100 years after the birth of my grandfather Dov-Ber, my elder son, Nathan, became of bar-mitzvah age. I had had no intention of celebrating the occasion, but I received a letter from my father, in which he wrote: "I understand that you won't make a bar-mitzvah for Nathan, but would you object if I, his grandfather, made one for him?" I answered: "I have no objection". My father asked me to send Nathan to Philadelphia after the end of school in June (his birthday was in October) and he would prepare him. My father had no difficulty in doing that; Nathan knew Yiddish from studying in the Workmen's Circle elementary school and Mittelshul, and also in the Teacher's Seminary, but my father celebrated the bar-mitzvah his way. After Nathan's aliyah in the synagogue, my father invited a minyan from the synagogue to his home, where my mother had prepared an appropriate meal. Stella and I, of course, went to Philadelphia for the celebration.

Eight years later, in 1939, our second son, Berl (Barnett), reached the age of thirteen and needed to have his bar-mitzvah. This time, I prepared him for his bar-mitzvah. There wasn't any difficulty with Berl either; Berl too had gone to the Workmen's Circle schools and had learned there, among other things, about the differences between the philosophies of Hillel and Shamai, and that was the theme of his bar-mitzvah speech. However, as regards the party, his mother, Stella, had her own ideas. We arranged with a caterer to make a dinner in a hall and invited the family to the party. From New York, we invited Mr. and Mrs. Morris Noskowitz and Elias Frank (the foreman of the Forward composing room) and his daughter. The party was quite splendid.

In the year 1943, the Zumoff family in Philadelphia decided to celebrate the 50th wedding anniversary of my parents, Mendl and Nechama-Dvora Zumoff. My brothers and sisters in Philadelphia asked me whether I wanted to participate in the preparations. "Of course!" I answered, and I started to think about what I could contribute, something that would make an impression. No sooner thought than done! I would make a menu card, but a very unusual one. I ordered, from a printer, a booklet with 4 pages; one page was the menu and the other pages contained a photograph of my mother and father and copies of their Ketubah in Yiddish and English, and the whole thing was bound with gold covers. I sent the booklets to the caterer and asked him to place the special menu at each table setting. The

impression this made on the guests was extraordinary, but that was not enough for me. "We have to make something that will remain a remembrance for many years," I said to myself. I remembered that a young man had come to the Forward composing room one day and had brought in for printing a bar-mitzvah announcement for his son that was illustrated with a small tree that had pictures of the boy's grandfather, grandmother, and parents, and the boy himself.

"Just that kind of a picture, but in a larger form", I said to myself, "would be ideal". I immediately took a double sheet of wrapping paper, and on it, in white chalk, I drew a tree with branches on which there would be photographs of our entire broadly ramified family. I brought the illustrated paper to Philadelphia, to the party that we had arranged.

Here I should mention that when my father found out (I don't know how) about the planned anniversary party, he told his children that he didn't believe in surprise parties, but if they insisted in making one they had his blessing, and he asked whether he could invite his friends from the synagogue. They answered: "With pleasure". In discussing the party with his immediate family, my father (who was religiously inclined) said that there were only three occasions when a Jew was permitted to recite a blessing at a party: at a birth, at a bar-mitzvah, and at a wedding. At a wedding anniversary celebration, however, one was not permitted to recite a blessing. For that reason, he invited a minyan of his synagogue friends (that is, 10 men) with whom he had studied the Mishnah, so that they could recite a "Siyum Hamishnah" and could then recite a blessing. And that, indeed, is what took place. After that ceremony, my father went over to the wall where I had hung my proposed family tree and looked at it for a long time. I thought to myself: "If he, an elderly Jew, can be so impressed by something that is only an outline, then something more should be done with it". And that's how I got the idea of making a family-tree album of the entire family, starting with my grandfather and grandmother, Dov-Ber and Chaya-Riva Zumsky (Zumoff).

The album was completed in 1956, after 14 years of work. It contained pictures and biographies of four generations of the family, and of the fifth generation as little children. The biographies started with the birth of my grandfather Dov-Ber in 1831, and covered a span of 125 years. Copies of the album can be found in 11 libraries and universities.

In the year 1977, 21 years later, I decided it was time to make a second volume of the "Our Family" album that would contain the pictures and biographies of the subsequent generations. This second volume was completed in 1985, after 8 years of hard work to collect the necessary material, and was presented at the annual meeting of our Cousins' Club on October 26, 1985.

Chapter 22

In the preceding chapters, I have described in detail my life history over more than nine decades. Now I want to highlight briefly the main events of my life, some happy ones, some not so pleasant, (one could even call them sad).

I was born in Sosnitza, in the Chernigov district, the city where my mother's parents lived. From 1894 to 1904, I lived in various cities where my father was

looking for work, mostly in Korop. From 1904 to 1910, I lived in Kiev and studied in cheders and in the Brodsky School, from which I was graduated with a diploma in 1910. After living in other cities for the next year or so, I went to America at the end of 1911, arriving there on February 6, 1912 and going to Philadelphia to live.

From 1922 to 1926, I worked in the Philadelphia office of the Jewish Daily Forward. In 1926, I moved to New York, where I continued to work for the Forward until 1973.

In 1917, I married Nellie Goodheart. In 1918, the year of the flu epidemic, she gave birth to a son, "Neddy", and died three days later of the flu. Neddy (Nathan) was raised for seven years in the home of his grandmother (my mother), Nechama-Dvora. His full biography is recounted at the end of the Epilogue.

After seven years as a widower, I married my cousin Stella (daughter of Uncle Ben-Zion), and lived happily with her for 48 years. In 1926, Stella gave birth to a son, Barnett (Berl). His biography is also recounted at the end of the Epilogue. After several years of severe illness, Stella died in 1973.

After Stella's death, I remained a widower again. At the end of 1974, I married Jennie Davis, who had been a widow for 13 years. Jennie made me happy again with her understanding, faithfulness, goodness, and devotion to me. I can say without a doubt that our marriage was an idyllic one, with very great love, till her sudden death in 1982.

Thus, I have lived through several sad events: the death from flu, in 1918, of my wife Nellie, barely a year and a half after we were married; the death, 55 years later, of my wife Stella after a long, severe illness; and the loss of my wife Jennie in 1982.

In addition, between 1950 and 1982 I lost my brothers Sam, Harry, and Meyer and my sister Mae.

After all these sad events, I have come to this conclusion: I've suffered *enough*! I'll go on with my life this way, until . . .

Chapter 23
More About Jennie Davis

Here I should write something about my recollections of how I met Jennie. She became a member of Boro Park branch 315 after she and her husband, Charles Davis, transferred from another Workmen's Circle Branch. Jennie quickly became active in the Boro Park branch and the institutions around it. She became Recording Secretary and a member of the Executive Committee. She was a member of the Boro Park Children's-school committee, the Workmen's Circle Central School Committee, and the CYCO. I knew her only in connection with her activities in the Branch, of which I was the Financial Secretary (as I am still to this very day).

Jennie was also one of the directors of the local Workmen's Circle school, and of the Boro Park chapter of the Workmen's Circle Old Age Home in the Bronx, New York.

A few years later, Jennie's husband Charles died. I, as the chief officer of the branch, was at Charles' funeral and gave the farewell oration at his graveside. Jennie

then remained a widow for 13 years. I continued to know her as an active member of the Branch, but our relationship went no farther. In spite of the fact that her house on 43rd Street was only half a block from my house on 17th Avenue, we never met except at the meetings.

Jennie used to go to the Workmen's Circle Camp in the summer for her vacation. Often I used to help her put her luggage on the limousine to Camp, because it was too heavy for her.One summer, when I went there for my vacation, I met her there when she was a guest. Nothing improper happened between us.

Several years later, in 1974, after the death of my wife Stella, my family celebrated my 80th birthday with a lovely party in a Brooklyn restaurant. In addition to my family, a number of friends who were members of Workmen's Circle Branch 315 attended. To this party, I also invited Jennie Davis; I wanted to introduce her to my family.

Delegates from N.Y. branches at a Workmen's Circle Convention in Boston. Abe Zumoff seated in the middle of the first row.

The following summer, in Workmen's Circle Camp, Jennie and I were both guests. One evening, when I escorted Jennie back to her bungalow late at night, I just stood for hours near the place where Jennie had already gone to sleep and realized that I was in love with her.

My younger son, Barnett, had been the doctor in Camp Kinder Ring for many years. I wanted to talk over my new feelings for Jennie with him and my other son, Nathan, so I telephoned Nathan in Philadelphia and asked him to come to the Camp with his wife so we could all talk about my new situation. They both came. My grandson Michael, Nathan's elder son, was also in Camp at that time.

Again remarkably, at the first meeting of my immediate family with Jennie, they felt as if she were someone who had been close to them for a long time, and they immediately developed a love for her. The same thing happened again two days after I married Jennie, when I took her to the annual meeting of our Cousin's Club in Philadelphia. There, too, Jennie was received with tremendous love, as if she had been a member of the family for a long time, and she felt close to the whole family the first time she met them. The love between the two of us lasted for the whole eight years of our life together, till her sudden death in August 1982.

Epilogue

Before I conclude the recording of the activities of my 92 years, I'd like to say that I have looked over the issues of the Boro Parker, the bulletin of Workmen's Circle Branch 15, especially the Jubilee issues and the greetings to me from my many friends and from my two sons on various occasions.

It's a great comfort to me to read the greetings to me from my whole family, the cordial letters to me from my two sons, the warm greetings (in English) from my former wife Stella, and the deeply felt enthusiasm of Jennie Davis (Zumoff), who, in the years 1968-73 was the Recording Secretary and later also the Treasurer of Branch 315 and at the very end married me a year after the death of my wife Stella. My 70 years of activity for the Workmen's Circle and for the entire labor movement were truly worthwhile.

I have a very large collection of cassette recordings of various occasions: family celebrations, Workmen's Circle meetings and conventions, and others; there are nearly 100 of them. I also have photographs, movies, and slides, and also quite a large library of rare Yiddish and English books.

During my lifetime, I have undergone several, though not many, operations, and I am now physically "okay," as they say. As my mother used to say, "Kayn ayn horeh" — I have remained very close to the Davises and Leibowitz's, Jennie's family (her maiden name was Liebowitz). In her loving memory, I am now trying to put together a mini-album of her family.

Nathan's Biography

Nathan Zumoff, my elder son, was born in Philadelphia in 1918. His mother, Nellie, died in the same year and left a baby three days old. For the first seven years of his life, Nathan was raised by his grandmother (my mother), Nechama-Dvora Zumoff. When Stella and I got married and moved to New York, we took him back from his grandmother and took him with us to New York.

Nathan received a good education. He received degrees from Brooklyn College, New York University, and Temple University in Philadelphia. He completed with distinction the Workmen's Circle elementary schools, Mittelshul, and Teachers' Seminary, and worked for a short time as a teacher in the Workmen's Circle schools in Philadelphia. He also worked for a short time with my brothers Harry and Eddie in the vending-machine business during the War years. For certain

reasons, he decided to learn a trade, and studied printing in a vocational school. He worked for a short time as a printer, becoming a member of the union, after which his boss designated him to become a proofreader, because of his academic background. He worked as a proofreader till his retirement. Nowadays, he teaches Yiddish to adults in his free time. Nathan is a very capable musician. He plays the piano, writes music, sings a little, and is the Chairman of the Workmen's Circle Chorus in Philadelphia. He is also their narrator and, when necessary, a soloist. Nathan writes and translates musical selections, and performs them in his appearances before various groups.

Nathan has two sons, Michael and Joel. Both are married and lead fine lives with their wives, Judy and Cathy respectively. Nathan's first wife, Beatrice, died after a serious illness, after 40 years of marriage. He is now married to Bess (nee Goldschlack, formerly Sherman).

Stella and Abe Zumoff, photographed prior to the wedding of Michael Zumoff (Nat's son, Abe and Stella's grandson.)

The Biography of Barnett (My Younger Son)

Barnett (Berl) Zumoff was born in Brooklyn, New York, on June 1, 1926. His mother, Stella, and I raised him well and gave him a good education. Barnett completed public school and high school in less than the usual time, and went through college (Columbia) on a scholarship.

He was also a student in the Workmen's Circle elementary schools and Mittelshul, and took some courses in the Teacher's Seminary. Barnett had three years of pre-medical education , then went to Albany Medical College, and finally completed his medical education at Long Island College of Medicine. He was an intern at Brooklyn Jewish Hospital and a hospital in Boston, and was later a resident

in Brooklyn Jewish Hospital, the Brooklyn V.A. Hospital, and Kings County Hospital. During his residency at Brooklyn Jewish Hospital, he was called to military service in the United States Air Force. He was already married to Selma at that time, and he served two years in the Air Force, in Alabama and Texas.

After his return from the military and his completion of the residencies at Brooklyn V.A. Hospital and Kings County Hospital, he studied at the Sloan-Kettering Institute for Cancer Research. After being there for several years, he moved to Montefiore Hospital in the Bronx, and did research there for 20 years. Now he is on the staff of Beth Israel Medical Center, as Chief of the Endocrinology Division, and is Professor of Medicine at Mt. Sinai School of Medicine.

Barnett had remained in the Air Force Reserve after completing his active duty in 1953, and in 1982 he retired with the rank of Brigadier General.

As for community activities, Barnett is connected with many community organizations and is active in the Workmen's Circle. He was elected President of the Workmen's Circle in 1984 and was re-elected in 1986. In addition to being busy in many fields, Barnett has found time to translate poetic works by Abraham Sutskever and Jacob Glatstein from Yiddish into English. Experts say that the translations are magnificent. He has also translated into English my 92-year autobiography.

Barnett lives with his wife, Selma, in Brooklyn, New York. They have three daughters, Janine, Francine, and Linda. The eldest daugher, Janine, is married to Robert Cammarata and has two daughters, Cindy and Michelle.

It should be mentioned that Barnett has been the doctor at the Workmen's Circle Camp, Kinder-Ring, for 29 years, and is very much loved by the children and adults.

Some Interesting Events That Are Worth Remembering

In my rather lengthy autobiography, I have already mentioned the events I am going to mention here, but they are worth repeating.

As I have mentioned, in 1915-16 I and my cousin Dave Sokolick and the sculptor Alexander Portnow made a large statue of Itzkhok Leybush Peretz, which the Peretz Branch 575 unveiled and set up in the Workmen's Circle Lyceum at 505 Reid Street, and also smaller statuettes of Peretz, Gordin, Bialik, Sholem Aleichem, and Debs, as well as wall plaques of Judge Brandeis and Sholem Aleichem, which we sold in the Fine Arts Book and Gift Shop. I greatly regret that I didn't keep copies of these products for remembrance; I have only a statuette of Sholem Aleichem. I didn't even keep a copy of the wonderfully beautiful catalogue of the statuettes.

In the years 1919-1920, the Fine Arts Book and Gift Shop, of which I was a co-owner, put out a literary journal, "By the Fire," in conjunction with a number of teachers in the Philadelphia Workmen's Circle schools and various writers. Six numbers were issued, but I have no copies left; perhaps the YIVO has them.

While I worked in the Jewish Daily Forward's composing room, as its manager, I created many new type faces that beautified the appearance of the newspaper. Many private printing firms have copied these type faces for their businesses.

Forward compositors' banquet, in honor of Abe & Stella Zumoff

I spent several of my summer vacations at Unity House, the vacation resort of the International Ladies Garment Workers' Union in Pennsylvaia. Later, I spent three summers in Spring Glen, New York, where I staged two plays with the children and adults: "Undzer Rebenyu' (based on I.L. Peretz's story, "If Not, Then Still Higher") in Yiddish and "The Nuremberg Stove" in English. It was there, too, that my son Nathan met his future first wife, Beatrice, with whom he lived 40 years, until her serious illness and death.

From 1946 to 1986 I spent my vacations at Circle Lodge, the Workmen's Circle camp. My wife Stella also spent many years there; she was active there in the various programs and contributed a great deal.

Both of my sons spent many years at the Workmen's Circle Camp. Both were campers and counselors, and Nathan was Assistant Director. After he became a doctor, Barnett spent his vacations as the doctor in Camp Kinder-Ring, the Workmen's Circle children's camp. He has spent 29 summers in that capacity, from 1958 to 1986.

Having worked in the Jewish Daily Forward for more than 50 years,I have had the opportunity of meeting several editors, Abraham Cahan, Hillel Rogoff, Dr. Lazar Fogelman, Morris Crystal, and now Simon Weber, and becoming friends with all of them. I have also had a close and friendly relationship with the writers Abraham Reisen, Isaac Bashevis Singer, Shlomo Ben Israel, Icek Schmulewitz, Rabbi Dr.

Aaron Ben Zion Shurin, Irving Vogel, Dr.Issar Ginsburg, David Einhorn, Dr. B. Hoffman (Tsivyon), and many others. I also had the greatest respect and frienship for the printers who were under my supervision as Manager of the Composing room for 46 years.

Abe Zumoff and his three wives: Nellie, whom he married in 1917; Stella, second marriage in 1925; and his last, Jennie, in 1974.

As I have mentioned previously, as a member of the Workmen's Circle for 70 years I have taken part in very many conventions and conferences, have helped organize Workmen's Circle branches, and have helped build and manage Labor Lyceums in Phildelphia and Brooklyn, New York. When the Workmen's Circle Old-Age Home in New York was being built, I was at first an opponent of the idea, because of the difficulty of maintaining such a home, but after a majority of the members decided to build such a home for aged Workmen's Circle members, I joined in the effort and helped raise money for the maintenance of the Home.

Having spent my vacations at Circle Lodge for more than 40 years, I have done my part, to the best of my ability, to ensure the success of the camp. In the past few years, when it was decided to build a new Cultural Center for the children in Kinder-Ring, I and my wife Jennie participated with moral support and the contribution of a considerable amount of money. This year, 1986, I undertook the sponsorship of the fourth culture-room (until then, there had been no name over the doorway), and my sons, Nathan and Barnett, hung a plaque there in memory of their mother, Stella Zumoff.

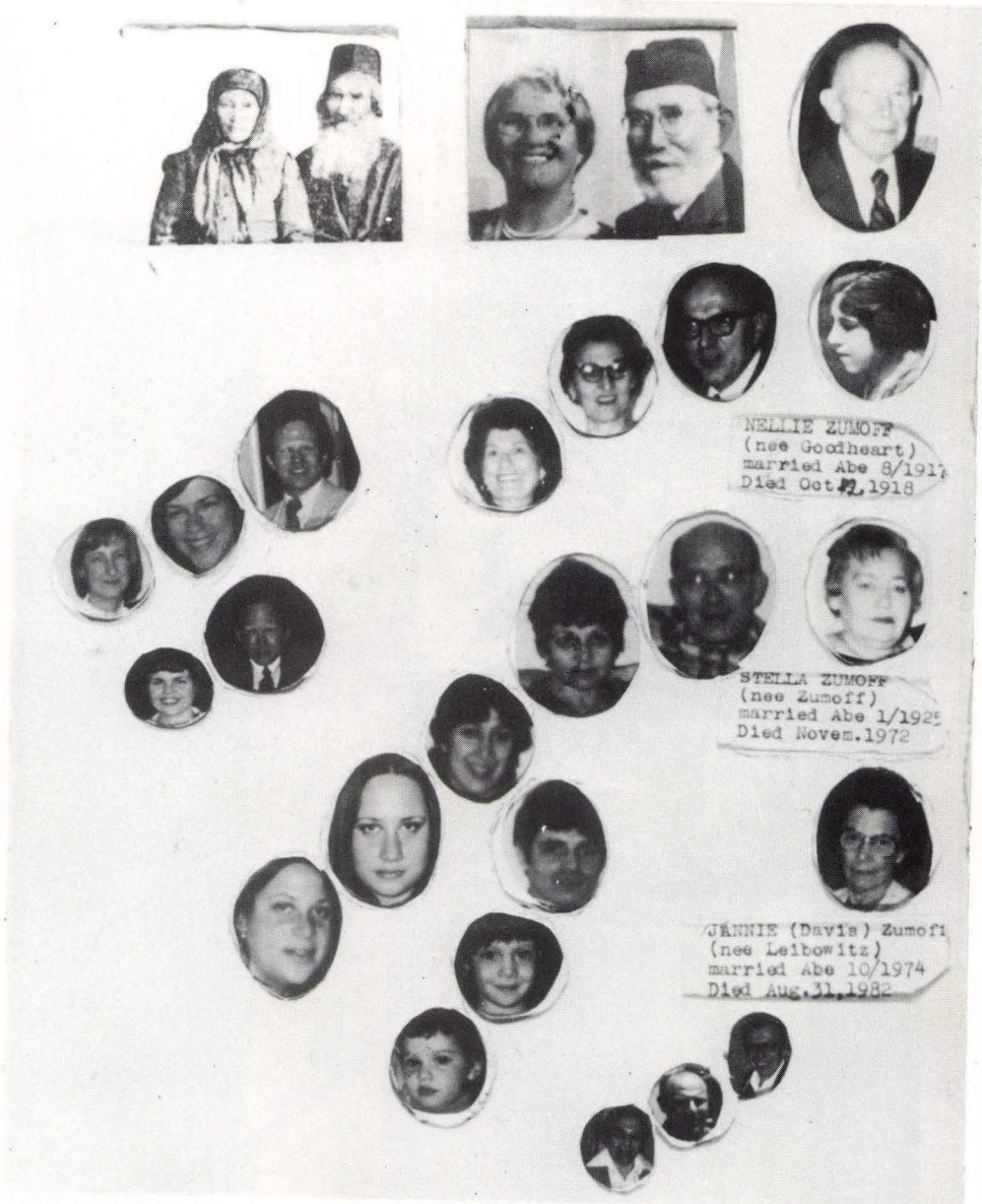

from left: Chayim Ayalti; teacher in the Boro Park W.C. School, and Lena Noskowitz and Fanny Shapiro of the School Board.

Abe Zumoff supervising a "Forward" Jubilee edition (75 yrs.) that was issued in New York consisting of 102 pgs.; Philadelphia 82 pages and close to 40 pages in many cities throughout the U.S. (Reprinted from the "New Yorker" in 1962).

FIVE GENERATIONS OF THE ZUMOFF FAMILY

First Row: Left Dov-Ber & Chaya-Riva Zumsky; center: Mendl and Nechama Zumoff; right: Abe Zumoff. Direct Lower: Abe's wife Nellie, and her family; Stella, his second wife, and her family; and Jennie, last marriage, and her 3 sons from a former marriage.

***

Now, once again alone, sorrowful, sad, and yearning greatly, I have decided to write down the 92 years of my life, with all its events, and to say . . . enough!

Abe Zumoff

אין קורצן

אין דער צייט פון מיין באַשעפטיקונג (העכער אַ האַלבן יאָרהונדערט אין דער זעצערייַ פון „פֿאָרווערטס") האָב איך געהאַט די געלעגנהייט און דאָס פאַרגעניגן צו זיין אין אַ נאָענטן קאָנטאַקט מיט די רעדאַקטאָרן פון „פֿאָרווערטס": אַב קאַהאַן, הלל ראָגאָף, דאָקטאָר ל. פּאָגעלמאַן, מאָריס קרישטאָל און איצט מיט דעם רעדאַקטאָר שמעון וועבער. די באַציונג מיט מיר איז געווען אַ חבֿריש־פריינדלעכע.

דאָס זעלבע איז געווען מיט דער גרויסער צאָל שרייבער, מיטאַרבעטער אין „פֿאָרווערטס". אויסצורעכנען זייערע נעמען וואָלט פאַרנומען צופיל פּלאַץ. איך האָב פון יעדן איינעם געהאַט (און איך צו זיי) דעם גרעסטן פאַרגעניגן צו זיין אין זייער

בילד אין „פֿאָרווערטס" קאָמפּאָזיטן רום. א זומאָף שטעלט צונויף אַ זייט. צווייטער רעכטס, איסאַק ריבאַלאָווסקי, און לינקס, יהודה וועג

געזעלשאפט.

דערמאָנען דאַרף איך דאָ די נעמען פון ס. רעגענסבערג און י. שמולעוויטש, וועלכע האָבן געשריבן זייער גאָר פיינע באַשרייבונגען וועגן מיינע צוויי בענדער „אונזער פאַמיליע".

און צו מיין פריינד י. פּאָגל, פאַר דער היפּשער צאָל וואַרעמע אַרטיקלען (צו מיר) ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן.

* * *

איצט, זייענדיק ווידער אַליין, אַ טרויערנדיקער, אַן אומעטיקער, און זייער אַ בענקנדער, האָב איך באַשלאָסן צו פאַרצייכנען 92 יאָרן פון מיין לעבן, די אַלע פאַסירונגען, און זאָגן... גענוג!

א. (אייב) זומאָף

זעלטענע בילדער צום געדענקען

דירעקטאָרן באָרד פון דעם „באָרא פּאַרק לעיבאָר לייסעאום" אין ברוקלין. אייב זומאָף (זיצענדיק) 3טער לינקס

Board of Directors of the Boro Park (Brooklyn) Labor Lyceum.

יוביליי אַראַמשירונג קאָמיטע פון ברענטש 315 אין ברוקלין ביי דעם 50 יעריקן יוביליי פון ברענטש (געגרינדעט אין 1909).

Arrangement Committee for the 50th Jubilee of Branch 315 (1909-1959) (A. Zumoff, Sec'y. of Branch, seated 5th from left.)

אין דער ביבליאָטעק פון א. זומאָף געפינען זיך:

אַ צאָל אידישע און ענגלישע ביכער און זשורנאַלן.

צוויי בענדער „אַוער פעמילי" אַלבומען מיט אַרום 700 פאָטאָגראַפיעס און ביאָגראַפיעס.

איבער 1000 בילדער (סלאַידס).

60 אָדער 70 קאַסעטן.

40 מוזיי בילדער.

דאָס בוך „זכרונות".

18 אָרגאַניזאַציע פאָטאָגראַפיעס.

זיבן „ביינדערס" מיט בולעטינס „וואָטס באָזינג קאָזין" פון דער בולעטינס גרינדונג, 1943, ביז איצט, 1986.

אירַאַן-סקַאַנדאַל

פרינצ׳פן

היסטאָריקער

וויזיט א

גבאי׳טע אי׳ן

אַפיציעלע פּראַ־
גראַם פ.ל.אָ. פירער אין
ניסטעריום. — אַראַפאַט
־עלע אויפנאַמע נאָכדעם ווי
פ.ל.אָ. האָט דורכגעפירט מאָרדן
עמיער שיראַק וויל ניט רעידן מיט
ער וועגן מיטל-מזרח פּאָליטיק.

סילוואַנאַ

פון אברהם ווילק

טש

אונזער שפּיז

דער סוף

נוסח

יאַפאַן

אַרבעטער

רינג

וועג

נייע
שריפט-מוסטערן
אין יידישן
געבּרויך

געשאַפן פאַרן
„פּאָרווערטס"

אונטער דער
אויפזיכט
פון
א. זומאָף

אין דעם
קאָמפּאָזינג-רום
(זעצערייַ)
פון
„פּאָרווערטס"

90-יאָריקן יובילייַ
פון „פּאָרווערטס"

נייַעס פון אַמעריקע בקיצור

רוף פון דער „פּאָרווערטס" אַסאָציישאַן
צו די לייענער פון דער צייטונג

נייער אידישער שריפט

ביי מיין אָנגענעמען דעם אַמט פון זיין דער פאַרוואַלטער אין דער פאָרווערטס דרוקעריי, האָב איך נאַטירלעך געוואָלט מאַכן דעם אויסזען פון דער צייטונג וואָס שענער. דאָ האָב איך זיך אָנגעשטויסן אויף שווערי‌קייטן.

אין די פריערדיקע יאָרן זיינען מיר געווען באַגרענעצט אין די מוסטערן און מאָס פון דעם שריפט. עס זיינען געווען קליינע טייפּ: 6 פונקט, 9 פונקט (פּייקע), און 12 פונקט (שוואַרצע), די גרעסטע שריפט אויף דער ליינאָטייפּ מאַשין.

מיט אַזאַ אויסוואָל איז געווען זייער שווער צו מאַכן און אויפצוזעצן אַ פאַסיקן „עד" (אַנאָנס). דערצו, וועט עס איז געקומען צו אויפזעצן אַ מעדיקאַל אַנאָנס, איבערגעזעצט אין יידיש, האָט עס פאַרנומען צופיל פלאַץ (די יידישע שפראַך האָט געוואָלט מער ווערטער ווי די ענגלישע).

איז וואָס טוט מען? בין איך אַוועק צו דער מערגענטאַלער שריפט פירמע און האָב זיי דערקלערט מיין פּראָבלעם. נאָך לענגערע געשפּרעכן, איז מיר געלונגען זיי איינרעדן עפּעס צו טאָן וועגן דעם.

זיי זיינען איינגעגאַנגען צו שניידן יידישן שריפט אין פינף פונקט, וואָס מיר האָבן באַנוצט ביים זעצן קלאַסיפיצירטע אַדווערטייזמענטס און מעדיקאַל אַנאָנסמענטס, נייע מאטריצן: 9, 10, און 12 פונקט (ליכטיקע און שוואַרצע, אויף איין מאטריץ) כדי מיר זאָלן האָבן אַ וואריאציע.

דאָס זעלבע איז געווען ביים אויפזעצן גרויסע קעפּ פאַר די נייעס פון טאָג אויף דער ערשטער זייט פון דער צייטונג. די טייפּ ביים האַנט איז געווען אַלט, אָפּגעריבן און צעבראָכן.

האָב איך זיך געשטעלט אין פאַרבינדונג מיט דער פירמע „לודלאָוו" אין שיקאַגאָ, וועלכע האָט געשניטן גרויסע בוכשטאַבן (אין ענגליש, אָבער ניט אין יידיש).

נאָך קאָנפערענצן און קאָנפערענצן, האָבן זיי צוגעזאָגט שניידן יידישע בוכשטאַבן, אויב מיר וועלן קויפן די „לודלאָוו" מאַשינען.

איך האָב זיך צוזאַמענגערעדט מיטן „מאָרגן זשורנאַל", דעם „טאָג", די „אידישע וועלט" אין פילאַדעלפיע און נאַטירלעך דעם „פאָרווערטס" אין ניו יאָרק און אין שיקאַגאָ (מיר האָבן דאַן געהאַט 2 דרוקעריי‌ען), און מיר האָבן געקויפט פינף „לאָדלאָוו" מאַשינען.

אויסער דעם, האָב איך באַקומען אַ קאַטאָלאָג פון דייטשלאַנד (בערקטאָלד), וואו זיי האָבן געוויזן „סען־סעריף" מוסטערן, און איך האָב באַוואויגן די מערגענטאלער פירמע אין ניו יאָרק צו שניידן פאַר אונז דעם „טייפּ".

שפּעטערצו איז צו מיר געקומען דר. גאלאנדסקי, וואָס האָט מיר געוויזן שריפט־מוסטערן וואָס וועלן געשניטן אין „לאטוויע". מיר זיינען זיי געפּעלן געוואָרן, און מיט דער גוטהייסונג פון וולאדעק'ן, דעם דעמאָלטיקן הויפּט־פאַרוואַלטער פון פאָרווערטס, האָבן מיר געקויפט דעם טייפּ.

אַזוי אַרום זיינען, דורך מיין איניציאַטיוו, איינגעקויפט געוואָרן די פאַרשיידענע שריפטן צו פאַרשענערן די צייטונג. שפּעטער האָבן די פריוואַטע דרוקערס נאָכגעפאָלגט אונדזן און אויך געקויפט די נייע שריפטן.

מיין אָנגעהעריקייט מיט דער דייוויס פאַמיליע

אין אַ פריערדיקן קאַפּיטל, ווּעגן מיין לעצטער הייראַט, מיט דזשעני׳ן, האָב איך דערציילט ווּעגן ענטשלאָסנקייט מיט איר זיך צו פאַרבינדן, און ווי איך האָב זיך באַקאַנט מיט איר פאַמיליע.

דזשעני איז געווען אַן אלמנה 13 יאָר (נאָך איר מאַן טשאַלי דייוויס׳ טויט) און האָט געהאַט דריי זין. (ס׳איז דאָ איבעריק צו איבערחזרן אַז, אין דזשעני׳ן בין איך געווען זייער שטאַרק פאַרליבט) אָט די דריי זין זיינען געוואָרן, נאָך אונדזער חתונה, נאָענט מיט מיר. זיי זיינען מיר ליב באַקומען, און זיינען געוואָרן ווי מיינע אייגענע קינדער (און אַזוי איז דאָס ביז היינט צוטאָג). איז, ווי געזאָגט, זיינען מיר געוואָרן אַ פאַמיליע מיט פינף זין.

אָט, אָט די 5 „באָיס" אומזערע (רעכט צו לינקס): בערנאַרד דייוויס, דר. באַרנעט און נייטן זומאָף, לאָרענס (געשטאָרבן), און ראַני דייוויס און זייערע מרויען האָבן איינגעאָרדנט די מייערונג פון מיין פינף און אַכציק־יעריקן געבורטסטאָג (מיין בילד איז נידעריקער). די שמחה איז געווען זייער אַ געלונגענע און דערפאָלגרייך.

די ביידע פאַמיליעס, זומאָף און דייוויס זיינען (נאָך דזשעני׳ס טויט) געבליבן אייניק און האַלטן זיך צוזאַמען.

After my marriage to Jennie Davis, her three sons and I became very close, and a great love developed. Thus my family came to consist of five sons; Nathan and Barnett Zumoff; and Bernard, Lawrence and Ronald Davis (shown in the picture at my 85th birthday party, which they and their wives gave for me).

סטעלאַ זומאָף האָט חתונה געהאַט מיט אייב זומאָף אין יאָר 1925 און האָט מיט אים אָפּגעלעבט 48 גליקלעכע יאָר ביז איר שטאַרבן (נאָך זיין קראַנק אַ לענגערע צייט) אין אָנהייב 1973

STELLA ZUMOFF
Seven years after the death of Nellie, first wife of Abe Zumoff, Stella married Abe in 1925. After 48 years of a happy life together, she passed away in 1973.

דזשעני זומאָף (נאָך 13 יאָר אַן אלמנה) האָט פּאַרבונדן איר לעבן מיט אייב זומאָף'ן און האָט מיט אים אָפּגעלעבט גליקלעכע אַכט יאָר ביז איר פּלוצלינגדיקן שטאַרבן דעם 31טען אויגוסט 1982

JENNIE ZUMOFF
In October of 1974, Jennie married Abe Zumoff and spent with him eight years of an ideal and most happy life. Jennie died suddenly on August 31, 1982.

געהאָלפן שאפן פינאנציעלע הילף פאר דער אויפהאלטונג פון דער היים.

אין דעם סוירקל לאדזש, זייענדיק העכער 40 יאָר אַ גאסט אין די וואקאציעס, האָב איך, ווי ווייט מעגלעך, צוגעטראָגן מיין טייל צו דעם דערפאָלג פון דעם ארבעטער רינג קעמפּ. אין די לעצטע עטלעכע יאָר, ווען עס איז באשלאָסן געווארן צו שאפן אַ נייעם

ביי דעם אויפגעבויטן פעסקין קולטור צענטער אין „קינדער רינג" (אַרבעטער רינג קעמפּ). אין די זאַלן פון דעם צענטער געפינט זיך: אַן אוואַרד פאַר אייב זומאָף און אָנדענק־פּלעקס פאַר סטעלאַ זומאָף און דזשעני זומאָף

דזשעני זומאָף מיט איר מאַן אייב ביים עסן לאָנטש אין אַ.ר. סוירקל לאַדזש אין זומער פון 1979.

קולטור צענטער פאר די קינדער אין קינדער רינג, האָב איך און מיין פרוי דזשעני זיך באטייליקט מאָראליש, און האָבן פינאנציעל צוגעטראָגן אַ היפשע סומע געלט.

איצט אין דעם יאָר 1986, האָב איך אין דעם נייטן פעסקין קולטור סענטער געזומען דעם 4טן צימער (ביז איצט געווען אָן אַ נאָמען אויפן טיר), און מיינע זין נייטן און בערל האָבן דאָרט אויפגעהאַנגען א פּלאק אין אַנדענק פון זייער מוטער, סטעלאַ זומאָף.

אפילו דעם פראכטפול שיין אַרויסגעגעבענעם קאַטאַלאָג האָב איך ניט באהאלטן.

אין די יאָרן 1919־1920, האָט די „פיין ארט בוק און גיפט שאפּ" (אין וועלכער איך בין געווען אַ טיטאייגנטימער), צוזאמען מיט אַ טייל שרייבער און לערער פון די שולן אין פילאדעלפיע, ארויסגעגעבן אַ ליטעראריש זשורנאל „ביים פייער" (6 נומערן). איז ביי מיר קיינע קאָפּיעס אויך ניט פאַרבליבן (אפשר האָט זיי דער „ייווא").

אין דער צייט וועו איך האָב געאַרבעט אין דעם קאָמפּאָזינג רום פון דעם יידישן טעגלעכן פאָרווערטס, אַלס פאַרוואַלטער, האָב איך געשאַפן פיל נייע שריפט־מוסטערן, וואָס האָבן באַשיינט דעם אויסזען פון פאָרווערטס. פיל פריוואַטע דרוקערייען האָבן קאָפּירט די דאָזיקע שריפט־מוסטערן פאַר זייערע געשעפטן.

איך האָב פאַרבראַכט עטלעכע זומער וואַקאַציעס אין יוניטי הויז, די וואַקאַציע רו־פּלאַץ פון דער „אינטערנעשאָנאַל ליידי׳ס גאַרמענט וואָרקער׳ס יוניאַן" אין פענסלווייניע. שפעטער, האָב איך פאַרבראַכט דריי זומער וואַקאַציעס אין ספרינג גלען, ניו יאָרק, וואו איך האָב אויפגעפירט צוויי פיעסן מיט די קינדער און דערוואַקסענע: „אונדזער רביניו", באַזירט אויף י.ל. פרץ׳ס דערציילונג „אויב נישט, נאָך העכער" אין יידיש, און „די ניורעמבערג סטאָוו" אין ענגליש. דאָרטן אויך האָט מיין זון נייטן זיך באַגעגנט מיט זיין צוקונפטיקער ערשטער פרוי, ביטריס, מיט וועמען ער האָט געלעבט 40 יאָרן, ביז איר שווערער קראַנקייט און טויט.

פון 1946 ביז 1986 האָב איך פאַרבראַכט מיינע וואַקאַציעס אין סוירקל לאדזש, דעם אַרבעטער רינג קעמפּ. אַ סך יאָרן האָט דאָרט אויך פארבראכט מיין פרוי סטעלא. זי איז דאָרטן געווען זייער טעטיק אין די פארשיידענע פראָגראמען און האָט אַ סך בייגעטראָגן.

אין קינדער רינג, דעם ארבעטער רינג קינדער־קעמפּ, האָבן מיינע ביידע זין פארבראכט אַ סך יאָרן; ביידע זיינען געווען קעמפערס און קאנסלערס, און נייטן איז געווען געהילף־דירעקטאָר. בארנעט האָט שפעטער (נאָכדעם ווי ער איז געווארן אַ דאָקטאָר) אוועקגעגעבן זיין וואקאציע־צייט אלס דאָקטאָר אין קינדער רינג פאר 29 יאָרן, ביז דער איצטיקער צייט אין 1986.

זייענדיק באשעפטיקט אין פאָרווערטס העכער 50 יאָר, האָב איך געהאט די מעגלעכקייט זיך צו באַקענען מיט פיל רעדאַקטאָרן; אברהם קאהאן, הלל ראָגאָף, ד״ר לאזאר פאָגעלמאן, מאָריס קרישטאָל, און איצט שמעון וועבער, און מיט יעדערן פון זיי בין איך געווען זייער באַפריינדט. איך האָב אויך געהאט אַ נאָענטע באַציונג און פריינדשאַפט מיט די שרייבער אברהם רייזען, יצחק באשעוויס זינגער, שלמה בן ישראל, יצחק שמולעוויטש, דר. הרב אהרון בן־ציון שורין, אוירווינג פאָגעל, דר. איסר גינסבורג, דוד אייזנהארן, דר. ב. ציביון (האפמאן) און אַ סך אנדערע. מיט די זעצער אונטער מיין אויפזיכט, אַלס פאַרוואַלטער אין קאָמפּאָזינג־רום פאַר 47 יאָרן, האָב איך געהאט דעם גרעסטן רעספעקט און פריינדשאפט.

ווי איך האָב פריער דערמאָנט, זייענדיק אַ מיטגליד אין ארבעטער רינג איבער 70 יאָר, האָב איך זיך באטייליקט אין גאָר אַ סך קאָנוועגנשאָנס און קאָנפערענצן, געהאָלפן אָרגאניזירן ארבעטער רינג ברענטשעס, און געהאָלפן בויען און אָנפירן לייבאָר לייסעומס אין פילאדעלפיע און ברוקלין, ניו יאָרק.

אין דער צייט פון בויען די אַרבעטער רינג היים אין ניו יאָרק, בין איך צוערשט ארויסגעטראָטן אלס אַ געגנער, אָנווייזנדיק אויף דער שווערקייט פון אויפהאַלטן אַזאַ היים, אָבער נאָך דעם באשלוס פון אַ מערהייט מיטגלידער יאָ צו שאפן אזא היים פאר עלטערע מיטגלידער אין ארבעטער רינג, בין איך צוגעשטאנען צו דער ארבעט און האָב

בארנעט און זיין פרוי סעלמא וואוינען אין ברוקלין, ניו יאָרק; זיי האָבן דריי טעכטער: דזשאנין, פרענסין, און לינדא. די עלטסטע טאָכטער זייערע, דזשאנין, איז פארהייראט צו ראָבערט קאמראטא און האָט צוויי טעכטער: סינדי און מישעל.

עס איז כדאי צו דערמאָנען אז בערל איז אין דעם ארבעטער רינג קעמפ „קינדער רינג" דער דאָקטאָר פאר 29 יאָר און איז זייער באליבט פון די קינדער און דערוואקסענע.

כדאי צו דערמאָנען
(אינטערעסאַנטע פאַסירונגען)

אין מיין לעבנגלעכגער אויטאָביאָגראַפיע, האָב איך שוין דערמאָנט וועגן די פאסירונגען, וואָס איך וועל דאָ פארצייכנען, אָבער ס׳איז אינטערעסאנט זיי צו איבערחזרן.

ווי געזאָגט, האָב איך צוזאמען מיט מיין קוזין דייוו סאָקאָליק און דעם סקולפטאָר אַלעקסאַנדער פאָרטנאָוו, אין די יאָרן 1915־1916, געשאפן אַ גרויסע סטאטוע פון יצחק לייבוש פרץ, וועלכע דער פרץ ברענטש 575, ארבעטער רינג, האָט אויפגעדעקט און אוועקגעשטעלט אין ארבעטער רינג לייסעום אין „פינף־פינף" ריד סטריט, און קלענערע סטאטועטן פון פרץ, גאָרדין, ביאליק, שלום עליכם, און דעבס, ווי אויך וואנט־פלאקאטן פון ריכטער בראנדייס און שלום עליכם, וועלכע מיר האָבן פארקויפט אין דער „פיין ארט בוק און גיפט שאפ".

עס פארדריסט מיך זייער, וואָס איך האָב ניט באהאלטן ביי זיך קיינע פון די דערמאָנטע פראָדוקטן פאַר אַן אָנדענק (איך האָב בלויז אַ סטאַטועט פון שלום עליכמ׳ן).

אַ בילד אין דער זעצערייַ פון „פאָרווערטס". די שריפט זעצער ביי דער אַרבעט.

די ביאָגראַפיע פון באַרנעט
(מיין יינגערן זון)

באַרנעט (בערל) זומאָף איז געבוירן געוואָרן אין ברוקלין, ניו יאָרק, דעם 1טן יוני 1926. זיין מאַמע, סטעלאַ, און איר האָבן אים פיין דערצויגן און אים געגעבן אַ גוטע בילדונג. באַרנעט האָט פאַרענדיקט פּאָבליק סקול און „היי סקול" אין ווייניקער ווי די געוויינטלעכע צייט און איז דורכגעגאַנגען קאַלעדזש (קאָלומביאַ) מיט אַ סקאלארשיפ. ער איז אויך געווען אַ סטודענט אין דער אַרבעטער רינג עלעמענטאַרע שולע און מיטלשול, און האָט גענומען עטלעכע קורסן אין לערער־סעמינאַר.

באַרנעט האָט געהאַט דריי יאָר פאַר־מעדיצינישע אויסשולונג, איז געגאַנגען אין אָלבאַני מעדיצינישן קאַלעדזש, און ענדלעך האָט פאַרענדיקט זיין מעדיצינישער בילדונג אין „לאָנג איילאנד קאַלעדזש אָוו מעדיסין".

ער איז דאַן געווען אַן „אינטוירן" אין „ברוקלין דזשואיש האָספיטאל" און אין אַ שפּיטאָל אין באָסטאָן, און איז שפּעטער געווען אַ „רעזידענט" אין ברוקלין דזשואיש האָספיטאל, דעם ברוקלינער ווי. איי. האָספּיטאל, און קינגס קאונטי האָספּיטאל.

אין דער צייט פון באַרנעט׳ס רעזידענסי אין ברוקלין דזשואיש האָספּיטאל איז ער געפרופן געוואָרן אין מיליטער־דינסט אין דעם אַמעריקאנער לופט־פלאָט. ער איז שוין דאַן געווען פאַרהייראַט מיט סעלמאַ סילווער און ער האָט פאַרוויילט צוויי יאָר אין דעם לופט־פלאָט אין אַלאַבאַמאַ און טעקסעס.

נאָך זיין אומקערן זיך פון דער מיליטער־דינסט און זיין פאַרענדיקן זיין רעזידענסי אין ברוקלין וויי־עי האָספּיטאל און קינגס קאונטי האָספּיטאל, האָט ער שטודירט אין דעם סלאָן־קעטערינג אינסטיטוט פאַר קענסער ריסוירטש. נאָך זיין אַרבעטן דאָרטן עטלעכע יאָר, איז באַרנעט אַריבער אין מאַנטעפיאָר האָספּיטאל אין בראָנקס, ניו יאָרק, און איז דאָרטן געווען 20 יאָר, פאַרנומען מיט אונטערזוכונג.

איצט איז ער אויף דעם סטעף פון בית ישראל מעדיקאל סענטער, אַלס הויפּט פון דער ענדאָקרינאלאָדזשי דיוויזיע און איז אַ פראָפעסאָר פון מעדיצין אין מאונט סינאי סקול אָוו מעדיצין.

באַרנעט איז געווען געבליבן אין דעם אַמעריקאַנעם לופט־פלאָט (רעזערוו) זינט 1953, און אין 1982 האָט ער זיך צוריקגעצויגן מיט דעם ראַנג אַלס בריגאַדיר גענעראַל.

וואָס שייך באַרנעט׳ס געזעלשאַפטלעכער אַקטיוויטעט, איז ער פאַרבונדן מיט אַ גרויסער צאָל אָרגאַניזאַציעס און איז טעטיק אין אַרבעטער רינג. ער איז דערוויילט געוואָרן אין 1984 אַלס פרעזידענט פון אַרבעטער רינג און איז ווידער אויסגעקליבן געוואָרן אין 1986 פאַר אַ צווייטן טערמין.

אין צוגאָב צו זיין פארנומענקייט אין אַ סך געזעלשאפטלעכער ארבעט, האָט באַרנעט געפונען צייט צו איבערזעצן פון יידיש אויף ענגליש פאָעטישע ווערק פון אברהם סוצקעווער און יעקב גלאטשטיין. מבינים זאָגן, אז זיינע איבערזעצונגען זיינען גלענצנדע. ער האָט אויך איבערגעזעצט מיין זעלבסט־ביאָגראפיע פון מיינע 92 יאָר פון לעבן.

איך האָב זייער אַ גרויסע זאמלונג פון „קאסעטן" פון פארשיידענע געלעגנהייטן (משפחה פייערונגען, אַרבעטער רינג זיצונגען, קאָנוואנשאָנס, און אנדערע) וועלכע גרייכן ביז אַ 100 אין צאָל. איך האָב אויך בילדער, מאוויס, און סליידס און אַ היפש גרויסע ביבליאָטעק פון זעלטענע יידישע ביכער און ענגלישע אויסגאבן. איך בין אין מיין לעבן דורכגעגאַנגען אַ צאָל (ניט קיין סך) אָפּעראַציעס, און בין פיזיש, ווי מען זאָגט עס „אָקיי", ווי וואָלט מיין מאַמע געזאָגט: „ניט צו פאַרזינדיקן קיין עין הרע".

מיט דער פאמיליע דעיוויס און ליבאָוויץ (דזשעניס משפחה; איר מיידלשער נאָמען איז געווען ליבאָוויץ) פארהאלט איך זיך זייער נאָענט. איך פרוביר איצט, אין איר טייערן אָנדענק, שאפן אַ באשרענקטן אלבום פון איר משפחה.

מיין זון נייטנס ביאָגראפיע

נייטן זומאָף, מיין עלטערער זון, איז געבוירן געוואָרן אין פילאדעלפיע אין 1918. זיין מוטער, נעלי, איז געשטאָרבן אין זעלבן יאָר און געלאָזן איר „בייבי" 3 טעג אלט. אין פארלויף פון זיינע ערשטע זיבן יאָר, איז ער דערציגן געוואָרן ביי זיין באָבען (מיין מוטער), נחמה־דבורה זומאָף. וועו איך האָב חתונה געהאט מיט סטעלא'ן און האָב זיך אריבערגעצויגן קיין ניו יאָרק, האָבן מיר אים אוועקגענומען פון דער באָבען און אים מיטגענומען קיין ניו יאָרק.

נייטן האָט געקראָגן אַ גוטע דערציונג. ער האָט געענדיקט מיט דיפלאָמאס ברוקלין קאַלעדזש, ניו יאָרק אוניווערסיטעט, און טעמפל אוניווערסיטעט אין פילאַדעלפיע. ער איז דורכגעגאנגען מיט אויסצייכנונג די אַרבעטער רינג עלעמענטארע שולע, די מיטלשול, און דעם לערער־סעמינאר. אַ קורצע צייט איז ער געווען באשעפטיקט אַלס לערער אין אַן אַרבעטער רינג שולע אין פילאדעלפיע. ער איז אויך אַ קורצע צייט געווען מיט מיינע ברידער הערי און עדי אין דער „וועגדינג מאשין" געשעפט (אין די מלחמה יאָרן). צוליב באשטימטע אורזאכן, האָט ער באשלאָסן זיך אויסלערנען אַ פאך און ער האָט אויפגענומען אין אַ שולע צו זיין אַ דרוקער. אַ קורצע צייט האָט ער געארבעט אַלס אַ זעצער (געוואָרן אַ יוניאָן־מאן) און זיין באָס האָט אים באשטימט (צוליב זיין אקאדעמישער בילדונג) צו ווערן אַ קאָרעקטאָר („פרוף־רידער"). ער האָט אַלס פרוף־רידער געארבעט ביז ער האָט זיך צוריקגעצויגן פון דער ארבעט. אין זיין איצטיקער פרייער צייט, איז ער אן אינסטרוקטאָר וואָס לערנט יידיש מיט דערוואקסענע. נייטן איז זייער באהאוונט אין מוזיק. ער שפילט פיאַנאָ, שרייבט מוזיק, זינגט אַ ביסל, און איז דער „טשערמאן" פון דעם אַרבעטער רינג כאָר אין פילאדעלפיע; ער איז אויך דער נאראטאָר און, וועו מען דארף, זינגט ער אויך סאָלאָ. נייטן שרייבט און זעצט איבער מוזיקאלישע נומערן און באנוצט זיי ביי זיינע ארויסטרעטן ביי פארשיידענע אָרגאניזאציעס.

נייטן האָט צוויי זין (א צווילינג), מייקל און דזשאָעל. ביידע זיינען פארהייראט און פירן אַ פיינעם לעבן מיט זייערע פרויען, דזשודיט און קעטי. נייטן איז פארהייראט. זיין ערשטע פרוי, ביטריס, איז געשטאָרבן נאָך אַ שווערער קראנקייט נאָך 40 יאָר צוזאמענלעבן. ער איז איצט פארהייראט מיט בעסס, געווען שערמאַן (גאָלדשלאק).

„קאָזינס קלאָב" אין פילאדעלפיע. אויך דאָרטן איז דזשעני אויפגענומען געוואָרן מיט אַ גוואלדיקער ליבשאפט, פונקט ווי זי וואָלט געווען אַ לאנגע צייט אין דער פאַמיליע. דאָס זעלבע איז געווען די נאָענטקייט פון דזשעני'ן מיט דער גאנצער פאמיליע, ביי דער ערשטער באגעגעניש.

צווישן אונדז ביידן האָט די ליבשאַפט אָנגעהאַלטן די גאַנצע אַכט יאָר פון אונדזער צוזאַמענלעבן, ביז איר פּלוצלינגדיקן שטאַרבן אין אויגוסט 1982.

דאָס לעצטע בילד פון דזשענין מיט מיר אין סוירקל לאַדזש אין יאָר 1982

עפילאָג

איידער איך שליס צו פאַרצייכנען די טעטיקייטן פון מיינע 92 יאָר, וויל איך זאָגן, אַז איך האָב איבערגעקוקט די עקזעמפלאַרן פון דעם „באָראָ פּאַרקער", דעם בולעטין פון ברענטש 315 אַרבעטער רינג, ספּעציעל די יובילעאומס־נומערן און די באַגריסונגען צו מיר פון די פילע פריינד און פון מיינע צוויי זין ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן.

ס'איז אַ גוטער באלזאם צו לייענען די באגריסונגען צו מיר פון מיין משפּחה, די הארציקע בריוולעך פון מיינע צוויי זין, די הארציקע באגריסונג (אין ענגליש) פון מיין געוועזענער פרוי סטעלא, און דעם טיף פילנדן ענטוזיאזם פון דזשעני דעיוויס (זומאָף), וועלכע איז אין די יאָרן 1968 ביז 1973 געווען די פּראָטאָקאָל סעקרעטאַרין און שפּעטער אויך קאסירער פון ברענטש 315 און גאָר צום ענדע האָט חתונה געהאט מיט מיר אַ יאָר נאָכן טויט פון מיין פרוי סטעלא.

ס'האָט זיך באמת געלוינט מיינע 70 יאָר טעטיקייט פארן אַרבעטער רינג און דער גאנצער אַרבעטער באוועגונג.

דזשעני איז געווָארן די פּראָטאָקאָל סעקרעטאַרין פון ברענטש און אַ מיטגליד אין דער עקזעקוטיוועט. זי איז אויך געווען אַ מיטגליד אין דעם באָרד פֿאַרק אַרבעטער רינג קינדער־שול קאָמיטעט, און האָט זיך אָנגעשלאָסן אַלס מיטגליד אין דער צענטראַלער אַרבעטער רינג שול פּאַרוואַלטונג און איז געווען אַ מיטגליד אין „ציקאָ".

מיין באַקאַנטשאַפט מיט דזשעני'ן איז געווען בלויז אין דער טעטיקייט ארום דעם ברענטש 315, וואו איך בין געווען פינאַנס סעקרעטאר (און בין נאָך איצט דער סעקרעטאר).

דזשעני איז אויך געווען איינע פון די פֿאַרוואַלטערינס אין דער לאָקאַלער אַרבעטער רינג שולע, און פון דעם באָרד פֿאַרק טשאַפּטער פון דער אַרבעטער רינג „אָלד עידזש האָום".

אין עטלעכע יאָר אַרום, איז דזשעני דייוויס'ס מאַן, טשאַרלי, געשטאָרבן. איך, אַלס דער הויפּט באַאַמטער אין ברענטש, בין געווען בייַ דער לוויה פון טשאַרלי דייוויס'ן און האָב געהאַלטן די אָפּשייד־רעדע ביים קבר פון דעם פאַרשטאָרבענעם מיטגליד. איך האָב פאָרגעזעצט מיין נאָענטקייט מיט דזשעני אַלס אַ טעטיקער מיטגליד פון ברענטש, אָבער קיין אַנדער באַציונג האָבן מיר ניט געהאַט. כאָטש דזשעני'ס וואוינונג אויף דער 43טער גאַס איז געווען בלויז אַ האַלבער בלאָק אַוועק פון מיין היים אויף דער 17טער עוועניו, אין ברוקלין, האָב איך זיך מיט דזשעני'ן ניט געטראָפן אויסער ביי די זיצונגען.

דזשעני פלעגט אויך פאָרן אין די זומערן פאַרברענגען אין אַרבעטער רינג קעמפּ. טיילמאָל פלעג איך זיין ביים „לימאָזין" וואָס האָט זי געפירט אין דעם קעמפּ און האָב געהאָלפן מיט איר לאָגעדזש, וועלכער איז געווען שווערלעך פאַר איר.

אַ פּאָר יאָרן שפּעטער, אין 1974, נאָכן טויט פון מיין פרוי סטעלא, האָט מיין פאַמיליע געפייערט מיין 80טן געבורטסטאָג מיט אַ פיינעם צוזאַמענקום אין אַ ברוקלינער רעסטאָראַן. אויסער מיין פאַמיליע, זיינען בייגעווען אַ צאָל פריינד מיטגלידער פון מיין אַרבעטער רינג ברענטש 315. צו יענער שמחה, האָב איך אויך איינגעלאַדן דזשעני דייוויס; איך האָב זי געוואָלט באַקענען מיט מיין פאַמיליע.

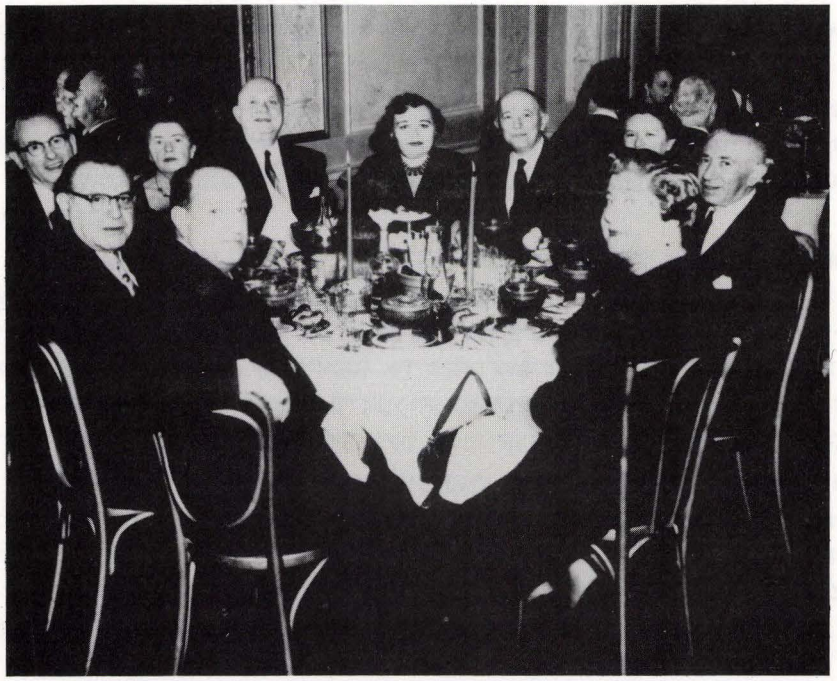
דעם נעקסטן זומער זיינען דזשעני און איך געווען געסט אין דעם אַרבעטער רינג קעמפּ, און מערקווירדיק, אין איינעם אן אָוונט, ווען איך האָב באַגלייט דזשעני'ן (שפּעט אין אָוונט) צו איר באַנגאַלאָ, האָב איך פלוצים דערפילט אַ גוואַלדיקע נאָענטקייט צו איר, און איך בין געבליבן שטיין פאַר שטונדן לעבן דער באַנגאַלאָ, וואו דזשעני האָט זיך שוין געהאַט גענייגט שלאָפן, און איך האָב דערפילט אַז איך בין פאַרליבט אין איר.

נאָך מיין נייעם געפיל צו דזשעני'ן האָב איך געוואָלט זיך דורכרעדן מיט מיינע צוויי זין וועגן דער געשאפענער סיטואציע מיינער. מיין יינגערער זון, בארנעט, איז דאן געווען דער דאָקטאָר אין קינדער רינג. איך האָב טעלעפאָנירט צו מיין זון נייטן, אין פילאַדעלפיע, און געבעטען אים ער זאָל קומען אין קעמפּ מיט זיין פרוי, זיך דורכרעדן. זיי זיינען ביידע געקומען. אין יענער צייט איז אויך געווען אין קעמפּ מיין אייניקל מייקל (נייטנס עלטערער זון).

און ווידער מערקווירדיק, ביי דער ערשטער באגעגעניש פון דזשעני'ן מיט מיין נאָענטער פאַמיליע, האָט זי אַזוי אויסגענומען, פונקט ווי זי וואָלט געווען אַ נאָענטע, וועלכע זיי האָבן געהאט געקענט, און זיי האָבן זי גלייך ליב באקומען.

דאָס זעלבע האָט זיך איבערגעחזרט שפּעטער, ווען צוויי טעג נאָכדעם ווי איך האָב חתונה געהאט מיט דזשעני'ן, האָב איך זי געמומען צום יערלעכן צוזאַמענקום פון אונזער

פארשטענדעניש, געטרייקייט, גוטסקייט, און צו מיר איבערגעבנקייט. אָן צווייפל קען איך זאָגן, אז דאָס איז געווען אן „אידיליע", און גאָר אַ שטארקע ליבע, ביז זי איז פלוצים געשטאָרבן אין יאָר 1982.

באַנקעט פון זעצער פון „מאָרווערטס", לכבוד אייב און סטעלאַ זומאָף

אַזוי אַרום, האָב איך דורכגעלעבט עטלעכע טרויעריקע פאַסירונגען: דער טויט, פון „פלו", אין 1918, פון מיין פרוי נעלי, קנאַפּע אָנדערטהאַלבן יאָר נאָך אונדזער חתונה; דער טויט, 55 יאָרן שפּעטער, פון מיין פרוי סטעלא נאָך אַ לאַנגער, שווערער קראַנקייט; און דער פאַרלוסט פון מיין דזשעני אין 1982. דערצו, צווישן 1950 און 1982 האָב איך פאַרלוירן מיינע ברידער סעם, הערי, און מאיר און מיין שוועסטער מיי.

נאָך אַלע די טרויעריקע פאַסירונגען, בין איך געקומען צו אַזאַ אויספיר: גענוג געליטן! איך וועל אָנגיין מיט מיין לעבן אויף דעם אופן, ביז...

קאַפּיטל 23

די נעענטערע ביאָגראַפּיע פון דזשעני דעיוויס

דאָ וויל איך עפּעס שרייבן וועגן מיינע דערמאָנונגען וועגן ווי אַזוי איך האָב זיך באַקאַנט מיט דזשעני׳ן. זי איז געווען אַ מיטגליד פון באָאָ פּאַרק ברענטש 315 נאָכדעם ווי זי און איר מאַן, טשאַרלס דייויס, האָבן טראַנספערירט פון אַן אַנדערן אַרבעטער רינג ברענטש. דזשעני איז אינגיכן געווארן טעטיק אין דעם באָאָ פּאַרקער ברענטש און די קרובישע אינסטיטוציעס.

קאַפּיטל 22

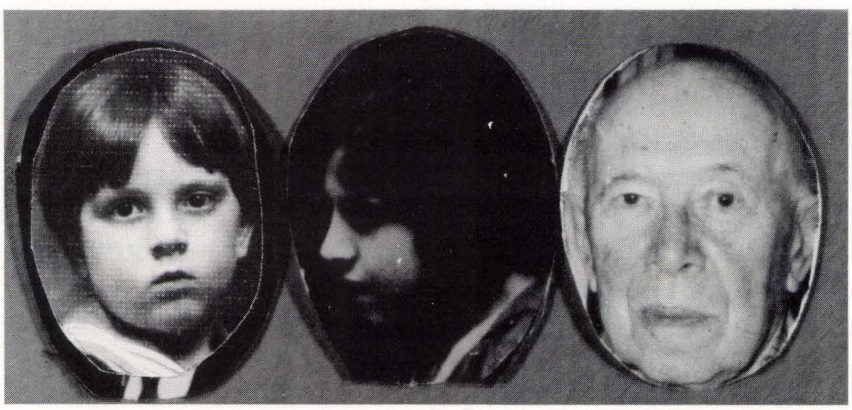
אין די פּריערדיקע קאַפּיטלען, האָב איך איבערגעגעבן אין איינצלהייטן מיין לעבנס־געשיכטע פון העכער ניין צענדלינגער. איצט וועל איך אין קורצן אַנצייכנען די מאָמענטן אין מיין לעבן: פריילעכע און עטלעכע ניט אַזוי אַנגענעמע (מען קען אפילו זיי אָנרופן טרויעריקע).

מיין געבוירן ווערן איז געווען אין סאָסניצע, טשערניגאָוער גובערניע, אין דער שטאָט וואו מיין מאמעס עלטערן האָבן געוואוינט. צווישן די יאָרן 1894 און 1904, האָב איך פארבראכט מערסטנס אין קאָראָפּ און אין אנדערע שטעט וואו מיין פאָטער האָט געזוכט פרנסה.

פון 1904 ביז 1910 האָב איך פארבראכט אין קיעוו, געלערנט אין חדרים און בראָדסקיס אוטשיליסטשע, פון וועלכער איך בין ארויס אין 1910 אַ פארענדיקטער מיט אַ דיפלאָם. שפעטער האָב איך געוואוינט אין אנדערע שטעט און בין געפאָרן קיין אמעריקע אין ענדע 1911. אָנגעקומען אין פילאדעלפיע דעם 6טן פעברואר, 1912.

אין יאָר 1926 בין איך אַריבער קיין ניו יאָרק און האָב געאַרבעט אין פאָרווערטס 47 יאָר ביז 1973 (פון 1922 ביז 1926 געארבעט אין פילאַדעלפיער אָפּיס פון פאָרווערטס).

אין 1917 האָב איך חתונה געהאט מיט נעלי גודהארט, וועלכע האָט אין 1918 געבוירן אַ זון, נעדי (נייטן). זי איז געשטאָרבן אין דער „פלו" עפידעמיע אין 1918. איר קינד, נייטן, דריי טעג אלט ווען זי איז געשטאָרבן, איז פאר זיבן יאָר דערצויגן געוואָרן ביי זיין באָבען, נחמה־דבורה. (נייטנס ביאָגראפיע ווערט איבערגעגעבן ביים ענדע פון דעם עפילאָג).

אייב זומאָף, זיין פרוי נעלי און איר בייבי נעדי (נייטן), וועלכער איז געבליבן אַ יתום דריי טעג אַלט (דאָס בילד פון נייט'ן איז אין עלטער פון אַרום 6 יאָר)

נאָך 7 יאָר זיין אַליין (אַן אלמן), האָב איך אין 1925 חתונה געהאַט אין פילאַדעלפיע מיט מיין שוועסטערקינד סטעלא, און האָב מיט איר גליקלעך געלעבט 48 יאָר. סטעלא האָט געבוירן (אין 1926) אַ זון בארנעט (בערל). נאָך עטלעכע יאָרן פון זייער אַ שווערער קראנקייט, איז סטעלא געשטאָרבן אין מיטן 1973 (באַרנעטס ביאָגראַפיע ווערט איבערגעגעבן ביים ענדע פון דעם עפילאָג).

דאַן בין איך ווידער געבליבן אן אלמן. אין ענדע פון 1974, האָב איך חתונה געהאט מיט דזשעני דייוויס (13 יאָר אן אלמנה). דזשעני האָט מיך ווידער דערפרייט מיט איר

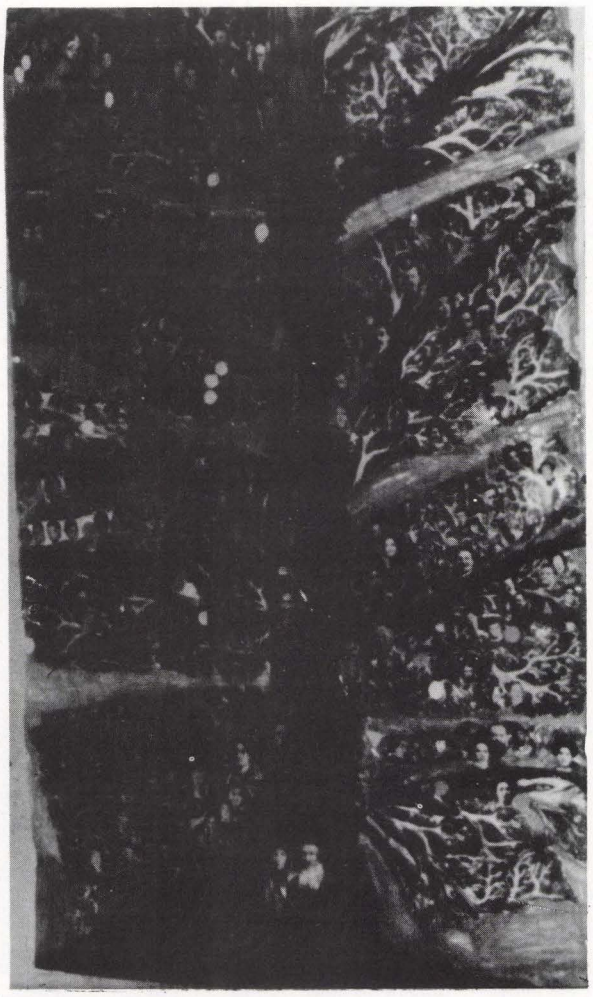
ביי דער פופציק־יעריקער חתונה פייערונג פון מענדל און נחמה זומאָף

ביים פופציק־יעריקן חתונה יובילייַ פון מנחם־מענדל און נחמה־דבורה זומאָף. עס זיינען געווען פינף זין מיט זייערע פרויען, פיר טעכטער און זייערע מענער, און אייניקלעך (איינער אַ פאַרהיראַטער)

„אלבום") פון דער גאַנצער משפּחה, אָנהייבנדיק פון מיין זיידן און באָבן, דוב־בער און חיה־ריווע זומסקי (זומאָף).

אַזאַ אַלבום (נאָך 14 יאָר אַרבעט) איז פֿאַרטיק געוואָרן אין 1956, מיט בילדער און ביאָגראפיעס פון פיר דורות און דעם פינפטן דור אלס קליינע קינדער. די ביאָגראפיעס זיצן זיך זינט דעם געבורט פון מיין זיידן דוב־בער אין 1831, אַ געשיכטע פון 125 יאָר. קאָפּיעס פון דעם אַלבום געפינען זיך אין 11 ביבליאָטעקן און אוניווערסיטעטן.

אין דעם יאָר 1977 (21 יאָר שפּעטער), האָב איך פארטראכט, אז עס איז צייט צו שאפן אַ צווייטן באַנד פון דעם „אונדזער פאמיליע" אלבום, וואו עס וועלן צוקומען נייע דורות.

דער אַלבום (2טער באַנד) פון „אַוער פעמילי", פֿאַרטיק געוואָרן אין 1985

דער צווייטער באַנד איז פֿאַרענדיקט געוואָרן אין 1985, נאָך אַכט יאָרן פון שווערע אַרבעט צו זאַמלען די נייטיקע מאַטעריאַלן, און איז פֿרעזענטירט געוואָרן ביי דער יערלעכער זיצונג פון אונדזער „קאָזינס קלאָב" דעם 26טן אָקטאָבער, 1985.

מרס. מאָריס נאָסקאָוויץ, און עלייעס פרענק, דער פאָרמאַן פון דעם פאָרווערטס קאָמפּאָזינג־רום און זיין טאָכטער. אָט די אונטערנעמונג איז פֿראַכטפול דורכגעפירט געווארן.

אין יאָר 1943, איז פון דער זומאָף נאָענטער פאַמיליע אין פילאַדעלפיע באַשלאָסן געווארן צו פייערן די 50־יעריקע חתונה יוביליי פון מיינע עלטערן, מענדל און נחמה־דבורה זומאָף. מיינע ברידער און שוועסטער אין פילאַדעלפיע האָבן צו מיר אין ניו יאָרק זיך געוואָנדן, צו איך וויל אָנטייל נעמען אין דער צוגרייטונג: „ס׳איז גאָר קיין פראַגע ניט!״ האָב איך געענטפערט, און איך האָב אָנגעהייבן טראַכטן, וואָס איך קען בייטראָגן, עפעס וואָס זאָל מאכן אן איינדרוק. באשלאָסן און געטאָן! איך וועל מאכן אַ „מעניו קאָרד״, אָבער גאָר אַן אַנדערע. אַנשטאָט אַ געווייַנטלעכע „קאָרד״, האָב איך בייַ אַ דרוקער באַשטעלט אַ ביכעלע פון 4 זייטן; אויף איין זייט די „מעניו״ און אויף די אַנדערע זייטן, אַ בילד פון מיין טאַטן און מאַמען און די אָריגינעלע כתובה זייערע אין יידיש און ענגליש, אַלץ איינגעבונדן אין גאָלד געפּאַרבטע טאָוועלעך. איך האָב עס אוועקגעשיקט צום קייטערער און געבעטן ער זאָל די ספּעציעל־געדרוקטע „מעניו״ אוועקשטעלן בייַ יעדער פּלאץ פון די געסט. דער איינדרוק איז געווען אן אויסערגעווייַנטלעכער. אָבער דאָס איז ניט געווען גענוג פאַר מיר. מען דאַרף מאַכן עפעס, וואָס זאָל בלייבן אַן אָנדענק פאַר יאָרן. איך האָב זיך דערמאָנט, אַז זייענדיק אין פאָרווערטס קאָמפּאָזינג־רום, האָט מיר איינמאָל אַ יונגערמאן געבראַכט צו דרוקן אַן אנאָנס וועגן דער בר מצוה פון זיין קינד מיט אַ בילד פון אַ „בוימעלע״. אויפן בילד זיינען געווען דער זיידע, די באָבע, די עלטערן, און דער בר מצוה בחורל אַליין.

אָט, אָט, אזא בילד, נאָר אין אַ גרעסערער פאָרמע, וואָלט געווען די אידעאלע זאַך. איך האָב גלייך געגומען אַ גרויסן דאָפּל „וואַפּינג פייפּער״ און האָב מיט קרייט געמאכט אַ בוים מיט צווייגן, וואו עס וועלן זיין פאָטאָגראפיעס פון דער גאנצער פארצווייגטער משפּחה. דעם געצייכנטן פאפיר האָב איך געבראכט קיין פילאדעלפיע צו דער אראנזשירטער פייערונג.

דאָ דאַרף איך דערמאָנען, אז וועג (איך ווייס ניט ווי אזוי) מיין טאטע האָט זיך דערוואוסט וועגן דער פּלאנירטער יוביליי שמחה, האָט ער צו די קינדער געזאָגט, אז ער האלט ניט פון „סורפּרייזעס״, נאָר אויב זיי ווילן גראדע מאכן אזא שמחה, זאָל עס זיי וואויל באַקומען, און ער האָט בייַ זיי געפרעגט, צי ער קען איינלאַדן זיינע שול־פריינד. דער ענטפער איז געווען „מיט פארגעניגן״.

אין אַ געשפּרעך מיט דער נאָענטער פאמיליע, האָט ער אויסגעדריקט זיין געדאנק, אז בייַ יידן איז פאראן בלויז דריי צייטן וועג בייַ אַ שמחה מעג מען מאכן אַ ברכה (מיין טאטע איז געווען רעליגיעז געשטימט); די דריי צייטן זיינען בייַ אַ ברית, בייַ אַ בר מצוה, און בייַ אַ חתונה. אָבער בייַ אַ חתונה יובילי פייערונג, מעג מען ניט מאכן קיין ברכה.

ער האָט טאַקע דערפאַר איינגעלאַדן אַ מנין פון זיינע שול־פריינד, מיט וועמען ער האָט געלערנט משניות, כדי צו מאַכן מיט זיי אַ סיום המשנה, און דאַן וועט מען מעגן מאַכן אַ ברכה. אזוי איז טאקע געווען. נאָך אָט דער צערעמאָניע, איז מיין טאַטע צוגעגאַנגען צו דער וואַנט וואו איך האָב געהאַט אויפגעהאָנגען מיין געפלאַנטע בוים און האָט אויף דעם אַ לאנגע צייט געקוקט. איך האָב בייַ זיך געטראַכט „אויב ער, אַן עלטערער ייִד, קען זיין באַגייסטערט פון אַ זאַך וואָס איז בלויז אַן אָנמערקונג, דארף מען עפעס דערפון מאכן״. און אָט אזוי איז בייַ מיר געקומען דער געדאנק צו שאַפן אַ פאמיליע־בוים (אַן

איך האָב אויך געהאָלפן אראנזשירן דריי גרויסע ברענטש יובילעומס אין אַרבעטער רינג קעמפ, אין די יאָרן 1959, 1964, און 1969.

אין ברוקלין בין איך געווען, אויסער דער סעקרעטאר פון בר. 315, אַ דירעקטאָר אין דעם לייבאָר לייסעום ביז ער איז פארקויפט געוואָרן (1966), און שפעטער אין דעם ניי־געקויפטן „בארָאָ פאַרק עדיוקיישאָנאל סענטער". דאָרטן, אין יאָר 1967, בין איך געוואָרן אַ דירעקטאָר און דער סעקרעטאר־קאסירער, און האָב געארבעט צוזאמען מיט מאָריס ווייס, דער מענעדזשער ביז זיין פלוצלינגדיקן טויט, און מיט מאָריס קאופמאן, וועלכער האָט פארנומען זיין פלאץ אלס מענעדזשער, און מיט אנדערע טעטיקע מענער און פרויען פון ברענטש 315 און אנדערע אָרגאניזאציעס. איך בין אויך געווען טעטיק אין אברהם רייזין לייען קרייז, אין דעם באָרָאָ פאַרק טשאַפטער פון דער אַרבעטער רינג היים, און איצט אַ ווייס־פרעזידענט אין דער ברוקלינער טשאַפטער פון די „פרענדס אָוו די אַרבעטער רינג אָלד עידזש האָום".

קאַפּיטל 21

אונזערע זינס בר מצוות, מיינע עלטערנס 50־יעריקע חתונה יוביליי פייערונג, און דער „פאַמילי אלבום"

עס איז אין דעם יאָר 1931 (הונדערט יאָר נאָכן געבורט פון מיין זיידן דוב־בער). אונזער עלטערער זון נייטן געווָאָרן בר מצוה. איך האָב גאָרניט געהאַט בדעה צו פראַווען אָט די שמחה. דאָ האָב איך באַקומען אַ בריוו פון מיין טאַטן, ווואו ער שרייבט: „איך פאַרשטיי, אַז דו וועסט ניט מאַכן קיין בר מצוה פאַר נייטנען. וועסטו האָבן דערגעגן, אַז איך, דער זיידע, זאָל דורכפירן די בר מצוה פאַר אים?" מיין ענטפער איז געווען „איך האָב גאָרנישט דערגעגן". מיין טאַטע האָט געבעטן, אַז מיר זאָלן שיקן נייטנען קיין פילאַדעלפיע נאָך דער ענדע פון שולע אין יוני (זיין געבורטסטאָג איז אין אָקטאָבער) און ער וועט אים צוגרייטן. קיין שווערריקייט פאַר דער אַרבעט האָט מיין טאַטע ניט געהאַט. נייטן איז געווען באַקאַנט אין יידיש דורך זיין לערנען אין די אַרבעטער רינג עלעמענטאַרע און מיטלשולע, און אויך אין סעמינאַר. געפראַווט די בר מצוה, אָבער, האָט מיין טאַטע אויף זיין שטייגער. נאָכן אויפרופן נייטנען אין שול, האָט ער פאַרבעטן אַ מנין יידן צו זיך אַהיים, ווואו מיין מאַמע האָט פאַר זיי צוגעגרייט אַ פאַסיקן מאָלצייט. סטעלאַ און איך זיינען, נאַטירלעך, געקומען קיין פילאַדעלפיע צו דער שמחה.

מיט אַכט יאָר שפעטער, אין 1939, איז אונזער צווייטער זון, בערל (באַרנעט), געוואָרן אַ בר מצוה בחורל, און מען האָט געדאַרפט פראַווען אַ בר מצוה.

דאָס מאָל האָב איך צוגעגרייט מיין זון פאַר דער בר מצוה. אויך מיט בערלען איז קיין שווערריקייט ניט געווען. בערל איז אויך געגאַנגען אין די אַרבעטער רינג שולעס, און דאָרטן האָט ער זיך געלערנט (צווישן אַנדערעס) וועגן דער פאַרשיידנהייט פון די טעאָריעס פון בית הלל און בית שמאי, און דאָס איז געווען די טעמע פון זיין רעדע ביי דער בר מצוה.

וועגן דער סעודה פראַווען, האָט זיין מאַמע, סטעלאַ, געהאַט אַן אַנדער פלאַן. מיר האָבן אַראַנזשירט מיט אַ „קעיטערער" צו מאַכן אַ „דינער" אין אַ זאַל און האָבן איינגעלאַדן די פאַמיליע צו דער שמחה. פון ניו יאָרק האָבן מיר איינגעלאַדן מר. און

דראַמאַטישע פאָרשטעלונגען, און האָב דאָרטן אין ספּרינג גלעזן אַראַנזשירט, מיט די אַנדערע וואַקאַציע־איינוואוינער, צוויי פאָרשטעלונגען אויף דער בינע פון דער קאָלאָניע. איך בין געווען דער רעזשיסאָר, און האָב אויפגעפירט אין ייִדיש די פאָרשטעלונג „אונדזער רעבעניו", באַזירט אויף פרץ׳ס „אויב ניט, נאָך העכער", און „די ניורעמבערג סטאָוו" אין ענגליש. בייִדע מיינע זין, נייטן און בארנעט (אַלס קינדער), און מיין פרוי סטעלא, מיט אַנדערע דערוואַקסענע, האָבן אָנטייל גענומען אין די אויפפירונגען.

פון רעכטס: סטעלאַ זומאָף, מרס. בינסטאַק, מרס. ראָטבערג, לינאַ נאָסקאָוויץ

אין די ווינטער מאָנאטן, (אין אַרבעטער רינג ברענטש 315) האָב איך געהאָלפן דורכפירן פארזאמלונגען און קאָנצערטן, מיט דער באטייליקונג פון זינגער און ארטיסטן, און ליטעראַרישע לעקציעס מיט אנערקענטע שרייבער און קולטור־טוער; אויסצורעכנען זייערע נעמען וואָלט פארנומען צופיל פלאַץ. ווי געזאָגט אין אַ פריערדיקן קאפּיטל, האָב איך אין דעם ברענטש 315 ארויסגעגעבן אַ בולעטען, דער באָראָ פאַרקער (ארום 100 נומערן) אין וועלכן עס האָבן זיך באטייליקט דער באוואוסטער שרייבער אין פאָרווערטס, „ציביון", דער געזעראל־סעקרעטאר פון אַרבעטער רינג, יוסף באסקין, און עטלעכע לערער אין דער באָראָ פּאַרק אַרבעטער רינג שולע: בנימין געבינער, חיים איאלטי, ישראל זילבערבערג, קאַצענעלענבויגן, און אַנדערע.

איך בין ווידער געבליבן אן אלמן ביז ענדע 1974, וועו איך האָב חתונה געהאט מיט דזשעני דייוויס (ליבאָוויטש), מיט וועמען איך האָב אָפּגעלעבט 8 גליקלעכע יאָרן ביז איר פלוצלינגדיקן טויט אין אויגוסט 1982.

קאַפּיטל 19

געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן

מיטגליד פון דער אַרבעטער רינג היים אין ניו יאָרק; מיטגליד פון דער צענטראַלער שול פאַרוואַלטונג; מיטגליד אין „רעיוניאָן אָוו אָלד טיימערס"; טויער אין דעם יידישן סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד; שטיצער פון „אָרט", „ייווא", און דעם „צוקערמאַן פאָנד"; וויצע פרעזידענט פון ברוקלינער פריינט פון אַרבעטער רינג היים; און מיטגליד פון אַנדערע קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס אין דער אַרבעטער באַוועגונג.

נאָך מיין צוריקצי פון פאָרווערטס, ווו איך האָב געאַרבעט פון 1922 ביז 1973, די לעצטע 47 יאָרן אַלס פאַרוואַלטער פון „קאָמפּאָזינג רום", בין איך געווארן אין 1981 אַ מיטגליד פון דעם „בארד אָוו דיירעקטאָרס" פון דעם פאָרווערטס אַסאָסיאיישאָן, און האָב געדינט אַ טערמין פון דריי יאָרן. אין איין ווארט, אַן אַקטיוויסט, ווי מען זאָגט.

אין אַרבעטער רינג ברענטש 315 אין ברוקלין, בין איך געווען דער הויפּט רעדאַקטאָר פון דעם 3־מאָנאַטלעכן בולעטין, „דער באָראָ פאַרקער", וועלכער איז אַרויסגעגעבן געווארן אין כמעט 100 נומערן, געווייַנטלעך פון 4 זייטן; עס זיינען אויך אַרויסגעגעבן געווארן 3 יובילייַ זשורנאַלן, אין אַ גרעסערן פאָרמאַט מיט מער זייטן.

אין 1984, צו מיין נייַנציקסט׳ן געבורטסטאָג, בין איך באַערט געווארן פון דער אַרבעטער רינג דיוויזיע פון „באָנדס פאַר ישראל", פאַר העלפן פאַרקויפן ישראל באָנדס.

אין אפריל 1985, בין איך, מיט אַ גרופּע אַרבעטער רינג מיטגלידער, געפאָרן קיין ישראל צו באַטייליקן זיך אין לייגן דעם גרונטשטיין פאַר אַן אַרבעטער רינג שלאָף־הויז („דאָרמיטאָרי") אין קיבוץ לוחמי הגיטאות, פאַר די סטודענטן וואָס קומען קיין ישראל שטודירן אין אַ קיבוץ וועגן דעם „האָלאָקאָסט". איך האָב מיט דער גרופּע אויך באַזוכט דעם אשקלון אַבזאָרבירונג צענטער פאַר די ניי־אַריבערגעקומענע פון רוסלאַנד, און לעצטנס די יידן פון עטיאָפּיע.

קאַפּיטל 20

זייענדיק אַן אָנגעשטעלטער אין פאָרווערטס אַ לענגערע צייט, בין איך געווען באַראַטקט, אין די זומער מאָנאַטן צו האָבן אַ וואַקאַציע.

צו אויסנוצן די וואַקאַציע צייט, זיינען מיר (מיין פאַמיליע) אַרויסגעפאָרן אין יוניטי הויז פון דער „אינטערנעשאָנאַל ליידי׳ס גאַרמענט וואָרקער׳ס יוניאָן" אין פענסלווייניע. שפעטער זיינען מיר געפאָרן אין ספרינג גלען, ניו יאָרק, וואו מיין זון נייטן האָט זיך באַקאַנט מיט זיין צוקונפטיקער ערשטער פרוי ביטריס מעלמאַן. נאָך שפעטער, זיינען מיר געפאָרן אין דעם אַרבעטער רינג קעמפּ „סוירקל לאדזש", פון 1946 ביז 1986.

אין ספרינג גלען, האָב איך מיט מיין פאַמיליע פאַרבראַכט עטלעכע זומערן (36־1934) די צוויי־וואָכיקע וואַקאַציעס און אויך די „וויק־ענדס". איך האָב אויסגענוצט מיין אַמאָליקע דערפאַרונג פון קיעוו, וואו איך מיט די אַנדערע שילער האָבן אויפגעפירט

„מילינערי" טרייד (סטעלא האָט נאָך אין די יונגע מיידלשע יאָרן געארבעט אין דער מילינערי אינדוסטריע). זי איז געווען באשעפטיגט אין דער דאַן־באקאַנטער „אַפּט שאַפּ" און איז געווארן אן אויסגעצייכנטע „פרויען־העט" קינסטלערין.

אין איר שאַפּ (אַ באַקאַנטע אַנטי־יוניאָן פירמע), האָט זי אָנגעהייבן אָרגאניזירן די ארבעטער, זיי זאָלן זיך אָנשליסן אין דער יוניאָן, און זי איז דאן ארויסגעשטויסן געווארן פון דעם שאַפּ.

סטעלאַ האָט זיך באַקאַנט מיט מאַקס זאריצקי, דער דעמאָלטיקער פרעזידענט פון דער „אינטערנעשאָנאל מילינערי וואָירקערס יוניאָן", און האָט מיט אים צוזאמען געאַרבעט אין די אינטערעסן פון דער טרייד און דער יוניאָן.

סטעלאַ איז אויך געווען אַ מיטגליד אין דער סאָציאליסטישער דיוויזיע פון יידישן סאָציאליסטישן פאַרבאַנד, און איז געווען די „וויס־טשערליידי" פון איר לאָקאל. שפּעטער האָט סטעלא זיך אָנגעשלאָסן אין דעם ניי־אָרגאניזירטן פרויען־ברענטש 315B

סטעלאַ זומאָף (דריטע רעכטס אין דער צווייטער רייַ) דעלעגאַט פון ברוקלין ברענטשעס צום אַ.ר. קאָנווענשאָן אין ניו יאָרק

אין באָראָ פּאַרק. זי איז געווען די פינאנס סעקרעטארין, עקזעקוטיוו באָרד מיטגליד, און שפּעטער, ביים פאראייניקן זיך מיט דעם ברענטש 315 ארבעטער רינג, איז זי געווען קאסירער פון דעם פאראייניקטן ברענטש.

אויף די עלטערע יאָרן, איז אַ שווערע קרייַנקייט איר באפאַלן. דריי אָדער פיר יאָרן איז סטעלא געווען זייער קראנק, געווען מער צייט אין שפּיטאָלן ווי אין דער היים. אין 1973, אין עלטער פון 73 יאָר, איז זי אוועק אין דער אייביקייט. מיט איין וואָרט, קען איך זאָגן, אז סטעלא איז געווען א „ליידי" אויף אלע געביטן: ווירטין אין איר היים, א געזעלשאפטלעכע טוערין אין פיל הינזיכטן. צום באַדויערן, איז סטעלאַס פיינער לעבענס־שטייגער איבערגעריסן געווארן דורך איר פריצייטיקן טויט.

איך בין טראנספערירט געוואָרן פון פילאדעלפיע אין 1926 קיין ברוקלין אין ברענטש 315, געווען אין אַלע „סטענדינג" קאָמיטעטן, און אין עקזעקוטיוו „בארד" און אין 1937 בין דערוויילט געוואָרן אַלס פינאַנס סעקרעטאַר. אין פילאַדעלפיע, ביים בויען דעם נייעם „לעיבאָר אינסטיטוט", בין איך געווען דער שרייבער פון דער קאָנסטיטוציע אין יידיש; סיימאָן ליבראָס האָט די קאָנסטיטוציע געשריבן אין ענגליש.

אין אָנהייב פון 1938, האָב איך אָנגעהייבן אַרויסגעבן דעם „באָרע פּארקער", דעם ברענטש 315 „בולעטין". דער באָרע פּארקער איז דערשינען יעדן קוואַרטאַל ביז 1960. איך בין דערוויילט געוואָרן אלס דער רעדאקטאָר און די מיטרעדאקטאָרן זיינען געווען מאָריס נאָסקאָוויץ, אברהם ליבהאָף, און דזשאָזעף קייטשוק.

אין ניו יאָרק, בין איך געווען אַ מיטגליד אין דער „סיטי יוט קאָמיטע" און אינסטרומענטאל צו גרינדן ענגליש־רעדנדע אַרבעטער רינג ברענטשעס. איך האָב אויך געהאָלפן אַראַנזשירן דריי יובילעומס פון ברענטש 315 אין דעם אַרבעטער רינג קעמפּ, אין 1959, 1964, און 1969. איך בין געווען אַ דעלעגאַט ביי פילע קאָנפערענצן און בין געווען אַ סך מאָל דער סעקרעטאַר. פון 1919 ביז איצט בין איך אַ מיטגליד פון דעם „נעשאָנאַל סאָשל קלאָב" פון דעם אַרבעטער רינג.

קאַפּיטל 18

די טעטיקייט פון סטעלאַ זומאָף

אין דעם איצטיקן קאַפּיטל, שטעל איך זיך אָפּ אויף דער טעטיקייט פון מיין פרוי סטעלאַ.

סטעלאַ איז געווען מיין צווייטע פרוי. זי איז געווען די טאָכטער פון מיין פעטער בן־ציון זומאָף, דער ברודער פון מיין פאָטער, מענדל זומאָף. דאָס הייסט, סטעלאַ איז געווען מיין ערשטע קוזינע.

סטעלאַ האָט מיט מיר חתונה געהאט אין אָנהייב פון 1925. איך בין דאָן געווען אַן אלמן ארום זיבן יאָר. מיין זון, נייטן, וועלכער האָט זיך געהאָדעוועט ביי מיין מאַמען, נחמה־דבורה, איז געווען אַ יינגל 7 יאָר אַלט.

ווען סטעלאַ האָט מיט מיר חתונה געהאַט, האָט זי אָנגענומען מיין זון ווי אירס אַן אייגן קינד. זי האָט אים אויפגעצויגן אין בעסטן שטייגער מיט בילדונג, אַלגעמיינער, מוזיקאַלישער, און יידישער (ער האָט געקראָגן „דיגריס" פון דריי אוניווערזיטעטן), און שפּעטער האָט זי אים חתונה געמאַכט. מיט סטעלא'ן האָב איך אָפּגעלעבט 48 יאָר אין אמתער געטריישאַפט און ליבשאַפט.

אַ קורצע צייט נאָך אונזער חתונה האָבן מיר געוואוינט אין פילאַדעלפיע, און צוזאַמען מיט אונזער זון, נייטן, זיך שפּעטער אַריבערגעצויגן קיין ניו יאָרק, וואו איך בין געווען באַשעפטיקט אין פאָרווערטס. זי האָט דאָרטן געפּירט די בעל־הביתישקייט און דערצויגן די קינדער. אין 1926 איז געבוירן געוואָרן אונדזער זון, בארנעט (בערל). אויך בארנעט איז דערצויגן געוואָרן אין בעסטן שטייגער אויף אלע געביטן (בילדונג אין דריי אוניווערזיטעטן און יידישע דערציונג אין די ארבעטער רינג עלעמענטארע און מיטלשולן).

ווען ביידע זין אונדזערע, נייטן און בארנעט, זיינען אונטערגעוואקסן און עלטער געוואָרן, האָט סטעלא באשלאָסן, אין צוגאָב צו איר פּירן די היים, אויך ארויסגיין אין דער וועלטלעכער טעטיקייט. צוערשט האָט זי אָנגענומען א באשעפטיקונג אין דער

ברענטש 315, נאָכפאָלגנדיק דעם פריערדיקן סעקרעטאַר, בנימין געבינער. אָט דעם אַמט פון סעקרעטאַר אין ברענטש 315 האָלט איך נאָך אָן ביז היינט צוטאָג אין 1986.

אין דעם יאָר 1937, זייענדיק שוין אַ פּאָר יאָרצענדלינגער טעטיק אין אַרבעטער רינג אין ניו יאָרק, בין איך דערווילט געוואָרן אַלס אַ דעלעגאַט צו דער אַרבעטער רינג קאָנוועגשאָן, וועלכע איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין פילאַדעלפיע פאַר אַ וואָך צייט. דאָרט בין איך דערווויילט געוואָרן אַלס דער סעקרעטאַר פון דער קאָנוועגשאָן און האָב געדאַרפט דורכפירן צוויי „ראָל קאָלס": איינע, וועגן שאַפן אַ נאַציאָנאַלע „אָלד עידזש האָם" פאַר אַרבעטער רינג מיטגלידער, און די צווייטע, וועגן דער סטיפענדיע פאַר די דעלעגאַטן.

שפעטער בין איך געווען אַ דעלעגאַט, פיל מאָל, צו כמעט אַלע אַרבעטער רינג קאָנוועגשאָנס, אין שיקאַגאָ, באָסטאָן, דעטרויט, אַטלאַנטיק סיטי, ניו יאָרק, און פילאַדעלפיע. איך בין געווען אַ פאָרזיצער פון קאָמיטעטן און אַ סעקרעטאַר (עטלעכע מאָל) פון די קאָנוועגשאָנס.

אין די יאָרן פון די 70קער האָב איך אָנגענומען צו זיין א סעקרעטאר אין די ברענטשעס 146, 200, און 275, צוליב דעם וואָס די ברענטשעס האָבן ניט געקענט געפינען אן אייגענעם באאמטן.

אין יאָר 1919 בין איך אריינגעגאנגען אלס א מיטגליד אין דעם „נעשאָנאל סאָשעל קלאָב" פון דעם ארבעטער רינג, און איך בין נאָך דאָרט א מיטגליד און בין אקטיוו ביז היינט צוטאָג, אין 1986. אין יאָר 1985, בין איך איינגעלאדן געוואָרן צו געבן אן איבערזיכט איבער 70 יאָר טעטיקייט פון דעם קלאָב.

אין ענדע 1919, האָט סעם קרעמער, דער געוועזענער סיטי עדיטאָר אין פאָרווערטס אין שיקאַקאָ און שפעטער א שרייבער אין פאָרווערטס אין ניו יאָרק, מיך פאָרגעשלאָגן אלס א מיטגליד אין דער פאָרווערטס אסאָסיאיישאָן, וואָס גיט אַרויס און פירט אָן מיט דער פאָליטיק פון דער צייטונג. ביז דער ענדע פון 1973, בין איך געבליבן דער פאַרוואַלטער פון „קאָמפאָזינג רום". נאָך מיין צוריקצי, בין איך דערווויילט געוואָרן אין 1981 אַלס מיטגליד פון דעם „באָרד אָוו דיירעקטאָרס" פון דעם אַסאָסיאיישאָן און האָב דאָרטן געדינט פאַר דריי יאָרן.

קאַפּיטל 17

מיין טעטיקייט אין דעם אַרבעטער רינג

אין פאַרלויף פון די 70 יאָרן אַלס מיטגליד אין אַרבעטער רינג, האָב איך זיך באַטייליקט ביים גרינדן דעם יצחק־לייבוש פרץ ברענטש 575 אין פילאַדעלפיע אין 1915, בין דערווויילט געוואָרן אַלס פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר און, דעם נעקסטן יאָר אַלס פינאַנס סעקרעטאַר; געווען אַ מיטגליד, דירעקטאָר, און דער סעקרעטאַר פון דעם אַרבעטער רינג לייסעום אין ריד סטריט; שפעטער געהאָלפן שאַפן דעם „פילאַדעלפיע לייבאָר אינסטיטוט"; געווען אַ מיטגליד און סעקרעטאַר פון דער צענטראַלער שול פאַרוואַלטונג; אויך אַ מיטגליד פון דעם פילאַדעלפיער סעמעטערי דעפּארטמענט.

אין פילאַדעלפיע, ברענטש 520 בין איך טראַנספערירט געוואָרן (דורך דעם אַקט פון דעם פילאַדעלפיער דיסטריקט קאָמיטעט), און בין דאָרטן דערווויילט געוואָרן אַלס קאַסירער.

„קאָמפּאָזינג־רום" (זעצעריי). דאָס מאָל האָב איך דעם פּאָרשלאג גלייך אָנגענומען און האָב זיך אָנגעהייבן גרייטן פּאר מיין אריבערציען זיך קיין ניו יאָרק.

דער געדאנק פון בייטן די וואוין־שטאָט איז געווען, אז איך וועל האָבן די מעגלעכקייט אָפּצושטעלן מיין פּארנומענקייט אין דער ארבעטער באוועגונג און דעם אַרבעטער רינג. מיינער אַ פּריינד, מאָריס שאַפּיראָ, האָט באַגריסט מיין באַשלוס (ער האָט מיר אביסל מקנה געווען) אוועקצופאָרן אין אן אנדער שטאָט, וואו איך וועל זיך באפרייען פון געזעלשאפטלעכער אָנשטרענגונג.

קומענדיק אין ניו יאָרק און וואוינענדיק אין ברוקלין, האָב איך אָבער זיך ווידער אריינגעצויגן אין דער ארבעטער רינג טעטיקייט. איך בין געווארן א מיטגליד און א באאמטער אין דעם „בּאָרא פּאַרק לייבאָר לייסעום" אויף דער 42טער גאס און 14טע עוועניו, און האָב געקויפט שערס, שוין צום צווייטן מאָל. אין דעם פילאדעלפיער אַרבעטער רינג לייסעום, האָב איך אויך געהאַט שערס, און ביידע מאָל האָב איך די שערס ניט געהאט צוריקגעצאָלט.

קאפּיטל 16

אין דער טעטיקייט מיינער אין ארבעטער רינג אין ניו יאָרק, בין איך אריינגעצויגן געווארן אלס מיטגליד אין דער אָרגאַניזאַציאָנס קאָמיטעט'ס „סיטי יוט דיוויזשאָן", און צוזאַמען מיט בערנאַרד (פאפא) ליליענבלום און דזשעק צוקערמאַן האָב אָנגעהייבן אָרגאניזירן די „אינגליש יוט ברענטשעס" 1001, 1013, קארדאָזאָ ברענטש 1040, און שפּעטער דעם ברענטש 1023 אין ברוקלין.

דעלעגאַטן ביי אַן אַרבעטער רינג קאָנווענשאָן אין באָסטאָן
אייב זומאַף זיצנדיק אין מיטן.

ביז דעם יאָר 1926, כאָטש איך בין שוין געווען אין ברוקלין, בין איך נאָך אַלץ געווען אַ מיטגליד אין פילאַדעלפיער ברענטש 520; ענדע 1926 האָב איך זיך טראַנספערירט אין דעם באָרא פּאַרק ברענטש 315. עס האָט ניט גענומען לאַנג, (אַרום 11 יאָר), און איך בין אין 1937 דערוויילט געווארן אלס דער פינאנס סעקרעטאר פון

ביז היינט צוטאָג געדענק איך נאָך דאָס געזאַנג פון די אָנגעשטעלטע (קאָלירטע) אַרבעטער אין דזשעקסאָנוויל וועלכע האָבן יענעם פאַרנאַכט (איידער מיר זיינען צוריקגעפאָרן) געזונגען די „סאדערן" מעלאָדיעס, אין דער שטילקייט פון דעם פאַרגייענדן זון.

צוריקקערנדיק זיך אהיים פון אונדזער „האָנימון", האָבן מיר מיטגענומען מיין זון נייטן אוועק פון דער באָבען (מיין מאמען), וועלכע האָט אים דערצויגן פאר זיבן יאָר, געדונגען א דירה אויף דיימאָנד גאס און געשאפן א היים. סטעלא האָט דערצויגן נייטנען פונקט ווי אן אייגענעם זון.

איך האָב שוין פריער דערמאָנט, אז מיין קוזינע איידע (סטעלא׳ס שוועסטער) האָט שוין חתונה געהאט און האָט געהאט א קינד מיט דייוו סאָקאָליק. אזוי ארום איז מיין קוזינע איידע געווארן מיין שוועגערין און איר מאן, מיין שוואָגער.

אין איין פאַרטאָג, (3 אזייגער), פאָרנדיק קיין ניו יאָרק מיט דעם מאטעריאַל פאר דער פילאַדעלפיער אויסגאבע פון פאָרווערטס, האָט דער באַן פון דער „פענסילווייניא ריילראָוד" געהאַט אַ צווזאַמענשטויס מיט אַ צווייטן באַן, ווען דער לאָקאָמאָטיוו האָט אַריינגעשטויסט דעם הינטערשטן וואגאָן פון א פריערדיקן באן און ער האָט אים אַראָפּגעשטויסן אין אַ „טעלעסקאָפּ" מיט נאַך אַ וואגאָן (אַ שלאַף־וואגאָן) און דאָרט פארוואונדעט די שלאָפנדע פאסאזשירן. איך בין לייכט פאַרוואונדעט געווארן. דאָס האָט פאסירט ביי דער מעטאָטשין סטאנציע.

ניט זייענדיק צו שטארק פארוואונדעט אין דעם צופאל, האָב איך מיט אנדערע פאסאזשירן, און מיט דער באן מאנשאפט, געהאָלפן ארויסנעמען די שטארק פארוואונדעטע פון די וואגאָנען.

איך האָב דאן אין זינען געהאט, אז איך בין א צייטונגס־מאן, און כ׳האָב געפונען א טעלעפאָן כדי איבערצוגעבן די נייעס פארן פאָרווערטס דורך דער ערשטער האנט. די צייטונג איז דאן געגאנגען צום דרוק אכט אזייגער אין דער פרי, און דער סיסי עדיטאָר, בנימין לעוויטין, איבערנעמענדיק די נייעס פון מיר, האָט זיך טעלעפאָניש אויסגעדריקט, אז „איך בין אן אמת גוטער צייטונגס־רעפאָרטער." דעם זעלבן נאָכמיטאָג, האָב איך זיך צוריקגעקערט אהיים קיין פילאדעלפיע, זיך געזונן מיט א דאָקטאָר און אַן אַדוואָקאט, און אָנגעהייבן א פראָצעס מיט דער פענסילווייניא ריילראָוד קאָמפאני.

נאָך עטלעכע וואָכן פון דעם „טרייעל", האָב איך געוואונען די „קייס" און האָב באקומען אן ענטשיידונג פון עטלעכע הונדערט דאָלאר (ביי יענער צייט איז די סומע געווען א באדייטנדע.) איך האָב זיך פונאנדערגעצאָלט מיט דעם דאָקטאָר און דעם אדוואָקאט און האָב פאָרגעזעצט מיין ארבעט אין פאָרווערטס.

צו יענער צייט, האָט זיך דער פריערדיקער מענעדזשער, גאָלדבערג, זיך צוריקגעקערט פון מילוואָקי און האָט פארנומען דעם פאָסטן פון פאָלינען.

נאָך א קורצער צייט זיין דער מענעדזשער, איז גאָלדבערג געשטאָרבן און אויף זיין פלאץ אלס מענעדזשער אין פילאדעלפיער אָפיס איז געקומען הערי בערגער פון ניו יאָרק.

אזוי האָט עס געדויערט ביד ענדע 1925, ווען דער געזעראל־מענעדזשער פון פאָרווערטס, גענאָסע וולאדעק, איז ווידער געקומען קיין פילאדעלפיע און האָט מיר ווידער פאָרגעשלאָגן צו קומען אין ניו יאָרק און ווערן דאָרטן דער מענעדזשער פון

מיר זיינען אַוועקגעפֿאָרן מיט דער באַן קיין ניאַגאַראַ־פֿאַלס, האָבן זיך דאָרט פֿאַרשריבן אין קליפטאַן האָטעל אויף דער קאַנאַדישער זייט, און האָבן געוואוינט אַ צימער און פֿאַרבראַכט דאָרטן העכער אַ וואָך צייט.

אונדזער רעגיסטראַציע אין קליפטאָן האָטעל איז געווען באַזונדער, איך אַלס אייב זומאָף און סטעלא, אַלס סטעלא זומאָף, איר אמתער נאָמען. צוליב דעם וואָס אונזערע נעמען זיינען געווען די זעלבע, האָט דאָס אין האָטעל ניט געמאַכט קיין אייַנדרוק וואָס מיר האָבן געוואוינט אייַן צימער.

מיר האָבן טעגלעך אַריבערגעשפּאַצירט איבער דעם „אינטערנעשאָנעל בריידזש" פון קאַנאַדער זייט פון ניאַגאַראַ פֿאַלס אויף דער אַמעריקאַנער זייט. דאָרט האָבן מיר געפונען אַ יידישן רעסטאָראַן־דעליקאַטעסען און דאָרט געגעסן מאָלצייטן.

אין איינעם אַן אָוונט, איז אין קליפטאָן האָטעל אַראַנזשירט געווארן אַ לוקסוסדיקער־אינטערעסאַנטער באל. מיר האָבן זיך אויסגעפוצט אין אונדזערע פיינע אָנצוגן און דאָרטן פֿאַרבראַכט מיט די געסט אויף אַ גאָר פיינעם אופן.

אין דער צייט פון אונדזער פֿאַרבלעגען אין ניאַגאַראַ פֿאַלס, האָבן מיר אויך באַזוכט די שטעט באָפֿאלאָ און ראָטשעסטער, מיט אַ „טור־באָס". פֿאַרענדיקט אונדזער וואַקאַציע אין ניאַגאַראַ פֿאַלס, זיינען מיר מיט אַ שיף איבער דעם ניאַגאַראַ טייך געפֿאָרן פֿאַר אַ טאָג קיין טאָראָנטאָ.

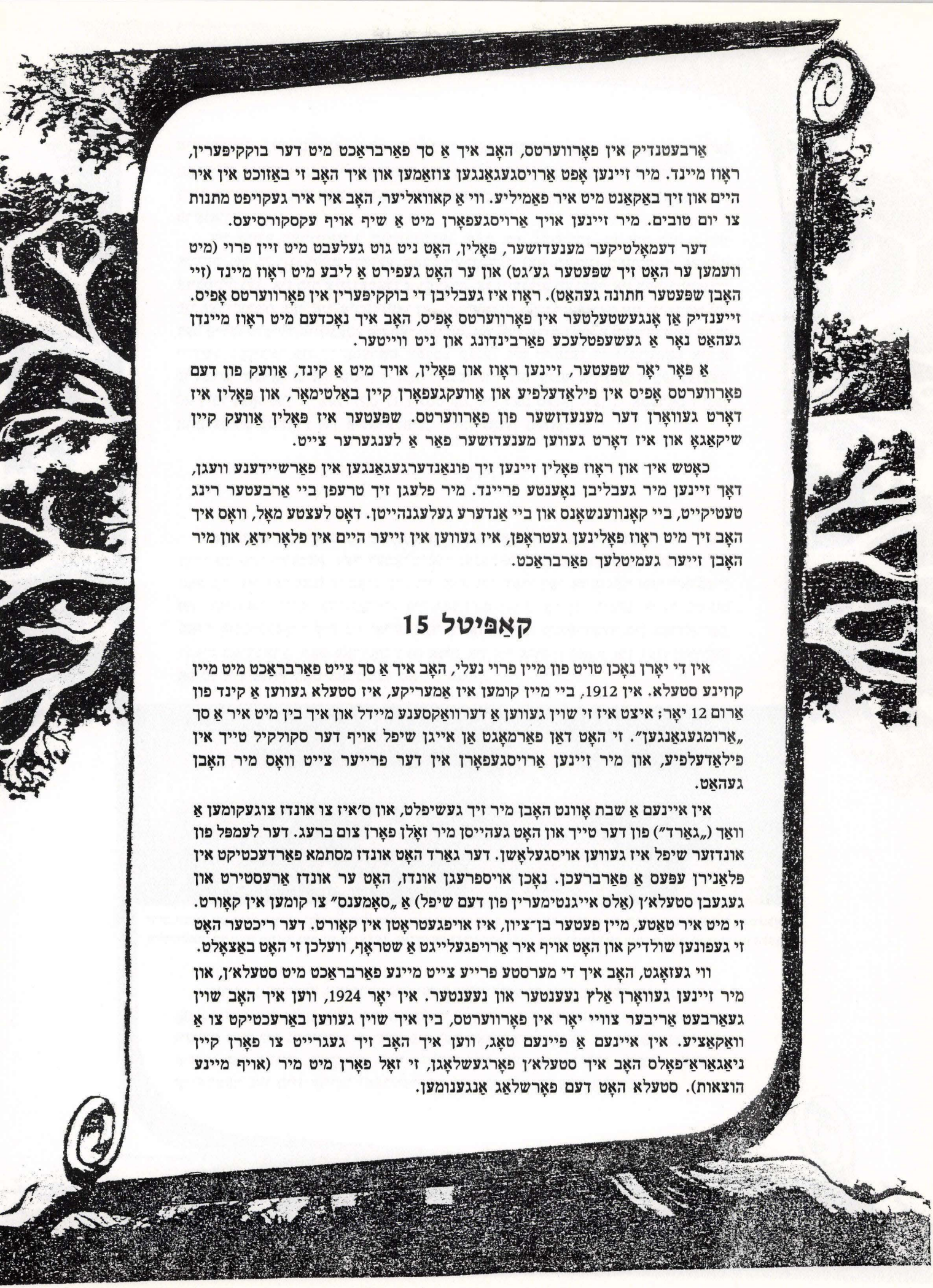
אומקערנדיק זיך אַהיים, האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אין אַטלאַנטיק סיטי, ניו דזשוירזי, פֿאַר אַ וואָך צייט. דאָרט האָבן מיר אויך געגנומען איין צימער אין אַ האָטעל, און זיינען געווען זייער היימיש און נאָענט.

אַ קורצע צייט נאָך דעם ווי סטעלא און איך האָבן זיך אומגעקערט פון וואַקאַציע, האָב איך באַזוכט מיין פעטער בן־ציון (סטעלאס טאַטע) און זיך צו אים געוואָנדן, זאָגנדיק: „שוין לאַנג געגנוג, וואָס איך האָב אייך געפרופן „אָנקל". ווי וואָלט געווען, איך זאָל אייך רופן „שווער" אָדער „פֿאַפּ", ווייל סטעלא און איך זיינען זייער פֿאַרליבט און מיר זיינען גרייט חתונה צו האָבן". דער ענטפער פון מיין אָנקל איז געווען: „איך קען דען העלפן עפּעס אַנדערש? נו, זאָל זיין מיט מזל און מיט גליק".

אין אַ יאָר אַרום, אין 1925, האָבן מיר (סטעלא און איך) חתונה געהאַט. מיר זיינען אַוועקגעפֿאָרן מיט אַ שיף אויף אונדזער „האָנימון" קיין דרום. אויפן וועג קיין פלאָרידאַ האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אין דזשעקסאָנוויל און אין סיינט אויגוסטין.

* * *

איידער מיר זיינען אָפּגעפֿאָרן פון פילאַדעלפיע, האָבן מיר מיט דער שיף קאָמפּאַני באַשטעלט צוריקפֿאָרן מיט דער שיף. נאָך דער עקסקורסיע, אָבער, געקומען דער טאָג פון צוריקפֿאָר, האָט מען אונדז געמאָלדן אַז אויף דער שיף זיינען אונזערע נעמען ניט אָנגעגעבן אַלס פּאַסאַזשירן. איך האָב געמאָלדן, אַז איך מוז פֿאָרן קיין פילאַדעלפיע צו מיין באַשעפטיקונג. דער קאַפּיטאַן פון דער שיף האָט קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט און האָט אונדז געגנומען אויף דער שיף. ניט האָבנדיק קיין רעזערוואַציע אין אַ צימער, האָט דער קאַפּיטאַן אונדז איינגעלאַדן אין זיין קאַיוטע פֿאַרן אָוונט, צו פֿאַרבראַנגען; מיר האָבן טאַקע איבערגענעכטיקט אין זיין שלאָפצימער.

אַרבעטנדיק אין פאָרווערטס, האָב איך אַ סך פאַרבראַכט מיט דער בוקקיפּערין, ראָוז מיינד. מיר זיינען אָפט אַרויסגעגאַנגען צוזאַמען און איך האָב זי באַזוכט אין איר היים און זיך באַקאַנט מיט איר פאַמיליע. ווי אַ קאוואליער, האָב איך איר געקויפט מתנות צו יום טובים. מיר זיינען אויך אַרויסגעפאָרן מיט אַ שיף אויף עקסקורסיעס.

דער דעמאָלטיקער מענעדזשער, פאָלין, האָט ניט גוט געלעבט מיט זיין פרוי (מיט ווועמען ער האָט זיך שפּעטער גע׳גט) און ער האָט געפירט אַ ליבע מיט ראָוז מיינד (זיי האָבן שפּעטער חתונה געהאַט). ראָוז איז געבליבן די בוקקיפּערין אין פאָרווערטס אָפּיס. זייענדיק אַן אָנגעשטעלטער אין פאָרווערטס אָפּיס, האָב איך נאָכדעם מיט ראָוז מיינדן געהאַט נאָר אַ געשעפטלעכע פאַרבינדונג און ניט ווייטער.

אַ פאָר יאָר שפּעטער, זיינען ראָוז און פאָלין, אויך מיט אַ קינד, אַוועק פון דעם פאָרווערטס אָפּיס אין פילאַדעלפיע און אַוועקגעפאָרן קיין באַלטימאָר, און פאָלין איז דאָרט געוואָרן דער מענעדזשער פון פאָרווערטס. שפּעטער איז פאָלין אַוועק קיין שיקאַגאָ און איז דאָרט געווען מענעדזשער פאַר אַ לענגערער צייט.

כאָטש איך און ראָוז פאָלין זיינען זיך פונאַנדערגעגאַנגען אין פאַרשיידענע וועגן, דאָך זיינען מיר געבליבן נאָענטע פריינד. מיר פלעגן זיך טרעפן ביי אַרבעטער רינג טעטיקייט, ביי קאָנוואנשאָנס און ביי אַנדערע געלעגנהייטן. דאָס לעצטע מאָל, וואָס איך האָב זיך מיט ראָוז פאָלינען געטראָפן, איז געווען אין זייער היים אין פלאָרידאַ, און מיר האָבן זייער געמיטלעך פאַרבראַכט.

קאַפּיטל 15

אין די יאָרן נאָכן טויט פון מיין פרוי נעלי, האָב איך אַ סך צייט פאַרבראַכט מיט מיין קוזינע סטעלא. אין 1912, ביי מיין קומען איז אַמעריקע, איז סטעלא געווען אַ קינד פון אַרום 12 יאָר; איצט איז זי שוין געווען אַ דערוואַקסענע מיידל און איך בין מיט איר אַ סך „אַרומגעגאַנגען". זי האָט דאַן פאַרמאָגט אַן אייגן שיפל אויף דער סקולקיל טייך אין פילאַדעלפיע, און מיר זיינען אַרויסגעפאָרן אין דער פרייער צייט וואָס מיר האָבן געהאַט.

אין איינעם אַ שבת אָוונט האָבן מיר זיך געשיפלט, און ס׳איז צו אונדז צוגעקומען אַ וואַך („גאַרד") פון דער טייך און האָט געהייסן מיר זאָלן פאָרן צום ברעג. דער לעמפל פון אונדזער שיפל איז געווען אויסגעלאָשן. דער גאַרד האָט אונדז מסתמא פאַרדעכטיקט אין פלאַנירן עפּעס אַ פאַרברעכן. נאָכן אויספרעגן אונדז, האָט ער אונדז אַרעסטירט און געגעבן סטעלא׳ן (אַלס אייגנטימערין פון דעם שיפל) אַ „סאָמענס" צו קומען אין קאָורט. זי מיט איר טאַטע, מיין פעטער בן־ציון, איז אויפגעטראָטן אין קאָורט. דער ריכטער האָט זי געפונען שולדיק און האָט אויף איר אַרויפגעלייגט אַ שטראָף, וועלכן זי האָט באַצאָלט.

ווי געזאָגט, האָב איך די מערסטע פרייַ צייט מיינע פאַרבראַכט מיט סטעלא׳ן, און מיר זיינען געוואָרן אַלץ נעענטער און נעענטער. אין יאָר 1924, ווען איך האָב שוין געאַרבעט אַריבער צוויי יאָר אין פאָרווערטס, בין איך שוין געווען באַרעכטיקט צו אַ וואַקאַציע. אין איינעם אַ פיינעם טאָג, ווען איך האָב זיך געגרייט צו פאָרן קיין ניאַגאַראַ־פאָלס האָב איך סטעלא׳ן פאָרגעשלאָגן, זי זאָל פאָרן מיט מיר (אויף מיינע הוצאות). סטעלא האָט דעם פאָרשלאָג אָנגענומען.

אײנגעלאַדן מיין פריינד, דעם שרייבער רעגענסבערג. נאָך דעם איטאַליענישן מאָלצייט, וואָס איך האָב ניט פאַרזוכט, האָב איך געבעטן רעגענסבערגן, ער זאָל שרייבן זיינע אײנדרוקן. איך האָב דערפאַר געהאַט אַ שטאַרקן אויסרייד פון דעם רעדאַקטאָר, פרענאָוויץ.

אין מיינע פאָרגייענדע דערמאָנונגען, האָב איך געשריבן, אַז איך בין געווען איינער פון די יונגעלייט וועלכע האָבן וועכנטלעך (אין סעזאָן) באַזוכט די אָפּערע אויפפירונגען. איז מיר אײנגעפאַלן אַ געדאַנק, אַז זייענדיק טעגלעך אין דער דרוקעריי פון פאָרווערטס, זאָל איך איבערזעצן די „ליבערעטאָס" פון די אָפּעראַס און זיי דרוקן אין דער פילאַדעלפיער אויסגאַבע פון פאָרווערטס, און אַזוי אַרום געבן אַ מעגלעכקייט צו די יידישע באַזוכער פון די אָפּעראַס וועלכע קענען ניט לייענען די ליבערעטאָס אין אַ פרעמדער שפראַך צו פאַרשטיין די האַנדלונגען אויף דער בינע. איך האָב איבערגעזעצט 20 ליבערעטאָס און זיי געדרוקט 17 דינסטיקס, אין דעם סעזאָן וועט די אָפּעראַס זיינען אויפגעפירט געווארן אין פילאַדעלפיע, דורכן גאַנצן סעזאָן.

* * *

אַזוי האָט געדויערט ביז 1922, וועט קיין פילאַדעלפיע איז געקומען פון ניו יאָרק ברוך טשארני וולאדעק, דער דעמאָלטיקער געשעפטספירער פון פאָרווערטס, און האָט מיר פאָרגעשלאָגן צו פאָרן קיין ניו יאָרק און ווערן דער אויפזעער (פאַרוואַלטער) פון „קאָמפאָזינג־רום" (דרוקעריי). איך האָב דעם פאָרשלאָג אָנגענומען, אָבער בין ניט באַלד אַוועקגעפאָרן קיין ניו יאָרק. דער פילאַדעלפיער מענעדזשער פון פאָרווערטס, לואיס גאָלדבערג, האָט פאַרלאָזן דעם אָפּיס און איז אַוועקגעפאָרן אין דעם מילוואָקי אָפּיס. זיין פלאַץ האָט פאַרנומען מאָריס פאָלין.

אייב זומאָף און זיינע פרויען: (פון רעכטס) נעלי, מיט וועמען ער האָט חתונה געהאַט אין 1917; צווייטע פרוי, סטעלאַ, מיט וועמען ער האָט חתונה געהאַט אין 1925, און דזשעני (לעצטע פרוי), מיט וועמען ער האָט חתונה געהאַט אין 1974.

איך האָב נאָך אַלץ געאַרבעט אין דעם פילאַדעלפיער אָפּיס. נאָך דער אַרבעט, אין די אָוונטן, זייענדיק אַליין, פלעג איך באַזוכן די פיין אַרט בוק, סטיישאָנערי ענד גיפט שאַפּ, וועלכע האָט זיך געפונען ניט ווייט פון דעם פאָרווערטס אָפּיס, צו פאַרברענגען מיט איידען און דייוויד סאָקאָליק, און איבערהויפט מיט מיין ליבער סטעלא, איידעס שוועסטער און מיין קוזינע (טאָכטער פון מיין פעטער בן־ציון זומאָף).

אין יאָר 1918, האָב איך אויפגעגעבן מיין אַרבעט אין שאַפֿ און סאָקאָליק האָט אויך אויפגעהערט אַרבעטן אַלס קלאָק־מייקער, און מיר ביידע האָבן זיך מער אָפּגעגעבן מיט אונדזער געשעפט. אונזער ביכער און סטיישאָנערי סטאָר האָט געטאָן ניט קיין שלעכטע געשעפט (אַרום 20 טויזנט דאָלאַר אַ יאָר), אָבער צוליב דעם וואָס מיר האָבן אָנגעהייבן פֿראַקטיש מיט פּענים (איך האָב אינווועסטירט מיין פֿאַרמעגן, 150 דאָלאַרס, און מיין קוזין סאָקאָליק 100 דאָלאַר) זיינען מיר פֿשוט דערשטיקט געוואָרן פינאַנציעל, וועג מיר האָבן געדאַרפט צאָלן די „בילס", און דאָס האָט אונדז געטריבן צו דעם, אַז אייגער פון אונדז זאָל אַרויס פון דעם געשעפט, וואָס וועט אפשר העלפן דעם אַנדערן שותף פֿאַרצוזעצן מיט דער סטאָר. איך בין אַרויס פון דעם געשעפֿט און בין פֿאַרבליבן ווי אַן אַזוי־גערופענער „שטילער פֿאַרטנער", און בין אַריינגעקומען אין דער סטאָר נאָר אַרויסצוהעלפֿן.

קאַפּיטל 14

איך בין געבליבן אין 1921 אָן אַ באַשעפטיקונג. דערצו איז אין 1918 געשטאָרבן מיין פרוי נעלי און האָט מיך געלאָזן מיט אַ דריי־טעגיקן יינגל, נייטן (מיר האָבן אים גערופן נעדי אין אָנדענק פון זיין מאַמע, נעלי).

מיין מאַמע, נחמה־דבורה, האָט געזונט צו זיך דאָס קינד צו האָדעוועזן. נעדי (נייטן) איז ביי דער באָבען פֿאַרבליבן זיבן יאָר, און איך בין געווען אַן אַלמן.

ניט האָבנדיק קיין באַשעפטיקונג און ניט קענענדיק עפּעס געפּינען, פלעג איך אַריינקומען אין ביכאָווסקי׳ס ריל־עסטייט אָפּיס צו פאַרווייַלן די צייט מיט אים אַלס אַ פריינד. אין איינעם אַ טאָג, האָט ביכאָווסקי מיר געראָטן אַריינגיין אין „פאָרווערטס" אָפּיס, וועלכער איז געווען ניט וויַט פון ביכאָווסקי׳ס ריל־עסטייט אָפּיס, און פרעגן צי מען קען דאָרטן געפּינען פאַר מיר עפּעס אַ שטעלע.

איך האָב די עצה געפאָלגט און בין אַריין אין פאָרווערטס אָפּיס און האָב זיך דורכגערעדט מיטן דעמאָלטיקן מענעדזשער, גאָלדבערג, וועלכער האָט מיך אָנגענומען אַלס אַ קלוירק אין אָפּיס, מיט אַ קליינעם געהאַלט.

איינע פון מיינע אויפגאַבן איז געווען צו שטיין ביים קאָונטער, וואו מענטשן זיינען אַריין מיט פראַגן וועגן דעם פאָרווערטס, און אויך אַלס אַ „קאָלעקטאָר" ביי די „סטענדס" וואו די צייטונג איז פאַרקויפט געוואָרן טעגלעך, אויך פונאַנדערעכנען זיך מיט דער גרויסער צאָל „ניוספּייפּער קעריערס" (צייטונג פאַרשפרייטער) פון פאָרווערטס אין די היימען פון די לייענער.

נאָך אַן אַרבעט מיינע איז געווען צו פאָרן יעדן פאַרטאָג קיין ניו יאָרק, אַוועקפירן אַהין די פילאַדעלפיער „ביזנעס עדס" און אַנאָנסן („וואָנט עדס") און אויך די פילאַדעלפיער נייעס, וואָס איז געשריבן געוואָרן פון דעם פאָרווערטס „סיטי עדיטאָר" (רעדאַקטאָר אין פילאַדעלפיע), ש. פרענאָוויץ, און זיין געהילף, דעם שרייבער סעם רעגענסבערג.

* * *

אין איינעם אַ פיינעם פרימאָרגן איז קיין פילאַדעלפיע געקומען פון איטאַליע אַ זינגער. זיינע מענעדזשערס האָבן פאַר אים אַראַנזשירט אַ צוזאַמענקום אין אַן איטאַליענישן רעסטאָראַן אויף קעטערין גאַס, און איינגעלאַדן פאַרטרעטער פון אַלע צייטונגען אין פילאַדעלפיע, זיי זאָלן קומען אים הערן. נאָטירלעך האָבן זיי אויך איינגעלאַדן דעם פאָרווערטס. אַלס אַ ליב־האָבער פון מוזיק און אַן אָפּטער באַזוכער פון אָפּעראַ פאָרשטעלונגען, האָט מען מיך געשיקט צו דעם אינטערוויו. איך האָב מיט זיך

וויינפער, אַ פּאָעט און לערער אין די פילאַדעלפיער אַרבעטער רינג שולן. דער זשורנאַל, „ביים פייער", האָבן מיר אַרויסגעגעבן אין זעקס פּעריאָדישע אויסגאַבן.

צווישן די מיטאַרבעטער אין דעם זשורנאַל זיינען געווען די פּאָעטן א. לוצקי און ז. וויינפער, די לערער ה. נאָוואק, נחום מינקאָוו, שלמה בערקאָוויטץ און אַנדערע, דער סקולפּטאָר אַלעקסאַנדער פּאָרטנאָוו און אַ צאָל מאָלער. איך בין געווען דער פאַרוואַלטער פון דער סטאָר און אויך פון דעם זשורנאַל. מיין קוזין סאָקאָליק האָט נאָך פון צייט צו צייט געאַרבעט אין שאַפּ און איז געקומען אין דער סטאָר אין די אָוונטן און שבת און זונטיק.

דאָס דרוקן און אַרויסגעבן דעם זשורנאַל איז געווען מיט היפשע הוצאות, און עס איז געווען אַ שווערייקייט פאַר דער „בוק שאַפּ" זיי צו דעקן, און דערפאַר זיינען מיר געווען געצוואונגען אויפצוגעבן די פּובליקאַציע פון „ביים פייער". אין אַ ליטעראַרישן זשורנאַל אין וואַרשע, איז געווען אַ פיינע, גינסטיקע רעצענזיע וועגן דעם „ביים פייער". ס'איז אַ שאָד, וואָס איך האָב ניט אָפּגעשטעלט קאָפּיעס פון דעם זשורנאַל פאַר אַן אָנדענק. נאָך אַזאַ פעלער האָב איך באַאַנגען, וואָס איך האָב ביי זיך ניט אָפּגעשטעלט קאָפּיעס פון דעם זייער שיינעם קאַטאַלאָג פון די סטאַטועטן פון פרץ, שלום עליכעם, גאָרדין, ביאַליק און דעבס, און די וואַנט־פּלאַקאַטן פון ריכטער בראַנדייס און שלום עליכעם, וועלכע מיר האָבן פראָדוצירט און פאַרקויפט אַ סך פון זיי דאָ אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער אין דער וועלט. שפּעטער, אין ניו יאָרק, אין אָרבעטער רינג ברענטש 315, וועו איך האָב געדרוקט דעם „באָרא פּאַרקער" (אַ דריי־מאָנאַטלעכן זשורנאַל) האָב איך שוין יאָ באַהאַלטן אלע כמעט 100 נומערן (20 יאָרגאַנג), און אויך די עטלעכע זייער שיינע יוביליי־זשורנאַלן.

אין אָנהייב פון יאָר 1917, בין איך געפוען געוואָרן פאַר דער דרעפט־באָרד צו עקזאַמענירן מיך פאַר דינסט אין דער אַמעריקאַנער אַרמיי. איך בין שוין דאַן געווען פאַרהייראַט מיט נעלי גודהאַרט, וועלכע איז שוין געווען שוואַנגער. די דרעפט־באָרד דאָקטוירים האָבן מיך געפונען ניט פאַסיק פאַר דער אַרמיי, און אויך צוליב דעם זיין פאַרהייראַט און מיט דער דערוואַרטונג פון אַ קינד, האָב איך באַקומען אַ „רידזשעקשאָן קאַרד".

דער באָרא פּאַרקער

ברענטש 315 א.ד.

Vol. X — באָרא פּאַרק, ברוקלין, פרייטאָג, 20טען פעברואַר, 1948 — No. 38

זיבעץ נייע מעמבערס אויפגענומען ביים מישינג

דאָס קעפּל פון דעם „באָרא פּאַרקער" קוואַרטל בולעטין פון ברענטש 315 וואָס איז געדרוקט געוואָרן אין כמעט 100 נומערן, אונטער דער רעדאַקציע פון א. זומאָף, נאָסקאָוויץ, ליבאָוו.

פאַרקויפט קליינע סטאַטועטן פון די שרייבער שלום עליכם, פרץ, גאָרדין, און ביאַליק, און ריכטער בראַנדייס און אַנדערע, וועלכע מיר האָבן פראָדוצירט.

נאָך שפּעטער, האָבן מיר אָפּגעקויפט אַ סטיישאָנערי סטאָר פון מר. סילווערן, וועלכן איז אַרויס פון דעם געשעפט, און מיר האָבן צוגעגעבן צו דעם נאָמען אויך „סטיישאָנערי", און זיך אַריבערגעצויגן אין אַ געוויינטלעכער סטאָר אויף דער פינפטער גאַס, נומער 419, לעבן פיין סטריט. אין אַ יאָר אָדער אָנדערטהאַלבן, האָבן מיר אונדזער געשעפט „די פיין אַרט בוק, סטיישאָנערי ענד גיפט סטאָר" אַריבערגעצויגן אויף דער צווייטער זייט פון גאַס (נומער 412 סאַוט פיפט סטריט).

אין דער נייער, פאַרגרעסערטער סטאָר, האָבן מיר שוין פאַרקויפט סטיישאָנערי און געשעפט־ביכער, און אַלע מכשירים צו געשעפטסלייט. מיר האָבן אויך פאָרגעזעצט

די באַן פון דער „פילאַדעלפיאַ רעדינג" וועלכע האָט געפירט אַ ספּעציעלע גרופּע אַרבעטער רינג מיטגלידער צו דער קאָנווענשאָן אין ניו יאָרק אין מאי 1925. אויף דעם לאָקאָמאָטיוו שטייט די קאָמיטע (פון רעכטס) א. בערקאָוויטץ, ב. ביכאָווסקי, הויפּט פון דער פילאַ. דעלעגאַציע, ניעגין, י. טאָטאָר, אייב זומאָף, פאָרזיצער פון דער אַראַמשיר קאָמיטעט, ל. לעווינסאָן און (לינקס) סעם טראכטמאן.

מיטן פאַרקויפן ביכער, סטאַטועטן און מתנה־זאַכן אויף אַ גרעסערן מאַשטאַב. מיר האָבן אויך אסיגנירט אַ ספּעציעלע וואַנט (פּאַסיק געפּאַרבט) פאַר אַ מאָלערייי אויסשטעלונג פון פאַרשיידענע קינסטלער־מאָלער.

אַרום אונדזער געשעפט זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אַ היפּש צאָל אינטעלעגענטן: שרייבער, פּאָעטן, לערער, זינגער, קינסטלער, מאָלער, און דער סקולפּטאָר אַלעקסאַנדער פּאָרטנאָוו. אין דער דערמאָנטער קינסטלער געזעלשאַפט, האָבן מיר דאַן באַשלאָסן אַרויסצוגעבן אַ ליטעראַרישן זשורנאַל, אונטער דער רעדאַקציע פון ז

קאַפּיטל 13

אין אַ פּריערדיקן קאַפּיטל, האָב איך דערמאָנט, אַז אין יאָר 1916 בין איך אַריין אין „סענטראַל ברענטש" פון דעם „סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד". אין יענעם פאַרבאַנד ברענטש איז געווען אַ מיטגליד, „גענאָסע" מאַרגאָלין, אַ באַשעפטיקטער אין „ריל עסטייט". מאַרגאָלין האָט זיך פאַרטראַכט איינצוארדנען אַ ביבליאָטעק אין דעם אַרבעטער רינג לייסעום אין ריד סטריט. ער האָט פאַררופן פאַרטרעטער פון די אָרגאַניזירטע עדיוקיישאָנאַל סאָסייעטיס, און אַ טייל אַרבעטער רינג ברענטשעס, און מיט זייער הילף האָט ער אָרגאַניזירט דעם ביבליאָטעק און דערווייל אויפפאַסערס („לייבערייענס") וועלכע זאָלן אָנפירן מיטן ביבליאָטעק, יעדן טאָג (אין אָוונט) אַן אַנדערן און איינעם אַ הויפט־לייברעריען. דער הויפט־לייברעריען איז געווען וואָלדמאַן, אַ מיטגליד אין פּרץ ברענטש 575.

אין די מלחמה יאָרן, האָט אַמעריקע באַשטימט אַ „דרעפט" און האָט געפונען יונגעלייט אין דינסט, צוגרייטן זיי פאַר דער מלחמה אין אייראָפּע. נאַטירלעך זיינען געפונען געווען אויך אונזערע לייברעריענס, צווישן זיי אונדזער הויפט־לייברעריען, וואָלדמאַן. געבליבן בין איך און מיין קוזין דייוו סאָקאָליק, א באַשעפטיקטער אַלס קלאָק־אָפּעראַטער אין דער „גאַרמענט" אינדוסטריע. איך בין דאָן באַשטימט געווארן אַלס דער הויפט־לייברעריען און האָב געדאַרפט אַריינקומען עטלעכע אָוונטן אין דער וואָך צו אויפפאַסן.

* * *

זייענדיק אין דער ביבליאָטעק יעדן אָוונט, און דייוו סאָקאָליק אויך זייענדיק עטלעכע מאָל אַ וואָך, האָבן מיר איין טאָג זיך פאַרטראַכט צו קויפן זעלטענע ביכער און זיי פאַרקויפן צו די באַזוכער אין דעם ביבליאָטעק.

מיין קוזין דייוו סאָקאָליק איז געווען וואָס מען רופט עס אָן אַ „בוק־וואָירם", ער האָט יעדן טאָג (ווען פריי פון שאַפּ) באַזוכט די באַרימטע „לירי בוקסטאָר", און דאָרט איינגעקויפט די זעלטענע אויסגאַבן און זיי געבראַכט אין דער ריד סטריט ביבליאָטעק. (אויסער אַ בוק־וואָירם, איז סאָקאָליק געווען אויך אַ שטאַרקער ליבהאָבער פון מוזיק).

אָט, אָט די האַנדלונג מיט די ביכער, האָט פאַר מיר און דייוו'ן פאָרגעברַאכט אַ געדאַנק צו איינאָרדנען, לעבן דער אַריינגאַנג־טיר פון דעם ביבליאָטעק, א ביכער־סטענד פאַר די (פון־אונדז־געקויפטע) ביכער און פון דאָרטן אָנפירן דעם פאַרקויף. מיט דער צייט, האָבן מיר אויך אַריינגעקראָגן מתנה־זאַכן: בילדער, פאונטען־פענס, בינאָקלען, און ענלעכע אַנדערע זאַכן צום פאַרקויף.

שפּעטערצו, האָבן מיר אונדזער געשעפט אַריבערגעפירט אין אַ וואוינונג לעבן ריד סטריט, אַ הויז וואו מיין קוזין סאָקאָליק האָט געהאַט זיין ווינונג (ער האָט שוין חתונה געהאַט מיט מיין קוזינע איידע) און וואָס האָט געהאַט אַ גרויסן צימער מיט פענצטער צום גאַס. מיר האָבן די „סטאָר" מיט אַ הענג־שילד אָנגערופן „די פיין אַרט בוק ענד גיפט שאַפּ".

אין דער סטאָר האָבן מיר געטאָן ניט קיין שלעכטע געשעפטן. מיר האָבן פאַרקויפט „גאַנצע לייברעריס" (אויף אויסצאָלן) צו יונגע פּאָרלעך וועלכע זיינען געווען אין דער מאָדע איינצוארדנען בייַ זיך אזעלכע לייברעריס. מיר האָבן אין דער סטאָר אויך

איינע פון די ערשטע אַ.ר. לעיבאָר לייסאומס

אַ בילד פון דעם 10־יעריקן יוביליי פון דעם „לייסאומס" „פינף־פינף" ריד סטריט אין פילאַדעלפיע, און די דירעקטאָרן. דער צווייטער רעכטס אין דער צווייטער ריי איז אייב זומאָף, דער פינאַנס סעקרעטאַר. אין מיטן איז דער „סענטער" „פינף־פינף ריד", איינע פון די ערשטע וואָס דער אַרבעטער רינג האָט געבויט אין אַמעריקע.

דער דיסטריקט־קאָמיטעט פון אַרבעטער רינג אין פילאַדעלפיע האָט באַשלאָסן צו צעטיילן די מיטגלידער וואָס זיינען געווען סאָציאַל־דעמאָקראַטן און לינק־געשטימטע (קאָמוניסטן) אין צוויי באַזונדערע ברענטשעס. דער קאָמיטעט האָט אינסטאָלירט אַ נייַ־געגרינדעטן „פרייהייט ברענטש" פון אַרבעטער רינג, אין וועלכן די לינק־געשטימטע מיטגלידער זיינען אַריין.

איך בין טראַנספערטירט געוואָרן אין „טשערניגאָווער ברענטש 520", מיט אַ סאָציאַליסטישער אָריענטאַציע. אין יאָר 1916, בין איך אַריין אין דעם סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד, אין דעם „סענטראַל ברענטש", און איך בין דערווייַלט געוואָרן אַלס דער קאַסירער פון ברענטש.

אויסער זיין אין דעם דיסטריקט קאָמיטעט פון אַרבעטער רינג, בין איך אויך געווען א מיטגליד אין דעם פילאַדעלפיער אַרבעטער רינג לייסעום אין „פינף פינף" ריד סטריט, און אַ מיטגליד אין דעם „סעמעטערי" דעפּאַרטמענט און דער „סענטראַל קאָמיטע" פון די אַרבעטער רינג שולן אין פילאַדעלפיע.

אין פילאַדעלפיע זיינען דאָן געווען פינף אַרבעטער רינג שולעס מיט פינף לערער און אַ געזאַנגס־לערער (פריער מאַלאַמעד און שפּעטער מיכל געלבאַרט). אין איינעם פון די וואַלן פאַר מיטגלידער אין דעם צענטראַלן קאָמיטעט פון די אַרבעטער רינג שולן, בין איך געווען אַ קאַנדידאַט און האָב קאָנקורירט מיט אַהרון פישמאַן, פּאָטער פון שיקל פישמאַן, פאַרן אַמט פון סעקרעטאַר. ביידע, פישמאַן און איך, זיינען געווען מיטגלידער אין דעם פּרץ ברענטש 575. ביי די וואַלן, האָב איך געוואונען, און בין אויך געוואָרן דער פינאַנס־סעקרעטאַר און דער „קאָלעקטאָר" פון די קינדער־צאָלונגען פון שכר לימוד.

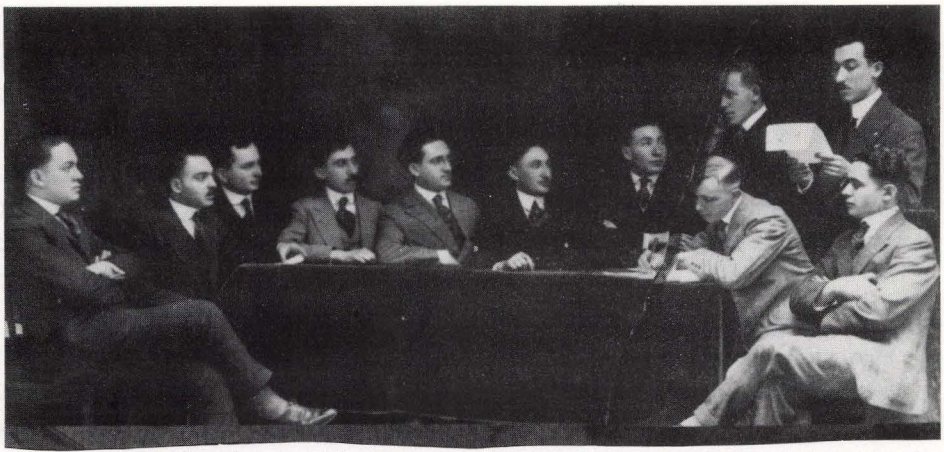
אין יענער צייט האָב איך זיך פאַרטראַכט צו גרינדן אַ כאָר אין פילאַדעלפיע. איך האָב זיך באַקאַנט מיט א. מאלינאָווסקי, אַ מוזיק־לערער, און ער איז געוואָרן דער דיריגענט. צום באַדויערן, איז מאלינאָווסקי אין קורצן געשטאָרבן, און פון דעם כאָר איז געוואָרן אויס.

אין די יאָרן פון 1915 ביז 1921 זיינען אין פילאַדעלפיע געווען, אויסער די פינף אַרבעטער רינג שולעס, 34 אַרבעטער רינג ברענטשעס מיט אַרום 4,000 מיטגלידער, און צוויי ברענטשעס פון דעם יידישן נאַציאָנאַלן אַרבעטער פאַרבאַנד.

* * *

אין איינעם פון די פאַרבאַנד ברענטשעס (נומער 2) איז מיין טאַטע געווען דער סעקרעטאַר פאַר 25 יאָר. אין דער צייט פון זיין אַמט, איז ער צוויי מאָל געווען אַ דעלעגאַט צו קאָנוואַנשאָנס, איינע אין ניו יאָרק און איינע אין קאַנאַדע.

די פילאַדעלפיער אַרבעטער רינג ברענטשעס זיינען געווען באַארבעטיקט צו שיקן נייַן דעלעגאַטן צו די אַרבעטער רינג קאָנוואַנשאָנס. צו דער קאָנוואַנשאָן פון 1918 בין איך נאָמינירט געוואָרן (אַלס טעטיקער מיטגליד אין אַלע אַרבעטער רינג קאָמיטעס) אַלס דעלעגאַט. אין די וואַלן, בין איך אַרויס דער צענטער, דאָס הייסט דער ערשטער „סאָבסטיטוט" אויב איינער פון די דערווייַלטע נייַן דעלעגאַטן וואָלט ניט געקענט (צוליב פאַרשייַדענע אורזאַכן) פאָרן.

ערשטע זיצונג פון דער עקזעקוטיוועס פון אַרבעטער רינג ברענטש 575 אין פילאַדעלפיע. אייב זומאָף סעקרעטאַר (פּראָטאָקאָל) צווייטער רעכטס אין דער ערשטער רייִ.

אַלס געסט ביי דער פאַרזאַמלונג, האָבן מיר אַראָפגעבראַכט פון ניו יאָרק דעם שרייבער פּרץ הירשביין און דעם הויפּט־פאַרוואַלטער פון „פאָרווערטס", ברוך טשארני וולאדעק. ביידע האָבן געריידט וועגן פּרץ׳ן.

אַלע אָנוועזנדע האָבן באַגריסט די מיטגלידער פון דעם ברענטש 575 פאַר זייער פיינעם אויפטו צו שאַפן אַזאַ סטאַטוע און פאַראייביקן דעם נאָמען פון דעם גרויסן דיכטער יצחק ליבוש פּרץ. די סטאַטוע איז פּערמאַנענט דאָ אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין דעם „אַרבעטער רינג לייסעום" אין „פּינף־פּינף ריד סטריט" אין פילאַדעלפיע.

דער פּרץ ברענטש 575 איז געווען זייער אויפטואיק אויף אַלע געביטן. אויסער געשעפטלעכע אַרבעט ביי די זיצונגען, האָבן זיי איינגעפירט רעגלמעסיקע ליטעראַרישע פאַרזאַמלונגען מיט באַקאַנטע שרייבער און קינסטלער, און אויך רעגעלמעסיקע באַזוכן ביי קאָנצערטן און אַנדערע פאַסיקע אונטערנעמונגען. די מוזיקאַלישע קאָנצערטן פון דעם פילאַדעלפיאַ אָרקעסטער אין דער „אַקאַדעמי אָוו מיוזיק" זיינען דעמאָלט דיריגירט געוואָרן פון לעאָפאָלד סטאקאָווסקי׳ן, און אין דער אָפּעראַ זיינען געווען 17 פּראָגראַמען אַ סעזאָן, מיט די גרעסטע זינגער פון יענער צייט.

נאָך אַ טעטיקייט פון דעם פּרץ ברענטש איז געווען איינצוארדנען אַ גרויסע פאָליטישע פאַרזאַמלונג, ווידער אין דער מעטראָפּאָליטאַן אָפּעראַ הויז, און אַראָפּברענגען דעם סאָציאַליסט און אַדוואָקאַט מאָריס הילקוויט, וועלכער איז דאָן נאָמינירט געווען אַלס „מייער" קאַנדידאַט אין ניו־יאָרק. אָט די פאַרזאַמלונג איז מיט גרויס דערפאָלג דורכגעפירט געוואָרן, מיט דער אָנוועזנטקייט פון דריי טויזנט פערזאָן.

קאַפּיטל 12

די גאַנצע יאָרן זינט 1915, ביז היינט צו טאָג, בין איך נאָך אַלץ טעטיק אין דעם אַרבעטער רינג, אין אַלע אָפּטיילונגען.

אין די יאָרן נאָך דער ערשטער וועלט מלחמה, האָט אין ברענטש 575 זיך אָנגעהייבן אַ שפּאַלטונג צווישן די מיטגלידער, צוערשט צוליב דער טעטיקייט אין פאַלעסטינע פון דעם „אירגון" און דער „הגנה" און שפּעטער מיט דער אויפשטייג פון דער סאָוויעטישער רעגירונג אין רוסלאַנד און די קאָמוניסטן.

איידער מיר האָבן פאַרלאָזט די „טענט ענד קאַרפענטער" אָוונט־שולע, האָבן מיר (די סטודענטן) באַשלאָסן זיך צו האַלטן צוזאַמען, און האָבן געגרינדעט די „פילאַדעלפיע עדיוקיישאָנאַל סאָסייעטי", און איך בין דערוויילט געוואָרן אַלס דער סעקרעטאַר.

אויסער דער דערמאָנטער סאָסייעטי איז דאָן אין פילאַדעלפיע געווען אַנדערע ענלעכע סאָסייעטיס. אין איינער פון זיי, „די יאָנג פּיפּלס אייד סאָסייעטי", האָט באַלאַנגט מיין קוזינע איידע מיט איר פיאַנסיי (ווען איך האָב אין שפּעטערע יאָרן חתונה געהאַט מיט איר שוועסטער סטעלאַ, פּעטער בן־ציונס טאָכטער, איז איידע געוואָרן מיין שוועגערין).

אין די דערמאָנטע סאָסייעטיס, האָבן אויך באַלאַנגט יונגעלייט און מיידלער, וועלכע זיינען געווען באקאנט מיט אונדז, גייענדיק צו די מוזיק קאָנצערטן אין דער „אַקאַדעמי אָוו מיוזיק", און אין די אָפּערע אויפּפירונגען אין דער „מעטראָפּאָליטאַן אָפּעראַ הויז" און אויך צו דראַמאַטישע פּאָרשטעלונגען.

* * *

מיט איינער פון די מיידלער, נעלי גודהאַרט, האָט מיין ברודער שלמה זיך נאָענט באַקאַנט, און זיי זיינען פאַר אַ צייט „אַרומגעגאַנגען". איך געדענק ניט געוווי וויי עס האָט פאַסירט (אפשר ווייל איך האָב מיט נעלי גודהאַרט געאַרבעט צוזאַמען אין ראַכלין ענד ליכטענסטיין'ס שאָפּ, איך אַלס אַ קאָטער און נעלי אַלס אַן אָפּעריטערין), אָבער איך האָב מיט דער צייט זי אַוועקגענומען פון מיין ברודער שלמה און האָב מיט נעלי'ן געפירט אַ ליבע (שוין אַ געווייניהייט ביי מיר).

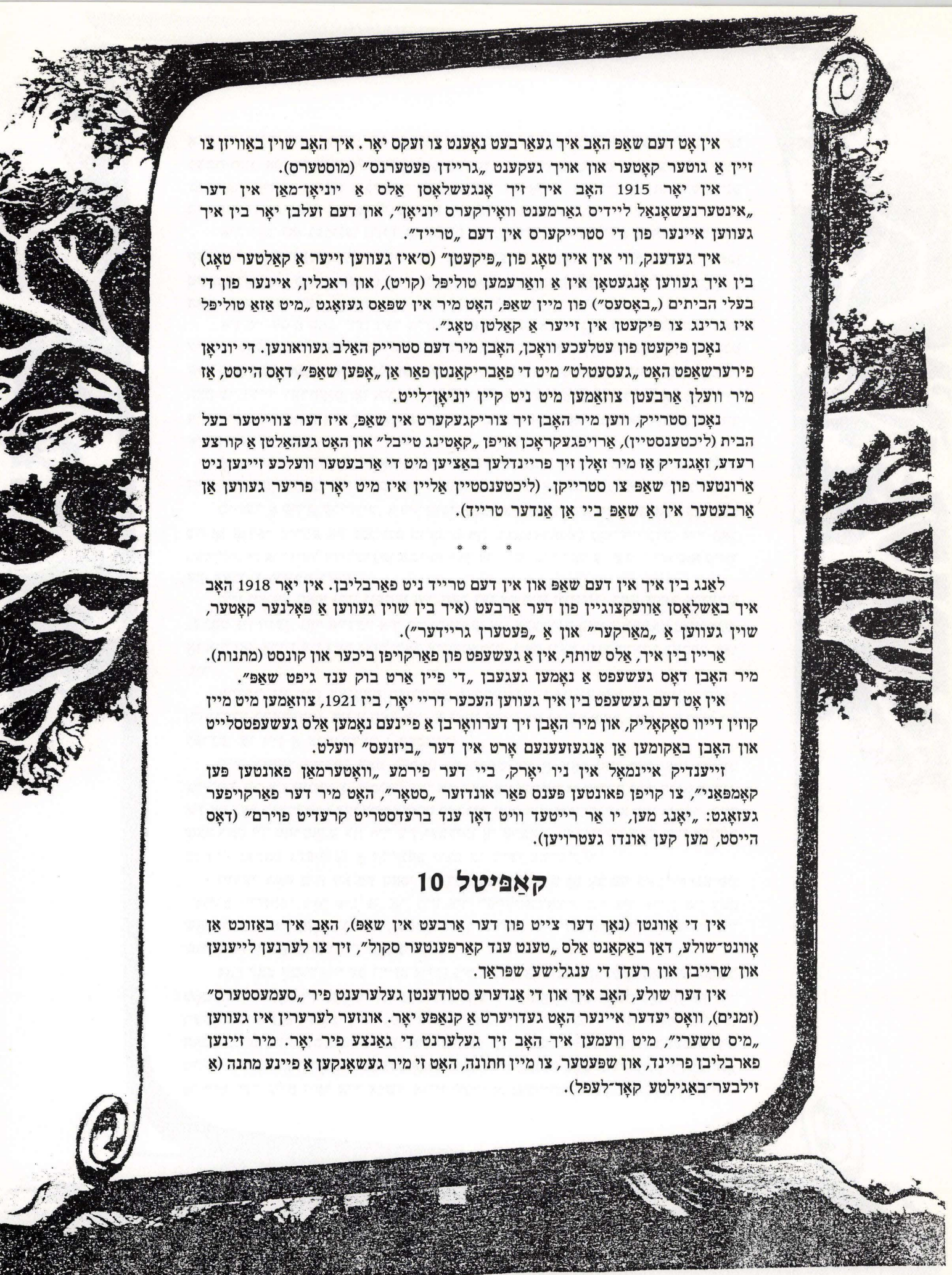
אין יאָר 1917, האָב איך מיט נעלי גודהאַרט חתונה געהאַט. מיין ברודער שלמה האָט זיך באַקאַנט מיט אַן אַנדער מיידל אין דער סאָסייעטי, גוירטרוד וואַלען, מיט וועמען ער האָט שפּעטער חתונה געהאַט און געלעבט מיט איר אַ סך יאָרן, ביז זיין טויט.

אין יאָר 1915 האָבן די מיטגלידער פון צוויי פאַראייניקטע סאָסייעטיס (די „פילאַדעלפיאַ עדיוקיישאָנאַל" מיט דער „מאָדערן עדיוקיישאָנאַל סאָסייעטי") באַשלאָסן אַרייַנצוגיין אין דעם „אַרבעטער רינג", און האָבן געגרינדעט דעם יצחק לייבוש פרץ ברענטש 575. פרץ, אַ באַרימטער יידישער קלאַסישער פּאָעט, איז געשטאָרבן אין יאָר 1915 און מיך האָבן באַשלאָסן זיין נאָמען אויף אַזאַ אופן צו פאַראייביקן.

קאַפּיטל 11

אין יאָר 1915 בין איך געוואָרן א מיטגליד אין דעם „פרץ־ברענטש 575" און בין דערוויילט געוואָרן אַלס דער פּראָטאָקאָל („רעקאָרדינג") סעקרעטאַר. מיט אַ יאָר שפּעטער בין איך דערוויילט געוואָרן אַלס דער פינאַנס סעקרעטאַר. (אַגב, ביז דעם יאָר 1986 בין איך נאָך אַלץ אַ פינאַנס סעקרעטאַר אין פאַרשיידענע אַרבעטער רינג ברענטשעס).

אין יאָר 1916 האָבן מיר יונגע מיטגלידער פון אַרבעטער רינג און ברענטש 575 זיך פאַרטראַכט צו שאַפן אַ סטאַטוע פון י.ל. פרץ. אַזאַ סטאַטוע האָבן מיר באַשטעלט ביי דעם סקולפּטאָר אַלעקסאַנדער פּאָרטנאָוו אין פילאַדעלפיע, און געהאַט אַ גרויסע פאַרזאַמלונג אין דער פילאַדעלפיער אָפּעראַ הויז אויף בראָד און פאָפּלער גאַס, מיט אַן עולם פון דריי טויזנט פערזאָן וואו מיר האָבן די סטאַטוע אויפגעדעקט.

אין אָט דעם שאַפּ האָב איך געאַרבעט נאָענט צו זעקס יאָר. איך האָב שוין באַוויזן צו זיין אַ גוטער קאָטער און אויך געקענט „גריידן פעטערנס" (מוסטערס).

אין יאָר 1915 האָב איך זיך אָנגעשלאָסן אַלס אַ יוניאָן־מאַן אין דער „אינטערנעשאָנאַל ליידיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן", און דעם זעלבן יאָר בין איך געווען איינער פון די סטרייקערס אין דעם „טרייד".

איך געדענק, ווי אין איין טאָג פון „פיקעטן" (ס׳איז געווען זייער אַ קאַלטער טאָג) בין איך געווען אָנגעטאָן אין אַ וואַרעמען טוליפל (קויט), און ראכלין, איינער פון די בעלי הבתים („באָסעס") פון מיין שאַפּ, האָט מיר אין שפּאַס געזאָגט „מיט אַזאַ טוליפל איז גרינג צו פּיקעטן אין זייער אַ קאַלטן טאָג".

נאָכן פּיקעטן פון עטלעכע וואָכן, האָבן מיר דעם סטרייק האַלב געווואונען. די יוניאָן פירערשאַפט האָט „געסעטלט" מיט די פאַבריקאַנטן פאַר אַן „אָפּען שאַפּ", דאָס הייסט, אַז מיר וועלן אַרבעטן צוזאַמען מיט ניט קיין יוניאָן־לייט.

נאָכן סטרייק, ווען מיר האָבן זיך צוריקגעקערט אין שאַפּ, איז דער צווייטער בעל הבית (ליכטענסטיין), אַרויפגעקראָכן אויפן „קאָטינג טייבל" און האָט געהאַלטן אַ קורצע רעדע, זאָגנדיק אַז מיר זאָלן זיך פריינדלעך באַציען מיט די אַרבעטער וועלכע זיינען ניט אַרונטער פון שאַפּ צו סטרייקן. (ליכטענסטיין אַליין איז מיט יאָרן פריער געווען אַן אַרבעטער אין אַ שאַפּ ביי אַן אַנדער טרייד).

* * *

לאַנג בין איך אין דעם שאַפּ און אין דעם טרייד ניט פאַרבליבן. אין יאָר 1918 האָב איך באַשלאָסן אַוועקצוגיין פון דער אַרבעט (איך בין שוין געווען אַ פאָלנער קאָטער, שוין געווען אַ „מאַרקער" און אַ „פּעטערן גריידער").

אַריין בין איך, אַלס שותף, אין אַ געשעפט פון פאַרקויפן ביכער און קונסט (מתנות). מיר האָבן דאָס געשעפט אַ נאָמען געגעבן „די פיין אַרט בוק ענד גיפט שאַפּ".

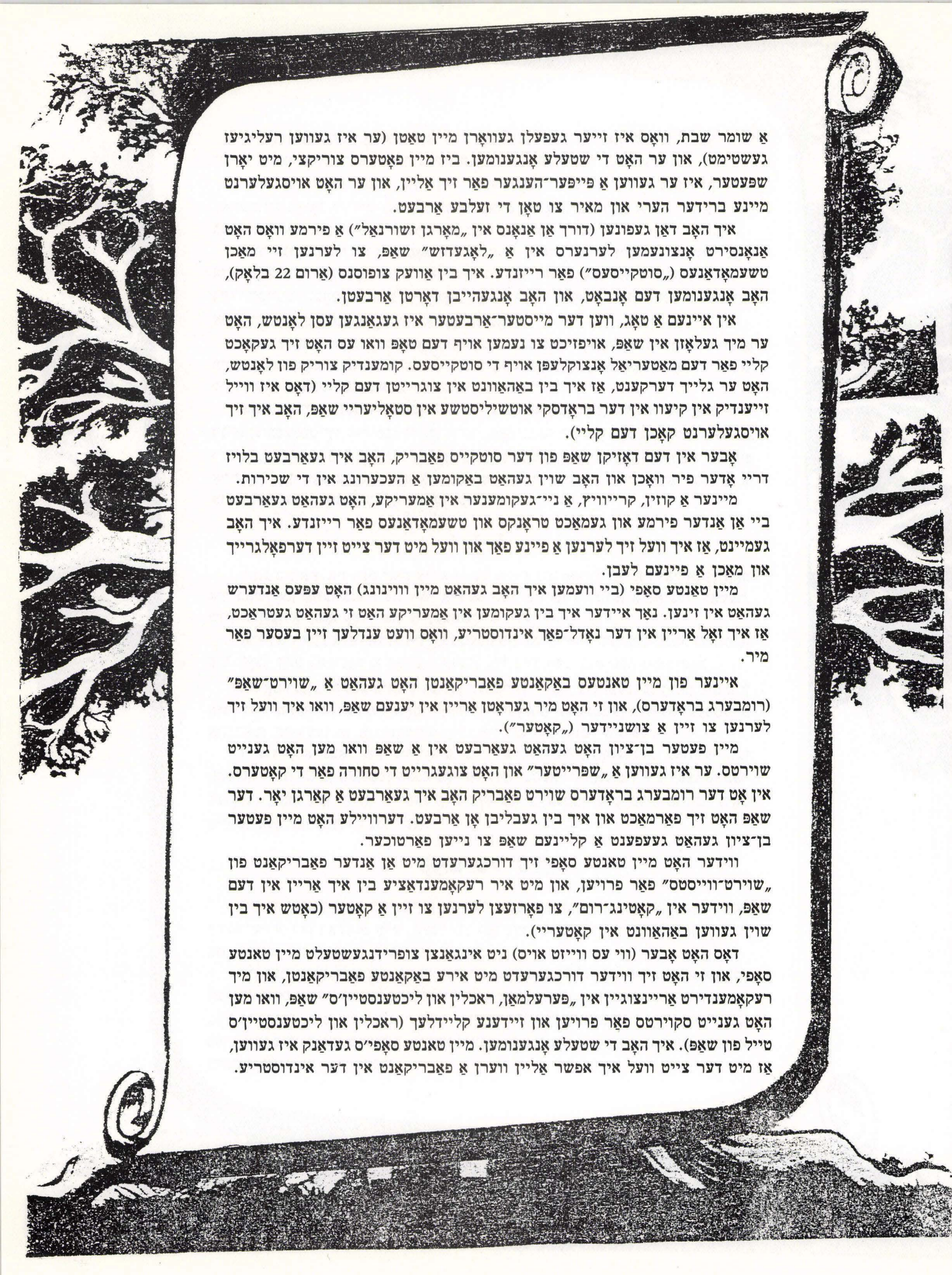
אין אָט דעם געשעפט בין איך געווען העכער דריי יאָר, ביז 1921, צוזאַמען מיט מיין קוזין דייוו סאָקאָליק, און מיר האָבן זיך דערוואָרבן אַ פיינעם נאָמען אַלס געשעפטסלייט און האָבן באַקומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער „ביזנעס" וועלט.

זייענדיק איינמאָל אין ניו יאָרק, ביי דער פירמע „וואָטערמאַן פאונטען פּען קאָמפּאַני", צו קויפן פאונטען פּענס פאַר אונדזער „סטאָר", האָט מיר דער פאַרקויפער געזאָגט: „יאָנג מען, יו אַר רייטעד וויט דאָן ענד ברעדסטריט קרעדיט פוירם" (דאָס הייסט, מען קען אונדז געטרויען).

קאַפּיטל 10

אין די אָוונטן (נאָך דער צייט פון דער אַרבעט אין שאַפּ), האָב איך באַזוכט אַן אָוונט־שולע, דאַן באַקאַנט אַלס „טענט ענד קאַרפּענטער סקול", זיך צו לערנען לייענען און שרייבן און רעדן די ענגלישע שפּראַך.

אין דער שולע, האָב איך און די אַנדערע סטודענטן געלערנט פיר „סעמעסטערס" (זמנים), וואָס יעדער איינער האָט געדויערט אַ קנאַפּע יאָר. אונזער לערערין איז געווען „מיס טשערי", מיט וועמען איך האָב זיך געלערנט די גאַנצע פיר יאָר. מיר זיינען פאַרבליבן פריינד, און שפּעטער, צו מיין חתונה, האָט זי מיר געשאָנקען אַ פיינע מתנה (אַ זילבער־באַגילטע קאָך־לעפל).

אַ שומר שבת, וואָס איז זייער געפעלן געווארן מיין טאַטן (ער איז געווען רעליגיעז געשטימט), און ער האָט די שטעלע אָנגענומען. ביז מיין פאָטערס צוריקצי, מיט יאָרן שפעטער, איז ער געווען אַ פייפער־הענגער פאַר זיך אַליין, און ער האָט אויסגעלערנט מיינע ברידער הערי און מאיר צו טאָן די זעלבע אַרבעט.

איך האָב דאַן געפונען (דורך אַן אַנאָנס אין „מאָרגן זשורנאַל") אַ פירמע וואָס האָט אַנאָנסירט אָנצונעמען לערנערס אין אַ „לאָגעדזש" שאַפּ, צו לערנען זיי מאַכן טשעמאָדאַנעס („סוטקייסעס") פאַר רייזנדע. איך בין אַוועק צופוסנס (אַרום 22 בלאָק), האָב אָנגענומען דעם אָנבאָט, און האָב אָנגעהייבן דאָרטן אַרבעטן.

אין איינעם אַ טאָג, ווען דער מייסטער־אַרבעטער איז געגאַנגען עסן לאָנטש, האָט ער מיך געלאָזן אין שאַפּ, אויפזיכט צו נעמען אויף דעם טאָפּ וואו עס האָט זיך געקאָכט קליי פאַר דעם מאַטעריאַל אָנצוקלעפּן אויף די סוטקייסעס. קומענדיק צוריק פון לאָנטש, האָט ער גלייך דערקענט, אַז איך בין באַהאַוונט אין צוגרייטן דעם קליי (דאָס איז ווייל זייענדיק אין קיעוו אין דער בראָדסקי אוטשיליסטשע אין סטאָליערי שאַפּ, האָב איך זיך אויסגעלערנט קאָכן דעם קליי).

אָבער אין דעם דאָזיקן שאַפּ פון דער סוטקייס פאַבריק, האָב איך געארבעט בלויז דריי אָדער פיר וואָכן און האָב שוין געהאַט באַקומען אַ העכערונג אין די שכירות.

מיינער אַ קוזין, קרייוויץ, אַ ניי־געקומענער אין אַמעריקע, האָט געהאַט געארבעט בייַ אַן אַנדער פירמע און געמאַכט טראָנקס און טשעמאָדאַנעס פאַר רייזנדע. איך האָב געמיינט, אַז איך וועל זיך לערנען אַ פיינע פאַך און וועל מיט דער צייט זיין דערפאָלגרייך און מאַכן אַ פיינעם לעבן.

מיין טאַנטע סאָפי (בייַ וועמען איך האָב געהאַט מיין ווינונג) האָט עפּעס אַנדערש געהאַט אין זינען. נאָר איידער איך בין געקומען אין אַמעריקע האָט זי געהאַט געטראַכט, אַז איך זאָל אַריין אין דער נאָדל־פאַך אינדוסטריע, וואָס וועט ענדלעך זיין בעסער פאַר מיר.

איינער פון מיין טאנטעס באַקאַנטע פאַבריקאַנטן האָט געהאַט אַ „שוירט־שאַפּ" (רומבערג בראָדערס), און זי האָט מיר געראָטן אַריין אין יענעם שאַפּ, וואו איך וועל זיך לערנען צו זיין אַ צושנייַדער („קאָטער").

מיין פעטער בן־ציון האָט געהאַט געארבעט אין אַ שאַפּ וואו מען האָט געניייט שוירטס. ער איז געווען אַ „שפרייטער" און האָט צוגעגרייט די סחורה פאַר די קאָטערס. אין אָט דער רומבערג בראָדערס שוירט פאַבריק האָב איך געארבעט אַ קאַרגן יאָר. דער שאַפּ האָט זיך פאַרמאַכט און איך בין געבליבן אָן אַרבעט. דערווויילע האָט מיין פעטער בן־ציון געהאַט געעפענט אַ קליינעם שאַפּ צו נייַען פאַרטוכער.

ווידער האָט מיין טאנטע סאָפי זיך דורכגערעדט מיט אַן אַנדער פאַבריקאַנט פון „שוירט־וויייסטס" פאַר פרויען, און מיט איר רעקאָמענדאַציע בין איך אַריין אין דעם שאַפּ, ווידער אין „קאָטינג־רום", צו פאָרזעצן לערנען צו זיין אַ קאָטער (כאָטש איך בין שוין געווען באַהאַוונט אין קאָטעריי).

דאָס האָט אָבער (ווי עס ווייזט אויס) ניט אינגאַנצן צופרידנגעשטעלט מיין טאנטע סאָפי, און זי האָט זיך ווידער דורכגערעדט מיט אירע באַקאַנטע פאַבריקאַנטן, און מיך רעקאָמענדירט אַריינצוגיין אין „פערעלמאַן, ראכלין און ליכטענסטיין'ס" שאַפּ, וואו מען האָט געניייט סקוירטס פאַר פרויען און זיידענע קליידלעך (ראכלין און ליכטענסטיין'ס טייל פון שאַפּ). איך האָב די שטעלע אָנגענומען. מיין טאנטע סאָפי'ס געדאַנק איז געווען, אַז מיט דער צייט וועל איך אפשר אַליין ווערן אַ פאַבריקאַנט אין דער אינדוסטריע.

די שיף קורסק (שפּעטער, אין מלחמה פון 1914, איז זי געווען אַ קריגס־שיף), האָט אונדז ביידן געבראַכט אין „עליס איילאַנד" (לעבן ניו יאָרק) דעם 6טן פעברואַר, 1912, און מיר זיינען דאָרטן באַגעגנט געווארן פון „האַיאַס" אָנגעשטעלטע.

אין דריי טעג אַרום, זיינען מיר מיט דער באַן אַוועקגעפאָרן קיין פילאַדעלפיע. דאָרטן, ביי דער באַן־סטאַנציע, האָבן אויף אונדז געווארט די קרובים פון פילאַדעלפיע. צוליב אַ מיספֿאַרשטענדעניש פון די האַיאַס פאַרטרעטער אין ניו יאָרק, זיינען מיר מיט דער באַן אָנגעקומען אויף אַן אַנדער סטאַנציע און האָבן זיך דורכגעפעלט מיט די קרובים. אַ פילאַדעלפיער אָנגעשטעלטער פון האַיאַס האָט אונדז אָפּגעפירט מיט זיין קאַר צום אַדרעס פון מיין פעטער בן־ציון.

אין פעטער בן־ציונס הויז האָבן אויף אונדז געווארט מער קרובים, איינוואוינער אין פילאַדעלפיע. שפּעטער זיינען אויך אָנגעקומען די קרובים מיט וועלכע מיר האָבן זיך דורכגעפעלט ביי דער באַן־סטאַנציע. אין מיין פעטער בן־ציונס היים האָבן אונדז באַגעגנט זיינע דערוואַקסענע טעכטער, בעסי און איידע, און זייער קליין שוועסטערל, סטעלאַ, אַ מיידעלע פון אַרום 12 יאָר, וועלכע האָט געפירט די בעל־הביתישקייט (זייער מוטער דבורה־ביילע, איז מיט יאָרן פריער געהאַט געשטאָרבן).

די דריי טעכטער: בעסי, איידע און סטעלאַ, פון מיין פעטער בן־ציון, וועלכע האָבן באַגעגנט מיין פאָטער און מיך אין זייער היים אין פילאַדעלפיע, ביי אונדזער אָנקומען אין אַמעריקע אין 1912. (סטעלאַ איז דאַן געווען 12 יאָר).

צייטווייליק האָט מיין פאָטער געוואוינט מיט זיין ברודער בן־ציון, און איך בין אַוועק וואוינען מיט מיין טאַנטע סאָפי בלום.

נאָך אַ פאָר וואָכן אין אַמעריקע, האָבן מיר (איך און מיין פאָטער) אָנגעהייבן זוכן אַ באַשעפטיקונג צו מאַכן אַ לעבן. מיין פעטער דזשייקאָב בלום, וועלכער איז געווען אַ פאַבריקאַנט פון מענער־הויזן, האָט געהאַט אַ באַקאַנטן, אַ פאַבריקאַנט פון „אָפּיס פיקסטשורס", און ער האָט מיך אַוועקגעפירט אין יענעם שאַפּ. דאָרט האָב איך באַגעגנט אַן אַרבעטער, וועלכן איך האָב געקענט אין קיעוו, אין בראָדסקי׳ס אוטשיליסטשע, וועלכער האָט זיך דאָרטן געלערנט סטאָליירי, אין דעם געוועלב. דער יונגערמאַן האָט מיר געראָטן ניט אָנצוהייבן די סטאָליירי באַשעפטיקונג.

מער ווי איין טאָג בין איך ניט געווען אין דעם סטאָליירי שאַפּ, און כ׳האָב שוין באַקומען אַ דאָלאַר פאַרן טאָג אַרבעט. אין יענער צייט, האָט איינער וואָס איז אָנגעקומען צו לערנען זיך אַ פאַך געאַרבעט אַ געוויסע צייט אָן געלט, אָבער איך האָב יאָ געקראָגן באַצאָלט.

* * *

מיין פאָטער האָט זיך באַקאַנט מיט אַ „פייפֿר־הענגער", וועלכער האָט איינגעשטימט צו לערנען אים פייפֿערהענגעריי. דער בעל הבית זיינער איז גראָד געווען

מיין אַרבעט אין דעם פעטערס קרעמל האָט ניט לאַנג אָנגעהאַלטן, און איך האָב געזוכט אַן אַנדערע באַשעפטיקונג. איך האָב אָנגעהייבן אַרבעטן אין אַ „שפּאָ און ליי" קאנצעלאריע און שפּעטער אין אַ פאַרזיכערונג פירמע, וואו מען האָט פאַרקויפט לעבנס־פאַרזיכערונג און פייער־פאַרזיכערונג.

דאָס שטעטל סנאָווסק, קיין וועלכן אונדזער פאַמיליע האָט זיך אַריבערגעקליבן פון קאריוקאָווקע, האָט געהאַט אַ גרויסן סאָסנאָוון וויאַלד, וואו טובערקולאָזע מענטשן זיינען געקומען זיך אויסהיילן. אייגער פון מיינע פעטערס, יהושע יאַפע, האָט געליטן פון אָט דער דערמאָנטער קראַנקייט, און ער, מיט זיין פרוי, בת־שבע (מיין טאַטנס אַן עלטערע שוועסטער), און אַ טאָכטער, מערי, זיינען געקומען אין סנאָווסק פאַר דעם זומער.

מערי, וואָס איז געווען אין מיין עלטער, איז מיר שטאַרק געפעלן געוואָרן (מערקווירדיק, ווי די מיידלעך האָבן מיך צוגעצויגן), אָבער נאָכן זומער איז די יאפע פאַמיליע צוריקגעפאָרן קיין קאָנאָטאָפּ, זייער וואויינ־שטאָט, און איך האָב מערי'ן מער ניט געזען. טשיקאוע איז, וואָס מערי האָט פילע יאָרן שפּעטער חתונה געהאַט מיט אַן אַנדערן קוזין, יאַנקל, פון דער פאַמיליע רודינסקי (רודין), אַ זון פון מיין פאָטערס אַן עלטערע שוועסטער, ליובע רודין (טשיקאוע איז דאָ צו באַמערקן, אַז אין פאַרלויף פון די יאָרן פון מיינע דערינערונגען, האָבן דריי פּאָר קוזינעס, פון עטלעכע פאַמיליעס, חתונה געהאַט איינע מיטן צווייטן).

נאָך אַ טשיקאָווער אינצידענט האָט מיט מיר פאַסירט אין סנאָווסק. איינמאָל, שפּאַצירנדיק אין גאַס, האָב איך באַמערקט געגניבער אויף דער צווייטער זייט גאַס, אַ מיידל, אָדער אַ דאַמע, וועלכע האָט מיר אויסגעזען באַקאַנט. איך האָב זיך אומגעקערט און נאָכאַמאָל זי אָנגעקוקט, אָבער כ'האָב ניט געקענט זיך דערמאָנען וואו איך האָב דאָס מיידל, אָדער פרוי, געזען. זי האָט אויף מיר אויך אַ קוק געטאָן, ווי זי וואָלט מיך דערקענט. דאָס האָט זיך איבערגעחזרט דורך עטלעכע וואָכן. (עס איז מעגלעך געווען די אַמאָליקע ליובא פון יאָר 1901, אָבער ס'איז געווען אַ סך שפּעטער, אַ יאָר 10 שפּעטער, און וואָלט דאָס געווען די זעלבע ליובא, וואָלט זי שוין געווען אַלט אַ יאָר 17 און נאַטירלעך וואָלט זי זיך פאַרענדערט, און דערפאַר, אפשר, האָב איך זי ניט געקענט דערקענען).

קאַפּיטל 8

אַרומפאָרנדיק אַ שטיקל צייט און ניט געפינענדיק קיין שטעלע, איז מיין טאַטע צוריקגעקומען אַהיים קיין סנאָווסק, און ער מיט מיין מאַמען צוזאַמען האָבן באַשלאָסן צו פאָרן קיין אַמעריקע, דעם לאַנד פון גלעגנהייטן צו מאַכן אַ לעבן.

אין אַמעריקע, האָבן צו יענער צייט געוואוינט אין פילאַדעלפיע מיין טאַטנס עלטערער ברודער, בן־ציון, און אַן עלטערע שוועסטער, סאָפּי בלום, מיט זייערע משפּחות.

קאַפּיטל 9

אַזוי אַרום, אין ענדע פון יאָר 1911, זיינען מיר (מיין פאָטער און איך) געווען גרייט צו פאָרן קיין אַמעריקע. מיר האָבן, ווי פיינע רוסישע בירגער, זיך פאַרזאָרגט מיט גובערנאַטאָרסקע פאַספּאָרטן כדי ניט צו מוזן גנבענען די גרענעץ, און זיינען אַוועקגעפאָרן קיין ליבאוע צו נעמען די שיף.

קאַפּיטל 7

אין יאָר 1910 (נאָך סטאָליפּינס דערמאָרדערונג אין קיעוו), האָט מיין פאָטער פאַרלאָזן זיין שטעלע ביי באריספאָלסקיען, צוליב אַ סכסוך מיט באריספאָלסקיס זון, וועלכער האָט פּרעטענדירט צו זיין אַ זייף־קאָכער און האָט געשטערט אין מיין פאָטערס אַרבעט, און ער מיט מיין מאַמען און די קינדער האָבן באַשלאָסן צו פאַרלאָזן קיעוו.

מיין פאָטער האָט זיך באַקאַנט מיט אַ יונגענמאַן, און ביידע האָבן באַשלאָסן אַוועקצופאָרן אין אַן אַנדער שטאָט און דאָרטן צוזאַמען עפענען אַ זייף־פאַבריק. דאָס שטעטל קיין וועלכן זיי זיינען אַוועקגעפאָרן איז געווען קאריוקאָווקע, אין טשערניגאָוער גובערניע. דאָס דאָזיקע שטעטל איז געווען דער פלאַץ וואו די בראָדסקי ברידער האָבן אָנגעהייבן זייער צוקער־געשעפט און זיינען שפּעטער געוואָרן די צוקער־מאגנאטן פון רוסלאַנד.

איך האָב פאַרענדיקט מיין פיר־יעריקן קורס אין דער בראָדסקי אוטשיליסטשע און האָב באַקומען אַ דיפלאָם, און צוזאַמען מיט דער מאַמען און די אַנדערע קינדער האָב איך זיך אַוועקגעלאָזט קיין קאריוקאָווקע. די קינדער, אויסער מיר, זיינען געווען שלמה, מיין ברודער, מיין שוועסטער באסיע, נאָך אַ שוועסטער, הדסה־אסתר (שפּעטער, אין אַמעריקע, אייידע), און נאָך אַ ברודער, מאיר.

אין קאריוקאָווקע האָבן די צוויי שותפים (מיין פאָטער און דער אַנדערער יונגערמאַן) ניט געשטימט, און דער זייף געשעפט איז אויפגעלייזט געוואָרן.

זייענדיק שוין אַ דערוואַקסענער בחור, און ניט קענענדיק געפינען אין קאריוקאָווקע קיין באַשעפטיקונג, בין איך אַוועקגעפאָרן קיין סנאָווסק, וואו מיין פעטער מאיר (מיין מאַמעס אַ יינגערער ברודער) האָט געוואוינט.

מערי יאַפע　　בת־שבע יאַפע　　יהושוע יאפע

מיין פעטער יהושוע יאַפע (לינקס), זיין פרוי בת־שבע און זייער טאָכטער מערי, וועלכע איז מיר געפעלן געוואָרן.

מיין פעטער האָט צוליב מיר געעפענט אַ קליינעם געוועלב פון עסנווארג, און איך בין געוואָרן דער פאַרוואַלטער פון דעם געשעפט. שפּעטערצו, זיינען קיין סנאָווסק אויך געקומען מיין טאַטנס פאַמיליע.

אין סנאָווסק האָט מיין מאַמע געבוירן נאָך אַ יינגל, אראָנטשיק (אין אַמעריקע האָט ער זיך גערופן הערי), און שפּעטער נאָך אַ שוועסטערל, בעלאַ. מיין פאָטער איז ווידער אַוועקגעפאָרן זוכן ערגעץ פרנסה.

(„מענעדזשער") פון דער טרופּע. מיט יאָרן שפּעטער, אין אַמעריקע, האָב איך אויסגענוצט די געלעגנהייט, זייענדיק אויף זומער וואַקאַציעס אין די „מאונטענס", דאָרט אויפצופירן און רעזשיסירן צוויי פּיעסן. איינע אין ייִדיש („אונדזער רעבעניר") און איינע אין ענגליש („די ניו־יאָרקער סטאָוו").

אין די רו־שבתים אין קיעוו וועלן מיר האָבן זיך ניט געלערנט אין דער שולע, האָבן מיר יינגלעך, און אויך די מיידלעך, געמאַכט שפּאַציערן אין אינטערעסאַנטע פּלעצער. מיר האָבן אַפּט באַזוכט דעם צאַרסקי סאד אויף קרעסטשאטיק, דעם קופּעטצקי גאָרטן, און די אלעקסאַנדראָווסקי גאָרקי, מיט אַן איבערקוק איבערן דניעפּער אויף סלאָבאָדקע, מיט די דאָרטיקע פאַרווייַלונג־פּלעצער (אין סלאָבאָדקע, וועלכע איז געווען אין טשערניגאָווער גובערניע, האָבן ייִדן געמעגט וואוינען).

אַלס סטודענטן, האָבן מיר געהאַט די געלעגנהייט צו באַזוכן די אמוזירונג־פּלעצער. איך האָב טאַקע באַזוכט פיל אָפּעראַ אויפּפירונגען אין גאָרָאָדסקאָי טעאַטער אויף פונדעקלעיעווסקער גאַס, פיל באלעט טענץ און דראַמאַטישע אויפּפירונגען. מיר האָבן באַזוכט די פּעטשערסקע לאַוורע, וואו מאָנאַכן פלעגן קומען פון גאַנצן לאַנד צו אָפּריכטן זייערע גאָטעסדינסטן. מיר זיינען אַפּילו אַ פּאָר מאָל צוגעקומען צו דער באָגדאַן כמעלניצקי סטאַטוע אויף דער וולאַדימירסקי גאַס, אויף וועלכער מיר האָבן, באַהאַלטענערהייט, אויסגעשפּיגן פאַר זיינע שלעכטע באַהאַנדלונגען פון די ייִדן. (אַגב, וויל איך דערמאָנען, אַז אין דעם גאָרָאָדסקאָי טעאַטער איז אין 1910 דערמאָרדעט געוואָרן סטאָליפּין, דער פּרעמיער פון רוסלאַנד אין די צייטן פון צאַר ניקאָלאַי דעם צווייטן).

קאַפּיטל 6

אין איינעם פון די זומערן, אין 1909, האָט מיין זיידע, משה־יצחק איזראילעוו (מיין מאַמעס פאָטער) אין סאָסניצע חתונה געמאַכט זיין יינגסטע טאָכטער, חוה.

די משפּחה זיינע איז געלאַדן געוואָרן צו דער חתונה. עס זיינען געקומען (אויסער מיין מאַמעס משפּחה) איר ברודער, מיין פעטער מענדל איזראילעוו, וועלכער האָט געוואוינט אין קיעוו, דעם זיידנס צוויי זין, וועלכע האָבן געוואוינט אין סאָסניצע, און נאָך אַ זון, איטשע־מייער איזראילעוו, וועלכער האָט געוואוינט אין אַ דאָרף לעבן סנאָווסק, מאָהילעווער גובערניע.

מיט מיין פעטער איטשע־מייער זיינען געקומען צו דער חתונה זיין פרוי און זיינע קינדער, צוויי זין און צוויי טעכטער.

די עלטערע טאָכטער, כאסיע (אין מיין עלטער), איז מיר געפעלן געוואָרן און אויך זי איז צו מיר צוגעצויגן געוואָרן (אפשר צוליב מיין סטודענטישער יוניפאָרם) מער און מער. שפּעטער, איידער איך בין אַוועקגעפאָרן מיטן טאַטן קיין אַמעריקע, האָב איך איר געקויפט אַ מתנה און געבעטן מיין מאַמען זי זאָל עס איבערגעבן כאסיען. איך האָב געמיינט, אַז זי וועט זיין מיין כלה, אַזוי בין איך געווען פאַרליבט אין איר. זייענדיק שוין אין אַמעריקע, האָב איך זיך דערוואוסט, אַז כאסיע האָט חתונה געהאַט מיט אַן אַנדער קוזין, שווארץ, פון מיין מאַמעס צד, וועלכער איז געווען עלטער פון מיר און האָט געהאַט אַ פּראָפעסיע (באַרבער).

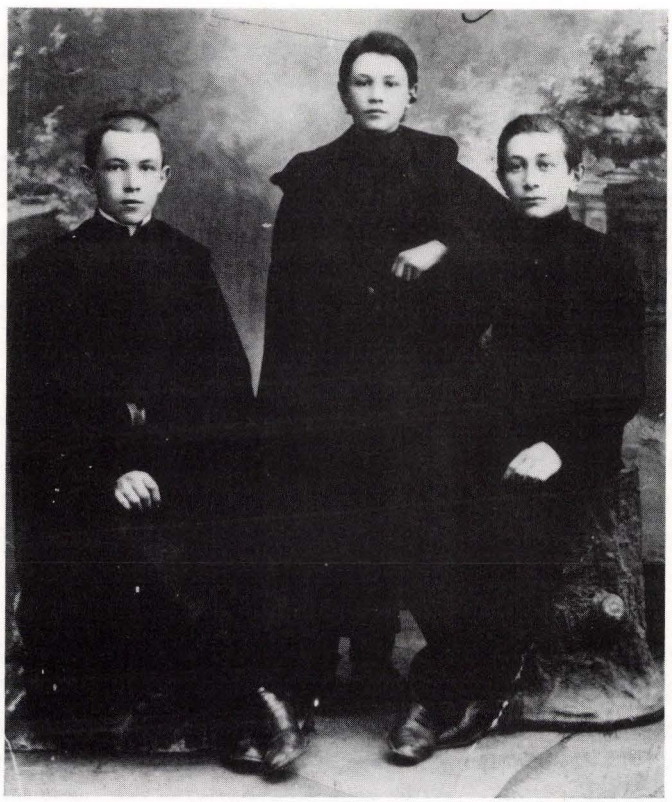
נאָך דער חתונה פון מיין מאַמעס שוועסטער אין סאָסניצע, זיינען אַלע קרובים אַוועקגעפאָרן אין זייערע וואוינ־פּלעצער. מיר האָבן זיך אומגעקערט קיין קיעוו און האָבן ווייטער אָנגעפירט אונדזער לעבן.

שילער. איך האָב דעקלאַמירט אין רוסיש אַ מאָנאָלאָג פון דער אָפּערע „באָריס גאָדונאָוו": „שעסטאָי אוז גאָד יאַ צאַרסטוואָיו ספּאַקאָינאָ, א סטשאסטשא ניעט ווי׳מאָיעי דושע..." (שוין דער זעקסטער יאָר, ווי איך רעגיר רואיק, אָבער איך האָב ניט קיין גליק אין מיין האַרץ. מען פאַרדעכטיקט מיך, אַז איך האָב דערמאָרדעט מיין אייגענעם זון דמיטרי). אין העברעיש האָב איך דעקלאַמירט (איך געדענק ניט מער ווי איין שורה) „בשחק נוצצים כל כוכבי אור" (אין הימל שיינען אַלע ליכטיקע שטערן).

זייענדיק אַ גימנאַזיסט אין אַן אַנערקענטער שולע, האָב איך געהאַט די געלעגנהייט באַקאַנט צו ווערן מיט שילער פון אַנדערע גימנאַזיעס און זיך באַטייליקן אין ספּאָרט. אַזוי אַרום בין איך געווען אַ גוטער פּאָרער אויף גליטשערס (סקייטס) אין ווינטער־צייט און אַ שפּילער אין מיאטש (בייסבאָל) און קראָקעט אין דער זומער־צייט.

אין איינעם פון די זומערדיקע קוריקולן, האָב איך זיך באַקאַנט מיט עטלעכע יידישע יינגלעך, וועלכע האָבן געהאַט אַ דראַמאַטישע נייגונג צו שפּילן טעאַטער.

האָבנדיק אַ גרויסע ווערנדע אין אונדזער וואוינונג, וואו צו קענען שטודירן און מאַכן רעפּעטיציעס, און אַן „אָפּען־איר" געביידע לעבן אונזער וואוינונג, האָבן מיר אָנגעהייבן שטודירן די אויפּפירונג פון בעסערע איין־אַקט פּיעסן פון ליטעראַרישע שרייבער, ווי טשעכאָוו און אַנדערע.

לאזאר לעסטשינער (אַ גוטער פריינד), סעם און אייב זומאָף (קיעוו 1908)

קיין שוישפּילער צו זיין האָב איך ניט געהאַט קיין חשק, דערפאַר אָבער האָב איך געוואָלט זיין אין דער פאַרוואַלטונג, און איך בין טאַקע געווארן דער אויפּפּאַסער

וועגן אָט דער בראָדסקי שולע, האָט זיך מיין פאָטער פאַרטראַכט, אַז עס וואָלט געווען אַ פּלאַן, אַז איך און מיין ברודער שלמה זאָלן אַריין אין איר אַלס סטודענטן. די דערמאָנטע אוטשיליסטשע וואָס לאַזאַר בראָדסקי האָט אַ נאָמען געגעבן „קיעווסקאיא יעוורעיסקאיא אוטשיליסטשע" (קא.יע.או.) איז געצילט געווען צו זיין פאַר יידישע קינדער אויסשליסלעך, און פאַר ניט־פאַרמעגלעכע פאַמיליעס. דערפאַר איז דער אָפּצאָל פאַר לערנען געווען זייער אַ קליינער אין פאַרגלייך מיט די אַנדערע גימנאַזיעס. כאָטש מיינע עלטערן זיינען געווען פאַרמעגלעכע און מיין פאָטער האָט געהאַט אַ בעסערן און געזיכערטן פאַרדינסט, האָט ער דאָך אויסגענוצט די געלעגנהייט, וואָס די בראָדסקי שולע איז אַ יידישע, וואו מען לערנט זונטיק, און זי איז געשלאָסן שבת, און דערצו האָט זי געהאַט, צווישען אַנדערע קוריקולן, אויך אַ יידישן קלאַס, און ער האָט אונדז ביידן דאָרטן אַריינגעשריבן.

רעדנדיק וועגן דער בראָדסקי שולע וואו מיר האָבן געלערנט, דאַרף איך דערמאָנען, אַז ביים בויען די אוטשיליסטשע האָט לאַזאַר בראָדסקי געהאַט אין זינען צו האָבן דאָרטן אָפּטיילונגען וואו צו לערנען די שילער אַ מלאכה. זיין געדאַנק איז געווען, האָבנדיק אין זינען, אַז דאָרט וועלן לערנען קינדער פון מערסטע ניט־פאַרמעגלעכע עלטערן, זאָלן זיי זיך אויך אויסלערנען אַ פאַך, וואָס וועט זיי שפּעטער העלפן אין זייער לעבן.

פאַר אָט דער אויבן־גענייכנטער סיבה, איז אין דער שולע איינגעפירט געווארן, אויסער דעם אַלגעמיינעם לערנען (די נייטיקע געגענשטאַנדן) אויך דריי געוועלבן: אַ סטאָליריי, צו מאַכן מעבל; אַ שלאָסעריי, צו מאַכן מעטאַלענע אינסטרומענטן און אַנדערע מכשירים; און אַ שמידעריי. די שמידעריי געווען האָט ניט לאַנג פונקציאָנירט, ווייל די קינדער האָבן קיין חשק ניט געהאַט צו אָט דעם פאַך און מען האָט אים פאַרביטן מיט אַ געוועלב פאַר קונסט־שניצעריי.

צווישן די שטיצער פון דער בראָדסקי אוטשיליסטשע איז געווען בארָאנעסע גינסבורג, לאזאר בראָדסקי׳ס אַ טאָכטער, וועלכע האָט געהאַט געוואוינט אין פראַנקרייך. איך גלייב, אַז זי איז געווען פאַרבונדן מיטן „אָרט", און דערפאַר זיינען איינגעפירט געווארן אין דער שולע די מלאכה־געוועלבן.

אונטער דער שטיצע פון דער בארָאנעסע, זיינען אין צייט פון זומער וואַקאַציעס איינגעפירט געווארן זומער אָפּרו־פּלעצער, און אַ טייל קינדער זיינען אַהין געשיקט געווארן. איך האָב אויך געמאַכט אַן אַפּליקאַציע פאַר אַזאַ זומער־אָפּרו, און איך בין געשיקט געווארן קיין בויערקע, אַ זומער פּלאַץ מיט אַ סאָסנאָוון וואַלד לעבן קיעוו. דאָרטן האָב איך פאַרבראַכט צוויי זומערן.

ביי די יערלעכע גראַדואירונגס קאָנצערטן פון אַלע קלאַסן אין דער בראָדסקי אוטשיליסטשע, זיינען אין די קאָרידאָרן אויסגעשטעלט געווארן די אַרבעטן פון די געוועלבן אין דער שולע. פון דער סטאָליריי אָפּטיילונג, וואו איך האָב זיך געלערנט די מלאכה, זיינען אויסגעשטעלט געווארן אַ צווילינג בעטן, וואָס איך האָב געמאַכט; איך בין שוין געווען אַ פאָלנער סטאָליער. מיין יינגערער ברודער שלמה, וועלכער האָט זיך אויך געלערנט סטאָליריי, האָט אין דער אויסשטעלונג געהאַט צוויי נאַכט־טישלעך וועלכע ער האָט פאַרענדיקט. איך בין געווען אַן „אָשער", אָנגעטאָן אין מיין שולע־יוניפאָרם מיט ווייסע הענטשקעס אויף די הענט, און כ׳האָב געוויזן די געסט אַלע דערגרייכונגען פון די געוועלבן.

פאַר די גראַדואירטע זיינען אויף דער קאָנצערט־בינע אַרויסגעטראָטן עטלעכע

אוטשיליסטשע, וואו, אין צוגאָב צו אַלגעמיינע געגנשטאַנדן, האָט מען געלערנט, ספּעציעלע קאָמערץ־קוריקולן, און אַ רעאַלנע שולע, פּאַר די אַלגעמיינע געגנשטאַנדן און אויך אַריטמעטיק און אינזשעניריע. אין די דערמאָנטע לערנ־אַנשטאַלטן איז געווען שווער אַרײַנצוקומען, ספּעציעל פּאַר יידן.

די דערמאָנטע דריי שולעס זײַנען דערקאָנט געוואָרן דורך די קליידונג פון די סטודענטן: די שילער אין דער גימנאַזיע האָבן געטראָגן אַ גרויען אָנצוג מיט ווייסע שטרײַפן אַרום דעם קאָלנער און די אַרבל (מאַנקעטן): די לערנער אין דער קאָמערטשערסקע שולע האָבן געהאַט אַ קליידונג פון שוואַרצן געוואַנט מיט קאָראַל (רויטע) באַצירונג ביים קאָלנער און די אַרבל, און די סטודענטן אין דער רעאַלנער אוטשיליסטשע האָבן געהאַט געלע שטרײַפן אויף זייערע שוואַרצע קליידונג אַרום דעם קאָלנער און מאַנקעטן.

אייב זומאָף און זיין ברודער שלמה אין זייער סקול יוניפאָרם פון זייער לערנ־אַנשטאַלט (קיעוו 1909)

קאַפּיטל 5

ביים מיטן פון יאָר 1905, האָט לאַזאַר בראָדסקי, אייגער פון די ברידער לאַזאַר און לעוו, וואָס זײַנען געווען צוקער־מאַגנאַטן אין רוסלאַנד, זיך פאַרטראַכט צו בויען און עפענען אַן אוטשיליסטשע (שולע) ספּעציעל פאַר יידישע קינדער, וועמען עס איז אויסגעקומען שווער אַרײַנצוקומען אין די אַנדערע לערנ־אַנשטאַלטן. אין דער דאָזיקער פאַרטראַכטער שולע זײַנען די קליידער געווען טונקל־בלויע הויזן און זשאַקעטן באַצירט מיט בלויע באַפּוץ אַרום דעם קאָלנער און די מאַנקעטן.

איז מיר שפּעטער צונוץ געקומען) און פֿאַר מיין ברודער, שלמה, אַ צווייטן מלמד.

נאָכדעם ווי איך און מיין ברודער שלמה האָבן באַקומען אַ היפּשע יידישע דערציונג אין די חדרים און שפּעטער אַן אַלגעמיינע בילדונג אין בראָדסקי׳ס אוטשיליסטשע, האָט אונדזער פֿאָטער באַשלאָסן צו געבן אונדז אויך אַ מוזיקאַלישע דערציאונג.

צוליב דעם האָט מיין פֿאָטער געקויפט פֿאַר מיר אַ גיטאַר, און פֿאַר מיין ברודער אַן אַנדער אינסטרומענט, און געדונגען אַ לערער.

קיין גרויסער מוזיקאַנט בין איך ניט געוואָרן (געלערנט נאָר אַ קורצע צייט), דאָך האָב איך באַקומען אַ געפיל צו מוזיק.

קאַפּיטל 3

אין דעם יאָר 1905 האָבן אין רוסלאַנד אויסגעבראָכן פֿאָגראָמען, און עס האָט אויך ניט פֿאַרפעלט די יידן אין קיעוו. איך האָב זיך נאָך אַלץ דורכגעשריבן מיט ליובא׳ן, מיין יוגנט־ליבע. עטלעכע מאָל האָב איך געהאַט געפֿאָרן קיין קאָראָפּ כלומרשט צו זען מיין זיידן, אָבער צוליב די אומרועז אין קיעוו, האָט זיך מיין ליבע מיט ליובא׳ן אָפּגעשטעלט.

נאָך דער איינשטילונג פון די פֿאָגראָמען, איז נאָך אַלץ ניט געווען רואיק אין די גאַסן. אין איינעם אַ פֿאַרנאַכט, האָבן וואַנדאַלן אַריינגעוואָרפן אַ שטיין אין דעם שלאָפצימער וואו מיר האָבן געוואוינט.

אָט, אָט די געשעעניש האָט פֿאַרשאַפט אַ נעענטערע פֿאַרבינדונג צווישן אונזער פֿאַמיליע און די מאַנדעבערגס. וואו די זאַלן זיינען געווען איינע לעבן דער צווייטער, זיינען די טירן פון די זאַלן געעפנט געוואָרן און מיר זיינען געוואָרן כמעט ווי איין משפּחה.

איינע פון די דריי טעכטער זייערע, קלארא, אַ בילד־שיין מיידל אין מיין עלטער, האָט זיך מיט מיר באַקאַנט און עס איז געוואָרן אַ נאָענטקייט, וואָס האָט אָנגעהאַלטן אַ געוויסע צייט, ביז די מאַנדעבערגס זיינען אַוועקגעפֿאָרן קיין אַמעריקע. ביידע משפּחות האָבן זיך ווידער געטראָפֿן אין ברוקלין, ביי אונדזער קומען קיין אַמעריקע אין 1912.

די צווייטע, יינגערע, טאָכטער פון די מאַנדעבערגס, רחל, איז אין קיעוו געווען אַ שילערין אין אַ שולע, און איר, אַלס אַ סטודענט, האָב געהאַט די מעגלעכקייט איר אַרויסצוהעלפן מיט איר היים־אַרבעט. די דריטע טאָכטער, גאָלדע, אַ יונג מיידל, איז שפּעטער געגאַנגען אין אַ שולע אין ברוקלין.

רחל איז געשטאָרבן אין ברוקלין, אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי די מאַנדעבערגס זיינען געקומען קיין אַמעריקע. דער עלטערער ברודער זייערער האָט געוואוינט אין דעטראָיט. ביי אַן אַרבעטער רינג קאַנוועגשאַן אין דעטראָיט וואו איך בין געווען אַ דעלעגאַט איז מאַנדעבערג מיך געקומען זען און אַזוי האָבן מיר זיך באַקאַנט.

קאַפּיטל 4

נאָך דעם פֿאָגראָם אין קיעוו איז דאָס יידיש לעבן נאַטירלעך צערודערט געוואָרן פֿאַר די יידן, ספּעציעל פֿאַר קינדער, וועלכע האָבן געזוכט פֿאַרצוועצן העכערע לימודים אין פֿאַרשיידענע לערן־אַנשטאַלטן — (אוטשיליסטשעס).

עס זיינען אין קיעוו געווען דריי סאָרטן אוטשיליסטשעס: אַן אַלגעמיינע (גימנאַזיום), וואו מען האָט געלערנט אַלע נייטיקע געגנשטאַנדן; אַ קאָמערטשעסקע

מיר האָבן געדונגען אַ דירה, ניט ווייט פון דער וואוינונג וואו מיין פעטער בן־ציון (מיין טאַטנ׳ס עלטערער ברודער) האָט געוואוינט מיט זיינע זעקס קינדער (3 יינגלעך און 3 מיידלעך). ער האָט דאָרט אָנגעפירט אַ קליינע וועשעריי.

אין דעם זעלבן הויף וואו מיר האָבן געהאַט אונדזער דירה, האָט אין שכנות מיט אונדז געוואוינט אַ משפחה קריטשעפסקי (אַ פאַרמעגלעכער סוחר) וועלכער האָט געהאַנדלט מיט לעדער און אַנדערע מאַטעריאַלן פאַר שוכוואַרג.

איינע פון קריטשעפסקי׳ס קינדער, אַ מיידל, ליובא (אין מיין עלטער), האָט זיך מיט מיר באַקאַנט און עס האָט זיך געשאַפן אַ ליבע (נאַטירלעך אַ קינדערשע).

איך האָב זיך אין ליובא׳ן ערנסט פאַרליבט (ראָמאַנטישע יוגנט) און אָט די ליבע מיט ליובא׳ן האָט אָנגעהאַלטן אַ לענגערע צייט. מיר האָבן זיך דורכגעשריבן אַפילו נאָכדעם ווי אונזער פאַמיליע האָט זיך שפעטער אַריבערגעצויגן קיין קיעוו.

קאַפּיטל 2

אין דעם יאָר 1904 איז מיין פאָטער, זוכנדיק וואו צו מאַכן אַ לעבן, פאַרפאָרן אין קיעוו, אַ גרויסע גובערנסקע שטאָט אין אוקריינע. ער איז דאָרט אָנגעקומען אין דער פירמע באריספאָלסקי (אַן ערשטער־גילדיע סוחר), צוערשט אַלס שמעלצער פון חלב, וואָס מען האָט אָפגעקויפט ביי קצבים און שפעטער געוואָרן אַלס פעטס ביים קאָכן זייף.

מיט אַ גאָר קורצער צייט שפעטער, נאָכדעם ווי מיין טאַטע האָט אָפגעגעבן עקזאַמען אין פעלז׳עס זייף פאַבריק אַלס מייסטער זייף־קאָכער, האָט ער אָנגענומען אַ שטעלע אין באריספאָלסקי׳ס זייף פאַבריק אין דעמיעווקע, אַ פאָרשטאָט לעבן קיעוו.

אַ דאַנק דעם, וואָס מיין פאָטער איז אָפיציעל אַנער־קענט געוואָרן אַלס אַ מייסטער־אַרבעטער, האָט ער באַקומען וואוינרעכט אין קיעוו. שפעטער האָט ער זיך אָנגעשלאָסן מיט דעם רעמעסלעניטשעסקי סאָיוז (אַרבעטער פאַריין).

ענדע 1904, איז מיין מוטער מיט די קינדער אַריבערגעקומען קיין קיעוו צו וואוינען דאָרטן.

די דירה וואו מיר האָבן געוואוינט איז טאַקע געווען אין דעם זעלבן הויף, וואו עס איז געווען דער זייף פאַבריק וואו מיין טאַטע איז געווען באַשעפטיקט.

די הויז איז באַשטאַנען פון צוויי שלאָף צימערן, אַ קיך, אַ האַלב שלאָף־צימער, האַלב עס־צימער, אַ זאַל, און אַן עס־צימער, און אויך אַ גרויסער פאָדער־צימער מיט אַ צווייטן אַרייַנגאַנג פון דרויסן.

אונזער זאַל איז געווען מיט אַ טיר אָפגעצאַמט פון אַ צווייטער דירה וואו עס האָט געוואוינט די פאַמיליע מאנדעבערג, מיט צוויי זין און דריי טעכטער. נאָך אַ זון זייערער (אַן עלטערער) איז געווען אַוועקגעפאָרן קיין אַמעריקע.

אונדזער פאַמיליע איז שוין דאַן געווען גאַנץ פאַרמעגלעך. מיר האָבן שוין געהאַט אַ דינסט אין שטוב, וועלכע האָט אויך אויפגעפאַסט אויף די קינדער.

צו יענער צייט, האָט מיין מוטער געבוירן נאָך אַ קינד, אַ מיידעלע, מערי, און אַלס אויפפאַסערין אויף איר, האָט מיין מאַמע געדונגען אַן אם. אין אַ יונגן עלטער איז דאָס קינד געשטאָרבן. (מיין מאַמע האָט דאַן פאַרדעכטיקט די אם וואָס האָט געהאָדעוועט מערי׳ן אין דעם קינדס טויט).

פאַר מיר האָט מיין טאַטע באַשטעלט אין קיעוו דעם בעסטן מלמד, אהרון אָוסאָוויטש, וועלכער האָט מיט מיר געלערנט יידיש, רוסיש, און אַריטמעטיק (וואָס

קאַפּיטל 1

(דאָ הייבט זיך אָן מיין ביאָגראַפּיע)

איך בין געבוירן געוואָרן אין יאָר 1894 אין סאָסניצע. מיינע עלטערן האָבן זיך באַזעצט אין קאָראָפּ און געוואָינט אין מיין זיידנס גרויסער שטוב.

די פאַבריק זומסקי פון זייף קאָכערייַ (דער עמבלעם פון דער פירמע איז געווען „קאָלאָקאָל" — אַ גלאָק) האָט מיין זיידע שוין געהאַט אויפגעבען און ער האָט זיך געהאַט צוריקגעצויגן פון זיין אַרבעט.

זיינע צוויי זין, בן־ציון און מענדל, זיינען שוין געווען פאַרהיראַט און זיינען אַוועק צו זוכן פּרנסה פאַר זייערע פאַמיליעס.

מיין מוטער און איך, צוזאַמען מיט מיין קליינעם ברודערל, שלמה׳קע, זיינען געבליבן וואוינען מיטן זיידן אין קאָראָפּ.

מיין פאָטער איז פון צייט צו צייט געקומען אַהיים פון זיינע רייזעס צו זוכן פּרנסה. איך געדענק (ווען איך בין אַלט געווען אַ יאָר 3) אַז מיין פאָטער, קומענדיק אַהיים, האָט מיט מיר אָנגעפאַנגען לערנען (נאַטירלעך דעם אַלעף־בייס).

צום עלטער פון פינף יאָר, האָב איך שוין אָנגעהייבן מיט אַ מלמד. מיין ערשטער רבי איז געווען מיין פעטער יהושע ריפקין, אַ לערער אין אַ תלמוד תורה.

זייענדיק אַ ישיבה לערער, האָט ער בלויז געהאַט צייט צו לערנען מיט מיר איידער ער איז געגאַנגען אין דער תלמוד תורה, דאָס הייסט אַרום זיבן אַזייגער אין דער פרי, און מען האָט מיך נאַטירלעך אויפגעוועקט פאַרטאָג.

די היים־שטאָט פון מיין פעטער ריפקין איז געווען קראָלעווץ, אַ שטעטל ניט ווייט פון קאָראָפּ. דאָרט האָבן אויך געוואוינט מיין טאנטע מערי (אַן עלטערע שוועסטער פון מיין פאָטער) און איר מאַן, אייזיק הינדין.

מיין פעטער ריפקין (מיין מלמד) האָט פאַרלוירן זיין שטעלע אין דער ישיבה אין קאָראָפּ און האָט זיך צוריקגעקערט קיין קראָלעווץ, וואו ער האָט געעפנט אַ חדר.

איך געדענק ניט די אורזאַך, אָבער אונזער פאַמיליע איז אַוועקגעפאָרן קיין קראָלעווץ און איך בין אַריין צו מיין פעטער אין זיין חדר, און מיר (דאָס הייסט מיין מאַמע מיט די קינדער) האָבן געוואוינט אין מיין רבינס דירה מיט דער מומע דוואָשע.

אין קראָלעווץ האָבן מיר פאַרבראַכט אַ קורצע צייט און דאַן האָבן מיר זיך צוריקגעקערט קיין קאָראָפּ.

פאַר מיר האָט מיין טאַטע שוין באַשטעלט די בעסטע מלמדים אין קאָראָפּ און סאָסניצע, ביי וועמען איך האָב זיך געלערנט.

מיין פאָטער, ווייטער זוכנדיק פרנסה, איז אַרומגעפאָרן אין שטעט אין אוקריינע און איז אָנגעקומען אין דער שטאָט נאָווגאָראָד־סעווערסק, טשערניגאָוער גובערניע. דאָרט האָט ער געעפנט אַן אייגענעם זייף־פאַבריק. זיין פאַמיליע איז אַהין געקומען שפּעטער, זיך צו באַזעצן.

די אונטערנעמונג אין נאָווגאָראָד־סעווערסק האָט זיך ניט איינגעגעבן, און די גאַנצע פאַמיליע (עס זיינען שוין צוגעקומען נאָך אַ ברודער און אַ שוועסטער) האָט זיך צוריקגעקערט קיין קאָראָפּ.

די יאָרן זיינען זיך געלאָפן. איך בין שוין דאַן אַלט געווען אַ יאָר 8 (1902). מיין פאָטער האָט ווידער געלאָזן זיין פאַמיליע אין קאָראָפּ און איז ווידער אַוועקגעפאָרן זוכן פּרנסה.

יאָר מיט זיין פרוי חיה־ריווע, אַ פּאָר יאָר עלטער פון אים. ער האָט דאָרט געמאַכט זיין היים און האָט אָנגעפירט זייער לעבן.

צוערשט איז מיין זיידע געווען אַ מלמד, שפּעטער אַ ליכט־מאַכער (פריער וואַקסענע ליכט, נאָכדעם סטעאַרינאָווע) און צו ענד האָט ער געעפנט אַ פאַבריק צו קאָכן זייף. פון זיינע צוויי זין, איז דער עלטערער, בן־ציון, געווען דער פאַרקויפער און מענדל איז געווען דער קאָכער.

דער זיידע מיט דער באָבן האָבן אויך געהאַט אַכט טעכטער.

דער זיידע מיינער פון דער מאַמע׳ס צד, משה־יצחק איזראילעוו, האָט געוואוינט אין סאָסניצע, אַן אויעזדנע שטאָט אַרום 30 אַדער 35 מייל פון קאָראָפּ. זיין באַשעפטיגונג

איטא־חנה

משה־יצחק איזראילעוו

איז געווען אַלס אַ סוחר, וועלכער האָט געהאַנדלט מיט אָקסן און בהמות און אויך מיט קצבים, ביי וועמען ער האָט אָפּגעקויפט די פעטס פון די פי, האָט געשמאָלצן און האָט צוגעשטעלט צו די פירמעס, וועלכע האָבן די פעטס גענוצט ביים קאָכן זייף.

מיין פאָטער, מענדל, נאָך׳ן צוריקקערן זיך פון דינען אין דער צאַרישער מיליטער אַלס סאָלדאַט, האָט זיך באַקאַנט (דורך אַ שדכן) מיט מיין מוטער, אַ טאָכטער פון מיין זיידן, דעם סוחר משה־יצחק איזראילעוו.

אַ יאָר אָדער מער נאָך דער באַקאַנטשאַפט האָט דאָס פּאָרל חתונה געהאַט.

זכרונות...

(דערמאָנונגען)

פאַרצייכנט פון אייב זומאָף

מאַנוסקריפט אין יידיש און שפעטער איבערגעזעצט אויף ענגליש פון מיין יינגערן זון, דאָקטאָר באַרנעט זומאָף.

איצט, ביים אַריבערשפאַנען העכער 9 צענדלינג יאָרן אין מיין לעבן, איז (גלייב איך) אינטערעסאַנט צו פאַרצייכנען מיינע דערמאָנונגען וועגן וואָס איך בין דורכגעגאַנגען.

פּראָלאָג

איך הייב אָן די ביאָגראַפיע מיט מיין זיידן (פאָטער׳ס צד), דוב־בער זומסקי (זומאָף), וועלכער האָט געוואוינט אין קאָראָפּ, אַ היפש שטעטל אין דער טשערניגאָווער גובערניע אין רוסלאַנד (אוקראַינע), און מיט מיינע עלטערן, מנחם־מענדל און נחמה־דבורה זומאָף (זומסקי).

מיין זיידע דוב־בער איז אין קאָראָפּ געקומען אַלס אַ יונגערמאַנטשיק פון 15־16

דוב־בער און חיה־ריווע זומסקי (זומאָף)

זכרונות

דערמאָנונגען פון העכער ניין צענדלינג יאָרן לעבן

פאַרצייכנט פון אַברהם זומאָף

פון 1894 ביז 1986

אַן אויטאָביאָגראַפיע

דאָס בוך
„זכרונות" איז
געווידמעט צום כבוד
פון מיינע צוויי זין, נייטן
און דאָקטאָר באַרנעט זומאָף,
און
צום טייערן אָנדענק פון
נ ע ל י
ס ט ע ל אַ
און ד ז ש ע נ י

1986

א. ז.